

Βιβλιοκρισίαι

Prof. Dr ERNST SCHULZE: **Meeresscheue und seetüchtige Völker.** Stuttgart 1937, Ferd. Enke Verl. σελ. 190.

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω χαρακτηριστικὸν τίτλον («Λαοὶ ναυτικοὶ καὶ λαοὶ θαλασσόφοβοι»), ὁ καὶ ἐξ ἄλλων ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν γνωστὸς καθηγητὴς, κ. E. Schulze, ἐδημοσίευσεν ἀξιοσπούδαστον ἱστοριογεωγραφικὴν πραγματείαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξετάζει τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐπίδοσιν ἢ ὑστέρησιν τῶν λαῶν εἰς τὴν θαλασσοπλοίαν.

Τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην τοῦ βιβλίου θὰ ξενίσουν δύο διαπιστώσεις τοῦ συγγραφέως: Ἡ μία εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες (περὶ τῶν ἀρχαίων πρόκειται) δὲν διέπρεψαν ὡς ναυτικοί, ἅποψις ἡ ὁποία ἐλέγχεται ὡς οὐχὶ βάσιμος ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐνωρίτατα ἀπηλλάγησαν τῶν δεσμῶν τῆς ἀκτοπλοΐας καί, ποντοποροῦντες εἰς ὅλας τὰς γνωστὰς τότε θαλάσσας μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ μέχρι τῶν Κασσιτερίδων νήσων, τῆς σημερινῆς δηλ. Ἀγγλίας, ἀπώκισαν ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Ἡ δευτέρα ἱστορικὴ διαπίστωσις τοῦ συγγραφέως, ἐπὶ τῇ βάσει νεωτέρων ἐρευνῶν, εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐξέμαθον τὴν ναυτικὴν τέχνην ἀπὸ τοὺς Φοίνικας, ὡς ἐνομιζέτο, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς Κρήτας τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς, περὶ τῆς ναυτικῆς ἀκμῆς τῶν ὁποίων εὐρύτατον κάμνει λόγον ὁ συγγραφεὺς.

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς πέντε κεφάλαια. Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τοὺς μὴ ναυτικούς, τοὺς θαλασσοφόβους, λαούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς καταλέγει τοὺς Σημίτας (πλὴν τῶν Φοινίκων καὶ Καρχηδονίων), τοὺς Αἰγυπτίους, ἐκ τῶν Ἰνδογερμανῶν τοὺς Πέρσας, Ρωμαίους, Κέλτας καὶ Σλαῦους, καὶ τινὰς ἐκ τῶν ἐγχρῶμων λαῶν, Ἰνδοὺς, Κινέζους κλπ.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον περιλαμβάνει τὴν ναυτικὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν οἱ ὁποῖοι ἐνεφάνισαν ποιάν τινὰ ἐπίδοσιν εἰς τὴν θαλασσοπλοίαν. Μεταξὺ τῶν λαῶν τούτων περιλαμβάνονται, κατὰ τὸν συγγραφέα, οἱ Ἕλληνες, Ἰσπανοὶ καὶ Πορτογάλοι.

Εἰς τὸ τρίτον, τέλος, κεφάλαιον ἐξετάζονται οἱ κατ' ἐξοχὴν ναυτικοὶ λαοί, εἰς τὴν μελέτην τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς ἀφιερώνει σημαντικὸν μέρος τοῦ ἔργου. Τοιοῦτους λαούς, ἡ ὁμάδας λαῶν, δέχεται ὁ συγγραφεὺς ἐπτά: 1) Τὰ βορείας φυλάς, ἥτοι Γερμανοὺς, Ὀλλανδοὺς, Ἀγγλοὺς καὶ Σκανδιναβοὺς. 2) Τοὺς Κρήτας τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς καὶ Ἑτρούσκους. 3) Τοὺς Ἰταλοὺς. 4) Τοὺς Ἰάπωνας. 5) Τοὺς Μαλαίους καὶ Πολυνησίους. 6) Τοὺς Ἑσκιμῶους καὶ 7) τοὺς Ἐρυθροδέρμους τῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς. Ἐνδιαφέρουσα, εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, εἶναι ἡ ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως σύγκρισις τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ πρὸς τὸ γερμανικόν, ἐξ ἧς ὁ συγγραφεὺς συνάγει

ὅτι τὸ γερμανικὸν ναυτικόν, χωρὶς νὰ διαθέτῃ τὰ γεωγραφικὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰς ἱστορικὰς εὐκαιρίας ποὺ διέθεσε τὸ ἀγγλικόν, ἐπετέλεσε συγκριτικῶς πολὺ μεγαλειτέραν πρόοδον. Ὡσαύτως διδακτική, ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἀσκουμένης ναυτιλιακῆς πολιτικῆς, εἶναι ἡ ἐξέτασις τῆς μεταπολεμικῆς ἱστορίας τῶν κυριωτέρων ναυτικῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Β. Ἀμερικῆς καὶ τῆς καταβαλλομένης κρατικῆς προσπάθειας διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτιλίας.

Μετὰ τὰς, οὕτως εἰπεῖν, ἱστορικὰς μονογραφίας τῆς ναυτικῆς ἐξελίξεως ἐνὸς ἐκάστου λαοῦ, ἀκολουθεῖ εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον σύντομος ἐπισκόπησις τῆς ναυτικῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, ἐξ ἧς ὁ συγγραφεὺς συνάγει τὸ πόρισμα ὅτι, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, εἰς ἐκάστοτε λαὸς ἀπέκτα τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν, ἣν καὶ διετήρει ἐπὶ βραχὺ ἢ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἕως ὅτου νέαι ἱστορικαὶ ἢ γεωγραφικαὶ συνθήκαι ἐπέτρεπον εἰς ἕτερον λαὸν νὰ ὑποσκελίσῃ ναυτικῶς τὸν προκάτοχον αὐτοῦ.

Ἐξετάζων οὕτω ἱστορικῶς τὸν κύκλον τοῦ ναυτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν λαῶν, ἀπὸ τῆς τρίτης π. Χ. χιλιετηρίδος μέχρι σήμερον, ἐρευνᾷ τὰ αἷτια τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς τῶν Κρητῶν, Φοινίκων, Ἑλλήνων, Καρχηδονίων, Ρωμαίων, Ἀλεξανδρινῶν, Βυζαντινῶν καὶ Ἑνετῶν, μεταθέτει εἰτα τὸ στάδιον τῆς ἐρεύνης του ἔξω τῆς Μεσογείου καὶ ἀναφέρει τὰ τῆς ναυτικῆς ἐπιδόσεως τῶν Νορμανδῶν, τῶν Χανσεατικῶν πόλεων, τῶν Πορτογάλων καὶ Ἰσπανῶν, τῶν Ὀλλανδῶν, Ἀγγλῶν καὶ Γερμανῶν. Θέτει ὡς ἱστορικὸν σταθμὸν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ναυτικῇ ἐξελίξει τὸ ἔτος 1855, καθ' ὃ ἐναυπηγῆθη τὸ πρῶτον σιδηροῦν πλοῖον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀπὸ 5 χιλιετηρίδων κατασκευαζόμενα ξύλινα πλοῖα, ἀποδίδει δὲ εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο κατὰ μέγα μέρος τὴν διατήρησιν τῆς ναυτικῆς ὑπεροπλίας τῶν Ἀγγλῶν ὑπὲρ τοὺς βορειοαμερικανούς, διαθέτοντας μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄφθονον ναυπηγήσιμον ξυλείαν.

Μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ νέου ἀνακύπτοντος κατὰ θάλασσαν ἀνταγωνιστοῦ, τῆς Γερμανίας, καὶ τὴν διαρπαγὴν τοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ της στόλου, νέος ἐνεφανίσθη ἀντίπαλος τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ἰαπωνία, ὑποχρεώσασα τὴν Ἀγγλίαν νὰ περιορισθῇ ἐντεῦθεν τῆς Σιγγαπούρης, ὑποχρεώσασα δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη, τὰ διεκδικοῦντα τὰς θαλασσίας ὁδοὺς, εἰς τὴν σύμβασιν τῆς Βασιγκτῶνος περὶ περιορισμοῦ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐξοπλισμῶν. Ἡ σύμβασις αὕτη, ὑπογραφεῖσα τῷ 1922, δὲν κατωρθώθη νὰ ἀνανεωθῇ κατὰ τὸ 1934 καὶ παριστάμεθα οὕτω σήμερον εἰς τὸν ἀχαλίνωτον ἐπανεξοπλισμὸν κατὰ θάλασσαν, ἐξ οὗ ἄδηλον τί μέλλει νὰ ἀνακύψῃ.

Κατόπιν τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀνασκοπήσεως, θέτει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ ἔργου τὰ πορίσματά του περὶ τῶν γεωγραφικῶν, γεωπολιτικῶν καὶ φυλετικῶν συνθηκῶν καὶ προϋποθέσεων, αἱ ὁποῖαι κάμνουν ἓνα λαὸν ναυτικὸν ἢ θαλασσόφοβον. Κατὰ τὸν συγγραφέα, ἡ φυλετικὴ προδιάθεσις εἰς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τῆς ναυτιλίας κινδύνων προέχει, συνδυαζομένη δὲ μὲ ἀνεπάρκειαν τῆς γεωργίας νὰ τροφοδοτήσῃ τοὺς κατοίκους, μὲ κλίμα τραχὺ, μὲ

ἀκτὰς ἀποτόμους καὶ ἐκτεθειμένους εἰς τὴν μανίαν τῶν κυμάτων, χαλυβδώνει τὰ νεῦρα καὶ δημιουργεῖ τὴν ναυτικὴν παράδοσιν, μεταδιδομένην κληρονομικῶς εἰς τοὺς ἐπιγόνους.

ΜΙΧ. ΣΤΑΥΡΙΝΟΣ

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ: Ἐμπορικοὶ συμψηφισμοὶ καὶ ἀνταλλαγαί. Ἡ ἐπίδρασις των ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1937, σελ. 196 δ.

Κύριον ἀντικείμενον τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης εἶναι ἡ ἔρευνα τῆς ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος ἐπιδράσεως τῶν ἐμπορικῶν συμψηφισμῶν καὶ ἀνταλλαγῶν, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς μὲ τοὺς ἐμπορικοὺς συμψηφισμοὺς καὶ τὰς ἀνταλλαγὰς ἐν γένει, χωρὶς ὅμως, ὥς ὁ ἴδιος ἄλλωστε ἀναφέρει ἐν τῷ προλόγῳ, νὰ τοποθετήσῃ ταῦτα ἐν τῷ εὐρυτέρῳ πλαίσίῳ τῆς θεωρίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Οὕτως εἰς τὸ πρῶτον μέρος ὁ συγγραφεὺς δίδει τὸν ὅρισμόν τῶν ἐμπορικῶν συμψηφισμῶν, ἥτοι τὸν συνεχῇ διακανονισμόν τῶν ἀπαιτήσεων τῶν δημιουργουμένων ἐκ τῶν συναλλαγῶν μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων κρατῶν διὰ τῆς ἐγγραφῆς των εἰς ἓνα ἢ περισσοτέρους τρεχουμένους λογαριασμοὺς τηρουμένους ἀπὸ τὰ ἐπίσημα συμψηφιστικὰ γραφεῖα, καὶ τὸν τῶν ἀνταλλαγῶν, ἥτοι τὸν ἄμεσον καὶ μεμονωμένον διακανονισμόν τῆς ἀξίας ὠρισμένης ποσότητος ἐμπορευμάτων ἐξαγοιμένων ἐκ τῆς μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην διὰ τῆς ἀντιστοίχου ἐξαγωγῆς ἐκ τῆς δευτέρας πρὸς τὴν πρώτην ἐμπορευμάτων ἴσης ἀξίας. Οἱ ὅρισμοι οὗτοι εἶναι πλήρεις, καὶ ἐκ τῆς κατ' ἀντιδιαστολὴν ἐξετάσεώς των προκύπτει, ὅτι ἐνῶ οἱ ἐμπορικοὶ συμψηφισμοὶ εἶναι συνήθως τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου διακανονίζονται ὅλαι αἱ δοσοληψαί ἐκ τῶν συναλλαγῶν ἐμπορικῆς προελεύσεως—τελευταίως παρατηρεῖται ἡ τάσις περιλήψεως εἰς τούτους ὅλων τῶν δοσοληψιῶν μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων ἀνεξαρτήτως προελεύσεως—αἱ ἀνταλλαγαί, ἥ, ὥς κοινῶς ἀποκαλοῦνται παρ' ἡμῖν, αἱ ἰδιωτικαὶ ἀνταλλαγαί, ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν καὶ ἀποχωρισμόν ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν διακανονισμῶν, ἔστω καὶ ὅταν ἔχουν καθιερωθῇ εἰς εὐρείαν κλίμακα, ὥς συμβαίνει π. χ. εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος, καθόσον ἐκάστη δοσοληψία εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος τῶν προηγουμένων καὶ τῶν ἐπομένων. Κατόπιν ὁ σ. διεξέρχεται τὰ τῆς ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἐμπορικῶν συμψηφισμῶν καὶ ἀνταλλαγῶν ἐν γένει καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰδικώτερον μᾶλλον συνοπτικῶς, καὶ ὄχι συμφώνως πρὸς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν, εἰς ἣν προέβη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, χάριν συντομίας, ὥς ὁ ἴδιος ἀναφέρει ἐν σελίδι 9, ἐξετάζων τὸ ὄργανον μέσῳ τοῦ ὁποίου εἰς ἕκαστον κράτος ἐνεργοῦνται αἱ πληρωμαί, τὸ χρησιμοποιοῦμενον νόμισμα, τὸν τρόπον ἐξευρέσεως τῆς ἰσοτιμίας του, τὸ βάρος ἐξ ἐνδεχομένης αὐξομοιώσεως τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τούτου, τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν οὕτω διακανονιζομένων δοσοληψιῶν, τὴν σειρὰν καὶ ἐν γένει τὰς προϋποθέσεις τῶν πληρωμῶν, καὶ τέλος τὴν ἀκολουθητέαν

διαδικασίαν ἀπέναντι τοῦ ἀπομένοντος ὑπολοίπου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ τερματισμοῦ τοῦ συμψηφισμοῦ, συμβουλευόντων πολὺ ὀρθῶς εἰς τὰς ἀρμοδίας ἀρχάς, ἰδίᾳ τῶν μικρῶν κρατῶν, νὰ ἀντιμετωπίζουσιν καὶ ὅχι νὰ ἀποσιωποῦν τὸ σημεῖον τοῦτο κατὰ τὴν σύναψιν συμβάσεων συμψηφισμοῦ.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ βάσει τῶν ἐξαγωγῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τριετίαν 1933—1935 συγκρινομένων πρὸς τὰς ἀντιστοιχοῦς τοῦ ἔτους 1931 νὰ ἐξεύρῃ κατὰ πόσον οἱ συμψηφισμοὶ καὶ αἱ ἀνταλλαγαὶ ἐπηρέασαν

- 1) τὸ σύνολον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν τῆς χώρας,
- 2) τὰς εἰσαγωγάς, τὰς ἐξαγωγάς καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἰσοζύγια ταύτης,
- 3) τὴν κατανομήν τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν,
- 4) τὰς τιμὰς τῶν εἰσαγομένων καὶ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων,
- 5) τὴν ποικιλίαν τῶν ἐξαγομένων προϊόντων, καὶ
- 6) τὸν τρόπον διακανονισμοῦ τῶν ἐμπορικῶν μας συναλλαγῶν.

Πρὸς τοῦτο διακρίνει τὰ κράτη, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς διατηρεῖ ἐμπορικὰς συναλλαγάς, εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἥτοι ἐκεῖνα, μεθ' ὧν αἱ δοσοληψίαι διακανονίζονται κατὰ τὰς κλασσικὰς μεθόδους, ἐκεῖνα μεθ' ὧν αἱ δοσοληψίαι διακανονίζονται διὰ συμψηφισμῶν α) ὀλοκληρωτικῶν, β) ὀλοκληρωτικῶν στατιστικῶν, καὶ γ) μερικῶν καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν περιλαμβάνονται διάφορα κράτη ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου διακανονισμοῦ τῶν μετ' αὐτῶν συναλλαγῶν.

Τὸ συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει ὁ συγγραφεὺς βάσει τῶν συγκρίσεων καὶ τῶν συλλογισμῶν του, εἶναι ὅτι οἱ ἐμπορικοὶ συμψηφισμοὶ καὶ αἱ ἀνταλλαγαὶ ἐν Ἑλλάδι

1) ἐμείωσαν ἓν τιμὴν τὸν ὄγκον τῶν μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς συναλλαγῶν παρὰ τὴν ἐξόγκωσιν, ἣν προκαλεῖ μέχρις ὠρισμένου βαθμοῦ καὶ ἐκατέρωθεν τὸ ἐλληνογερμανικὸν κληρίγκ καὶ συνεπῶς τὸ ἔλλειμμα,

2) προεκάλεσαν ἀσήμαντον ὅλως μετατόπισιν τῶν συναλλαγῶν εἰς βάρος τῶν κρατῶν, μεθ' ὧν συναλλασσόμεθα κατὰ τὰς κλασσικὰς μεθόδους, ὡς καὶ τῶν τιμῶν, ἃν καὶ ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον διατηρεῖ ἀμφιβολίας ὁ συγγραφεὺς,

3) ἡύξησαν τὴν ποικιλίαν τῶν ἐξαγομένων ἐλληνικῶν προϊόντων, καὶ

4) ἐπέτρεψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ περιορίσῃ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαθεσίμων της, ἐφ' ὅσον ἡ πληρωμὴ ἐνεργεῖται μόνον ὅταν λάβῃ χώραν ἀντίστοιχος ἐξαγωγή ἐλληνικῶν ἐμπορευμάτων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι βεβαίως εὐχάριστον, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ ταύτης ζημιῶν οἱ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς Ἑλλάδα ἐξάγοντες ρυθμίζουν ἀναλόγως τὰς τιμὰς των, ὡς ἀπεδείχθη εἰς μεγάλην ἰδίως κλίμακα εἰς τὰ κληρίγκ μετὰ τῶν βαλκανικῶν κρατῶν.

Βεβαίως τὸ συμπέρασμα τοῦτο βασιζέται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐμπορικῶν συναλλαγῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τριετίαν 1933-35 ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τοῦ ἔτους 1931, προϋποθέτει ὅτι μόνον ἡ ἐφαρμογὴ κατὰ τὴν ὡς ἄνω τριετίαν τῶν ἐμπορικῶν συμψηφισμῶν καὶ τῶν ἀνταλλαγῶν ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τούτων, καὶ ἀναγνωρίζει τὸ ἐλλειπὲς τῶν ἐλληνικῶν στατιστικῶν, ἰδίᾳ διὰ τὰς ἐξαγωγὰς ἡμῶν

εἰς Ἱταλίαν, Ὀλλανδίαν καὶ τὰ κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ἐφ' ὅσον πλεῖσται διὰ τὰ τελευταῖα προοριζόμεναι ἐμφανίζονται εἰς ταύτας ὡς προοριζόμεναι διὰ τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἱταλίαν, διότι ἀποστέλλονται ὑπὸ διαμετακόμισιν εἰς τὰς ἐλευθέρας ζώνας τοῦ Ροττερδὰμ καὶ τῆς Τεργέστης. Πράγματι ὁ βαθμὸς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος κατὰ τὸ 1931 καὶ ὁ κατὰ τὴν τριετίαν 1933 — 1935 διαφέρουν σημαντικῶς τόσον ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ εἰς τὰ κράτη, μεθ' ὧν κυρίως συναλλάσσεται αὕτη. Ἡ ἐν τῷ μεταξὺ διακύμανσις τῶν τιμῶν καὶ ἀγαθῶν τῶν ἀποτελούντων ἀντικείμενον τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀξιῶν τῶν διαφόρων νομισμάτων ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου μεγάλη, προκαλέσασα σημαντικὰς ἀπολύτους καὶ σχετικὰς μεταβολὰς ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Τέλος αἱ εἰς σίτον ἀνάγκαι τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας προκαλοῦν διακυμάνσεις τῶν εἰσαγωγῶν τελείως ἀνεξαρτήτως τῆς ἀκολουθουμένης ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ἐξαρτωμένας ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἑλληνικῆς συγκομιδῆς.

Ἀνεξαρτήτως τῶν ὡς ἄνω ἐπιφυλάξεων πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι ὁ συγγραφεὺς κατέβαλε σημαντικὴν προσπάθειαν πρὸς συγκέντρωσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντος ὕλικου, καὶ ὅτι ἡ μελέτη τοῦ ἀποτελεῖ ἀπαρχὴν στατιστικῆς μελέτης τῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος ἐπιρροῶν τῆς ἀπὸ τοῦ 1932 ἐξασκουμένης ἐμπορικῆς πολιτικῆς, χρησιμοποιοῦσης ἐξ ἀνάγκης τοὺς ἐμπορικοὺς συμψηφισμοὺς καὶ τὰς συναλλαγὰς, ἀναγκαζομένης ἰδὲ νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὰς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ κράτη, μεθ' ὧν κυρίως συναλλασσόμεθα διδομένας κατευθύνσεις.

Ἀθῆναι Ἰανουάριος 1938.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Δ. Κ. Σ. : Οί τέσσαρες οίκοномиκοί, κοινωνικοί καί πολιτικοί πειραματισμοί τοῦ αἰῶνος μας. Ἀθῆναι 1938.

Andrews, John N., and Rudolf K. Michels: Economic problems of modern society. New-York 1937.

Capodaglio, G.: Sommario di storia delle dottrine economiche. Bologna 1937.

Chase, St.: The economy of abundance. New-York 1937.

Dalencour, J.: Essai d'une synthèse de sociologie économique. Paris 1937.

Graeve, Bernhard Edler v.: Der Begriff der Volkswirtschaft in der Ganzheitslehre Othmar Spanns. Griessen 1937.

Robinson, J.: Introduction to the theory of employment. London 1937.

Weber, Carl: Der Kapitalzins. Wien 1937.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀναγνωστοπούλου Ν. — Γαλάνη Γ.: Ἡ ἀγροτική πεδιάς. Ἀθῆναι 1938.

Δελιβάνη Δ.: Αἰ διεθνεῖς οἰκονομικαὶ σχέσεις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων. Ἀθῆναι 1938.

Εὐελπίδη Χ.: Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Ἀθῆναι 1938.

Καβασιάδου Κ.: Οἰκονομικοὶ παράγοντες διέποντες τὴν ἐκλογὴν θέσεως διὰ τὴν ἐγκατάστασιν βιομηχανίας. Ἀθῆναι 1938.

Κόκκαλη Α.: Ἡ ἐπίπτωσις τῶν βαρῶν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἀθῆναι 1938.

Ὁργανισμὸς Λιμένος Πειραιῶς: Ὁ λιμὴν Πειραιῶς. Ἀθῆναι 1938.

Περτέση Μ.: Ἑλληνικαὶ μεταλλικαὶ πηγαί. (Ἔκδ. Ὑπουργείου Ἐθν. Οἰκονομίας). Ἀθῆναι 1938.

Σιδηρόδρομοι Ἑλλήν. Κράτους: Ἀπολογισμὸς ἔτους 1936-1937. Ἀθῆναι 1938.

- Τσιμπούκη Τ.: Κώδιξ συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας.
Ἀθῆναι 1938.
- Ἑπουργεῖον Γεωργίας: Ἐκθεσις ἐργασιῶν ἔτους 1936 -
1937. Ἀθῆναι 1938.
- Angas, Lawrence L. B.: Remaking the boom in Amerika.
New-York 1937.
- Backhaus, Fritz: Exportförderung und Umsatzsteuer. Ber-
lin 1937.
- Bente, Herman: Landwirtschaft und Bauerntum. Eine Ein-
führung in d. dt. Agrarpolitik. Berlin 1937.
- Bureau International de Travail: L'industrie tex-
tile dans le monde. Problèmes économiques et sociaux.
Genève 1937.
- Etling, J.: L'incidence des tarifs de transport sur le prix de
vente. Paris 1937.
- Hessenland, M.: Deutschlands Kampf um seine Rohstoffe.
München 1937.
- Hüber, R.: Deutschland und der Wirtschaftsaufbau des Vor-
deren Orients. Stuttgart 1938.
- Ireland, Tom: Child labor, as a relic of the dark ages.
New-York 1937.
- Lange, H.: Boden, Ware und Geld. Tübingen 1937.
- Martin, R. F.: International raw commodity price control.
New-York 1937.
- Report presented by M. van Zeeland. London 1938.
- Riener, A.: Zum Problem des Dumpings. Innsbruck 1937.
- Schultze, J. H.: Neugriechenland. Eine Landeskunde Ost-
makedoniens u. Westthrakiens, mit bes. Berücks. d. Geo-
morphologie, Kolonistensiedlung u. Wirtschaftsgeographie.
Gotha 1937.
- Sorrell L. C.: Government ownership and operation of rail-
ways for the United States. New-York 1937.
- Stamp, J. Sir: The national capital and other statistical
studies. London 1937.
- Syrett, W. W.: Practice and finance of foreign trade. Lon-
don 1937.
- Zarras, J.: Le contrôle de l'application des conventions inter-
nationales du travail. Paris 1937.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ—ΠΙΣΤΙΣ

- Ἐθνικὴ Τράπεζα Ἑλλάδος: Ἡμερολόγιον ἑλληνικῶν
χρεωγράφων. Ἔτος 1938. Ἀθῆναι 1938.
- Ταχ. Ταμειευτήριον: Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Τ.Τ.
κατὰ τὸ ἔτος 1936. Ἀθῆναι 1938.
- Τράπεζα Ἑλλάδος: Ἐκθεσις Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς
ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἔτους 1937. Ἀθῆναι 1938.
- Χρηματιστήριον Ἀθηνῶν: Ἀπολογισμὸς ἔτους 1937.
Ἀθῆναι 1938.

- Aftalion: La monnaie et les mouvements de l'or. Paris 1938.
- Aldrich, W. W.: The stock market from the view point of
a commercial banker. New-York 1937.
- Gayer, A. D.: Monetary policy and economic stabilisation.
London 1937.
- Herold, H.: Das Kreditgeschäft der Banken. Hamburg 1937.
- Obst, G.: Geld-, Bank- und Börsenwesen. Stuttgart 1937.
- Stör, Th.: Theoretische und empirische Untersuchungen zur
Kaufkraftsparitätentheorie Gustav Cassels. Zürich 1937.
- The Lessons of monetary experience. Essays in honor of
Irving Fisher. New-York 1937.
- Thomas, R. G.: Modern banking. New-York 1937.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

- Ἀνδρέου Μ. Ἀνδρεάδου: Ἔργα. (Ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς
Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν). Μέρος Α΄.
Ἑλληνικὴ Οἰκονομικὴ καὶ Δημοσιονομικὴ ἱστορία. Ἀθῆ-
ναι 1938.
- Τριανταφύλλου Σπ.: Προϋπολογισμὸς Δήμων καὶ Κοινο-
τήτων. Ἀθῆναι 1938.
- Armstrong, J. W. Scobell: The taxation of profits. Lon-
don 1937.
- Lainville, R.: Qu'est-ce que le budget communal? Paris 1937.
- Nettre, H.: L'évolution des dépenses publiques en France
depuis la guerre. Paris 1937.
- Reinhardt, F.: Buchführung, Bilanz und Steuern. Berlin 1937.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Χαριτάκη Γ.: Οικονομική Έπετηρίς Ελλάδος έτους 1936.
(Έκδοσις Έθνικης Τραπεζης Ελλάδος). Αθηναι 1938.

Peter, Hans: Einführung in die Statistik. Stuttgart 1937.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Φωτιά Ν.: Σύστημα Ίδιωτικης Οικονομικης. Μέρος Α'. Είσα-
γωγή. Αθηναι 1938.

Allcut, E. A.: Principles of industrial management. London 1937.

Franke, W.: Die Steuern in der Selbstkostenrechnung und
Preispolitik der Unternehmung. Leipzig 1937.

Glover, John G., and Coleman L. Maze: Managerial
control. New-York 1937.

Sell, Erwin: Das Mass der Einkommen. Der Haushalt als
Schöpfer d. Wirtschaft. Stuttgart 1937.

Whitehead, H.: The administration of marketing and selling.
London 1937.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Μαύρου Γ.: Ναυτικά προνόμια εις τὸ ναυτικὸν διεθνὲς
δίκαιον. Αθηναι 1938.

Μπαλῆ Γ.: Μελέται ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος ἀστικοῦ δικαίου.
Αθηναι 1938.

Παπαμιχαλοπούλου Δ.: Περὶ τοῦ πλοιάρχου, νόμῳ
δικαστικοῦ ἐκπροσώπου τοῦ πλοιοκτήτου. Αθηναι 1937.

Στεφανίδου Δ.: Έκθεσις πεπραγμένων Πρυτανείας. Θεσ-
σαλονίκη 1937.

Τριανταφυλλοπούλου Κ.: Έλληνικὸν Ένοχικὸν Δίκαιον.
Γενικὸν μέρος. Τεῦχος Α'. Αθηναι 1938.

Χουβάρδα Σ.: Η πλάνη περὶ τὴν βάσιν τῆς συμβάσεως.
Αθηναι 1937.

Dendias, M.: Le chef d'État républicain et le rajustement
de l'exécutif. Au seuil de la dictature. Paris 1937.

Hughes, E. R.: The individual in East and West. London 1937.

Rogge-Börner, S.: Die innere Gestalt der nordischen Frau.
Berlin 1937.

Βιβλιοκρισία

ΑΝΔΡΕΟΥ Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ: Ἔργα, Ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐπιμελεία Κ. Βαρβαρέσου, Γ. Πετροπούλου καὶ Ἰ. Πίντου. Τόμος Α΄. Ἑλληνικὴ Οἰκονομικὴ καὶ Δημοσιονομικὴ Ἱστορία, σελ. ΙΕ΄ + 790, Ἀθῆναι 1938.

Ἡ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ζῶντος ἀκόμη τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Α. Μ. Ἀνδρεάδη, εἶχεν ἀποφασίσαι τὴν ἔκδοσιν εἰς τρεῖς τόμους τῶν κατεσπαρμένων εἰς διάφορα δημοσιεύματα ἔργων του, τῶν ἀναγομένων εἴτε εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἴτε εἰς τὰ σύγχρονα δημοσιονομικὰ προβλήματα. Ἦδη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξεδόθη, ἐπιμελεία τῶν καθηγητῶν κ.κ. Κυρ. Βαρβαρέσου καὶ Γ. Πετροπούλου καὶ τοῦ ὑφηγητοῦ κ. Ι. Πίντου, ὁ πρῶτος τόμος τῶν ἔργων.

Ὁ πρῶτος οὗτος τόμος περιλαμβάνει μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ δημοσιονομικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Εἰδικώτερον περιλαμβάνει δύο μελέτας περὶ τῶν δημοσιονομικῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐτέρας μελέτας δημοσιευθείσας κυρίως εἰς ξένα περιοδικὰ ἐπὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἥτοι τῆς ὀμηρικῆς περιόδου, τῆς περιόδου τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς σπαρτιατικῆς οἰκονομίας. Ἀκολουθοῦν μελέται ἀναφερόμεναι εἰς τὰ δημόσια οἰκονομικὰ ἐπὶ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου ἥτοι τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του. Σημαντικὸν τμῆμα τοῦ τόμου καταλαμβάνουν αἱ μελέται τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον. Ὁ πλοῦτος καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Βυζαντίου, τὸ νόμισμα καὶ ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τῶν πολυτίμων μετάλλων, τὰ μονοπώλια καὶ ἡ δημοσιονομικὴ διαχείρισις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐξετάζονται ἐκτενῶς εἰς τὰς μελέτας ταύτας. Εἰς τὸ τελευταῖον τέλος τμῆμα τοῦ α' τόμου περιέχονται ἐργασίαι τῆς δημοσιονομικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους.

Μόνον αἱ δημοσιευόμεναι εἰς τὸν τόμον τοῦτον μελέται ἀρκοῦν διὰ νὰ δείξουν τὴν μεγάλην συμβολὴν τοῦ τόσον προώρως ἐκλιπόντος σοφοῦ διδασκάλου εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἱστορικῶν δημοσιονομικῶν προβλημάτων. Εἶνε τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς δράσεως ποῦ ἐτοποθέτησε τὸν Ἀνδρεάδη εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν οἰκονομικοῖς ιστορικῶν τοῦ κόσμου καὶ ἐστερέωσε τὴν φήμην του ὡς ἐπιστήμονος διεθνοῦς κύρους. Ὅπως εἰς ὅλα τὰ ἱστορικά του ἔργα καὶ εἰς τὰς μελέτας τὰς περιλαμβανόμενας εἰς τὸν ὀγκῶδη τοῦτον τόμον ὁ Ἀνδρεάδης κατορθώνει μὲ τὴν ἐξαίρετον οἰκονομολογικὴν του κατάρτισιν, μὲ τὴν σπανίαν δι' οἰκονομολόγον φιλολογικὴν προπόνησιν, μὲ τὸν ἀπαραίτητον ἱστορικὸν του ὀπλισμὸν νὰ ζωογονῇ τὰ οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ προβλήματα

τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ νὰ τὰ καθιστᾷ προσιτὰ καὶ ὠφέλιμα καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους του.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη, συμπληρουμένη καὶ μὲ τοὺς μέλλοντας νὰ ἐκδοθῶν δύο τόμους, ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ἀπόκτημα παντὸς ἀσχολουμένου μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ ζητήματα.

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ : Ἡ Ἑπτανησιακὴ Δημοσίᾳ Οἰκονομία κατὰ τὴν περίοδον 1797 — 1814 σελ. 64 (Ἄρ. 4 τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑπτανησιακῶν μελετῶν) Κέρκυρα 1936.

Εἶναι γνωστὸν — ἀπεδείχθη ἄλλωστε καὶ ἀπὸ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ γραφείου του — ὅτι ὁ ἀείμνηστος Ἀνδρεάδης εἶχε συλλέξει ἐπιμελίστατα πλουσιώτατον ἐπιστημονικὸν ὕλικόν, ἰδίᾳ δὲ ἱστορικο-οἰκονομικόν, τὸ ὁποῖον, ὁ τόσον πρόωρος θάνατος τὸν ἠμπόδισε νὰ χρησιμοποίησιν πλήρως. Πλήν, μολονότι συμπληροῦται ἤδη τριετία ὀλόκληρος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, ἡ μόνη ἐκ τῶν καταλοίπων του δημοσιευθεῖσα ἐργασία εἶναι ἡ ἀνὰ χεῖρας, ἡ ὁποία ἄλλωστε ἀποτελεῖ ἀπλὴν δημοσίευσιν εὐρεθέντος χειρογράφου, καὶ ὅπωςδήποτε ἀφορᾷ θέμα οὐχὶ ἐκ τῶν μᾶλλον γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, οὐδ' ἐξ ἐκείνων εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι κυρίως ἀφιερωμένα ἢ μεγάλη ἐπιστημονικὴ προσπάθεια τοῦ Ἀνδρεάδου.

Δὲν εἶναι βεβαίως ἐδῶ ὁ κατάλληλος χώρος διὰ νὰ μεμφθῶμεν τὴν ὀλιγωρίαν ἢ ὁποία δεικνύεται περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ καταληφθέντος ἐπιστημονικοῦ ὕλικου, ἀλλὰ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ τονίσωμεν ὅτι ἡ βραδύτης περὶ τὴν χρησιμοποίησιν τοιούτων συλλογῶν μοιραίως καταλήγει εἰς τὴν διάλυσίν των.

Ἡ Ἑπτανησιακὴ Δημοσίᾳ Οἰκονομία κατὰ τὴν περίοδον 1797 — 1814 ἀποτελεῖ, τρόπον τινά, συνέχειαν τοῦ διτόμου ἔργου τὸ ὁποῖον ὁ Σ. ἔδημοσίευσεν τῷ 1914 «περὶ τῆς Οἰκονομικῆς Διοικήσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Βενετοκρατίας» περιλαμβάνει δὲ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς Ἑπτανήσου κατὰ τὰς περιόδους τῆς πρώτης Γαλλικῆς κατοχῆς (1797 — 99) τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας (1799 — 1807) καὶ τῆς δευτέρας Γαλλικῆς κατοχῆς (1807 — 14). Καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, μολονότι σύντομον καὶ ἐν πολλοῖς ἀτελῇ, (οὕτω ἐλλείπει τὸ συμπέρασμα ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς δευτέρας Γαλλικῆς κατοχῆς, τὸ ὁποῖον, ἐὰν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ συμπεράσματα διὰ τὰς δύο προηγηθείσας περιόδους θὰ ἦτο τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον τμήμα τῆς μελέτης, εἶναι δὲ πιθανώτατον ὅτι ἐλλείπει καὶ ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ὅλου ἔργου) φαίνονται καθαρῶτα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρρησιᾶς τοῦ Ἀνδρεάδου. Πλήρης δηλ. γνώσις τῶν γενικῶν προβλημάτων τῆς μελετωμένης περιόδου καὶ ἐκτεταμένη χρησιμοποίησις ὅλων τῶν πηγῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τῶν ὅπωςδήποτε σχετιζομένων πρὸς τὸ μελετώμενον θέμα. Συνήθως αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ θέμα πηγαὶ εἶναι πτωχόταται, πλείστας δ' ἐξ αὐτῶν πρῶτος ὁ Ἀνδρεάδης φέρει εἰς

φῶς, πλὴν διὰ τῆς ἐξόχου κριτικῆς ἐποπτείας ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς ἐργασίας του ἐπιτυγχάνει ν' ἀναπαραστήσῃ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς μελετωμένης περιόδου πάντοτε σχεδόν πλήρως καὶ μὲ ὕφος τόσον γλαφυρὸν ὥστε τὸ τόσον πεζὸν θέμα τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καθίσταται, ὑπὸ τὴν γραφίδα τοῦ Ἀνδρεάδου, ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων.

Ἐκ τῶν τριῶν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἀναλυομένων περιόδων, ἡ πρώτη, μολονότι ἡ βραχυτέρα, εἶναι ἡ μᾶλλον διεξοδικῶς μελετωμένη, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἕνεκα τοῦ ἰδιαιτέρως ἀνωμάλου αὐτῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ὁ Σ. ἡδυνήθη πρῶτος νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα τοῦ στρατηγοῦ Chabot, ἀρχηγοῦ τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ κατοχῆς 1793—99). Ἦτο γνωστὸν ὅτι οἱ Γάλλοι δὲν ἀφῆκαν καλὰς ἀναμνήσεις ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ τὰς 2 διαβάσεις αὐτῶν καὶ ὅτι κατ' αὐτὰς προέβησαν — παρ' ὅλας τὰς διατυμπανισθείσας θεωρίας περὶ ἐλευθερίας κλπ. — εἰς παντὸς εἶδους καταπιέσεις τῶν κατοίκων, μὲ οὐδὲν δὲ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον, ὑπενθυμίζον τὴν διάθασίν των, ἐπλούτισαν τὰς νήσους. Ἡ μελέτη τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν τῆς περιόδου ταύτης ἀποτελεῖ ἐν πολλοῖς ἐξήγησιν, ἂν μὴ δικαιολογίαν, πλείστων ὧσων σημείων τῆς κακῆς Γαλλικῆς διοικήσεως ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον ρίπτει διὰ πρώτην φορὰν ἐπαρκὲς φῶς.

Ὁ Ναπολέων βεβαίως ἐφήρμοσε πάντοτε τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ στρατιαί του ὀφείλουν νὰ συντηροῦνται εἰς βάρος τῶν καταλαμβανομένων ἐδαφῶν, πλὴν τοῦτο ἦτο ἰδιαιτέρως δυσχερὲς καὶ ἐπαχθὲς ἐν Ἑπτανήσῳ, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἕνεκα τοῦ σχετικῶς πτωχοῦ ἐδάφους καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕνεκα τῆς, λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ναπολέοντος, καταστροφῆς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὴν κυριωτέραν πλουτοπαραγωγικὴν πηγὴν τῶν νήσων. Καὶ ὅμως ἡ Γαλλικὴ διοίκησις εἰσέπραξε, κυρίως διὰ πιέσεων ἐπὶ τῶν κατοίκων, κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1798—9 περὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια Γαλλικῶν λιρῶν, ποσὸν κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ ἔξοδα ὑπερέβησαν τὰ τακτικὰ ἔσοδα προϋπολογισμοῦ ὁ ὁποῖος, ἐν συνόλῳ, δὲν ὑπερέβαινε τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα Γαλλοκρατία, μολονότι τῆς κατοχῆς προΐστατο ὁ στρατηγὸς Douzelot, ἰδιαιτέρως φιλέλλην καὶ ἱκανός, καὶ ὁ Μ. Ναπολέων ἐφάνη γενναιότερος πρὸς τὰς νήσους ἀναλαβὼν αὐτὸς τὴν συντήρησιν τῶν στρατευμάτων, δὲν ἀφῆκε πολὺ καλλιτέρας ἀναμνήσεις. Ὅντως ἡ θέσις τῶν Γάλλων ὑπῆρξε τόσον ἐπισφαλὴς καὶ καθ' ὅλην τὴν δευτέραν ταύτην περίερον, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιμεληθοῦν τῆς χρηστῆς διοικήσεως ἡ ὁποία προϋποθέτει ποῖαν τινα σταθερότητα.

Ὅλως ἀντίθετον εἰκόνα πρὸς τὴν τῶν δύο Γαλλικῶν κατοχῶν παρουσιάζει ἡ περίοδος τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Κράτος τῶν νεωτέρων χρόνων, ἂν καὶ ὑπὸ Ρωσικὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν καὶ πληρῶνον καὶ ἐλαφρὸν φόρον ὑποτελείας (25.000 γροσίων ἑτησίως) εἰς τὴν Πύλην. Ὅντως κατὰ τὴν περίερον ταύτην τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία ἤκμασαν (σελ. 37 «Ἐντὸς ἑπτὰ ἐτῶν, ἔγραφεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὸν Οὐέλλιγκτων, 400 πλοῖα κατεσκευάσθησαν καὶ ἡ ἑπτανησιακὴ σημαία ἔχαιρε τοιαύτης ἐπιβολῆς, ὥστε οἱ βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως καὶ ἄλλοι μικρότεροι Ἰταλοὶ ἡγεμό-

νες ἐζήτησαν ἄδειαν νὰ προστατεύωσιν δι' αὐτῆς τὸ ἐμπορικὸν των ναυτικὸν ἀπὸ τῶν Ἀφρικανῶν πειρατῶν»), ἐλήφθη φροντὶς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ περὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ διδασκαλίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐκόπησαν νομίσματα, τινὲς τῶν νήσων ὠχυρώθησαν κατὰ τῶν βλέψεων τοῦ Ἀλῆ, καὶ γενικώτερόν τὴν περίοδον ταύτην, ἡ ὁποία ἐγνώρισε καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς λαμπρᾶς καὶ πολυκυμάντου σταδιοδρομίας τοῦ Καποδίστρια, χαρακτηρίζει χρηστὴ διοικήσεις καὶ καλὰ οἰκονομικά.

Μία βραχεῖα κριτικὴ ἀνάλυσις δὲν δύναται βεβαίως νὰ δώσῃ ἱκανοποιητικὴν εἰκόνα βιβλίου τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν πληροφοριῶν καὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν εἰς κατὰ τὸ δυνατόν πλήρη εἰκόνα μιᾶς περιόδου τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἡ ὁποία ἂν καὶ βραχεῖα καὶ ἀφορῶσα μίαν ἐλαχίστην γωνίαν τῆς Γῆς, δὲν παύει νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα.

Σ. Ι. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ

Ν. ΦΩΤΙΑ: Σύστημα Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς. Μέρος Α'. Εἰσαγωγή. Ἀθῆναι 1938.

Ὅπως τελευταίως, ἐντὸς τοῦ Μαρτίου τρ. ἔτους, ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν κ. Νικόλαος Γ. Φωτιάς, ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα, ἐν ἐξαιρετικῶς ἐπιμεμελημένη ἐκδόσει, τὴν ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον μελέτην του.

Ἐν αὐτῇ αἱ λέξεις εἰσὶν ἐκλελεγμέναι, τὸ ὁρολόγιον πλούσιον καὶ ἐν πολλοῖς νέον, ἡ παράθεσις καὶ διατύπωσις τῶν φράσεων καὶ ἡ ἔκθεσις τῶν ἰδεῶν ἐπιτυχεῖς.

Τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ συστήματος τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς μετριοφρόνως ὁ συγγραφεὺς χαρακτηρίζει ὡς εἰσαγωγὴν. Λέγω μετριοφρόνως, διότι ἐν αὐτῇ δὲν πρόκειται μόνον περὶ κατευθυντηρίου γραμμῆς, ἀλλὰ δίδεται ἡ ὅλη σύνθεσις καὶ ἀποσύνθεσις τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς. Μᾶς παρέχεται πλήρης ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις, μέχρις οὗ ἡ ἐπιστήμη μας καταλήξῃ εἰς τὴν ὁλοκληρωτικὴν αὐτῆς συγκρότησιν καὶ συνοχήν(σύνθεσις). Ἐξ ἑτέρου γίνεται ἡ κατανομὴ εἰς τοὺς διαφόρους πολυποικίλους οἰκονομικοὺς κλάδους καὶ διερευνῶνται αἱ μεταξὺ των προσεγγίσεις καὶ ἐπαφαὶ (ἀποσύνθεσις). Ὁ ἐπιστήμων, ὁ ἐπιχειρηματίας εὐρίσκει ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, δύναται τις οὐχὶ ἐν ὑπερβολῇ νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι τῷ ἀναγκαιεῖ, ὅπως λάβῃ πλήρη ἰδέαν τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς. Ὑποκινεῖται τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ καὶ δύναται, κεκτημένος ὅλας τὰς προϋποθέσεις πρὸς περαιτέρω μελέτην, ἄνευ μεγάλης προσπάθειας, νὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ εἰδικοῦ κλάδου, εἰς δὲν ἐπεδόθη.

Ἡ βιβλιογραφία εἶναι πολυπληθής, φερομένη μέχρι τῶν τελευταίων δημοσιευθεισῶν μελετῶν, τόσον αὐτοτελῶς, ὅσον καὶ εἰς σχετικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἀναγράφονται τὰ αὐτοτελεῖ συστηματικὰ ἔργα. Εἰδικαὶ διατριβαί, ληφθεῖσαι ὑπ' ὄψιν, μνημονεύονται εἰς τὸ τέλος ἐκάστου κεφαλαίου, μὲ τὰς σχετικὰς ἐπίσης παραμποπὰς εἰς

τάς ὑποσημειώσεις. Ἡ χρησιμοποιουμένη βιβλιογραφία εἶναι κατ' ἐξοχὴν γερμανικὴ καὶ ὀρθῶς, διότι ἐν Γερμανίᾳ ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ συνετελέσθη καὶ προσέλαβε τὸν ὀλοκληρωτικὸν καὶ συστηματικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν περίθλεπτον θέσιν, εἰς ἣν εὐρίσκεται σήμερον. Εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ προσλαμβάνει ἐντελῶς τοπικὸν χαρακτῆρα, ὑφισταμένη εἰς ἐκάστην χώραν ἰδίαν μορφήν, περιοριζομένη ἐφ' ὠρισμένων σημείων τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως. Ὁ συγγραφεὺς ἐν τούτοις δὲν παραλείπει νὰ χρησιμοποίησιν ἐν σχετικῇ πληρότητι καὶ ἔργα εἰς τὴν ἀγγλικήν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικήν, ἐφ' ὅσον εἰδικῶς πραγματεύονται περὶ τῶν κλάδων τῆς προκειμένης ἐπιστήμης. Ἐν Ἑλλάδι ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ, ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτῆς συστηματοποίησει, ἔσχε καλυτέραν τύχην καὶ δυνάμεθα νὰ εἴμεθα ὑπερήφανοι. Μετεγγίσθη πλήρως ἐν τῇ ὀλοκληρωτικῇ αὐτῆς μορφῇ καὶ ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν μερικαῖς αὐτῆς ἐκδηλώσεσι καὶ δεῖγμα οὐχὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων παρέχει ἡ παρούσα μελέτη.

Ὁ κ. Ν. Γ. Φωτιάς, κατὰ τὴν τριετὴ ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ διδασκαλίαν, ἀνέπτυξεν ἐν τῇ παραδόσει καὶ τοῖς φροντιστηρίοις ἅπαντα τὰ προτερήματα εὐχερῶς ἀπὸ μνήμης πλήρους μεταδοτικότητος, διαρκοῦς προσπαθείας ὅπως οἱ σπουδασταὶ κατανοήσωσι τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐνσταλαχθῇ ἐν αὐτοῖς τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς αὐτήν, ὡς μέλλουσιν ν' ἀποτελέσῃ ἐν τῶν σπουδαιοτέρων ἐφοδίων διὰ τὴν ἐν τῇ ζωῇ σταδιοδρομίαν αὐτῶν.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἐν τῇ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ καθηγεσίας, ὁ κ. Φωτιάς εἶναι γνωστὸς εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐκ τῆς δημοσιεύσεως πλείστων μελετῶν, τὸ μὲν αὐτοτελῶν, τὸ δὲ εἰς σχετικὰ περιοδικὰ καὶ ἀναφερομένων εἰς θέματα, ἐκτὸς τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς, εἰς τὴν φορολογίαν, τὰ δημόσια οἰκονομικά, τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις κ.λ.π. Αἱ δημοσιεύσεις δ' αὗται δὲν περιορίσθησαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν τύπον, ἀλλὰ πλείσται αὐτοῦ διατριβαὶ γερμανιστὶ περιελήφθησαν εἰς γερμανικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, ἔνθα ἔτυχον εὐφημοτάτης μνείας καὶ εὐνοϊκώτατα ἐκρίθησαν.

Ὁ πρόλογος ἀποτελεῖ τὴν θεμελίωσιν τῆς μελέτης καὶ δεικνύει ὅτι αὕτη στηρίζεται ἐπὶ στερεῶν βάσεων. Ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ τὰς δυσχερείας τοῦ ἔργου καὶ ἐκδηλώνει τὴν δειλίαν αὐτοῦ ὅπως τὸ φέρῃ εἰς καλὸν πέρας. Καὶ δικαίως, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπιστήμης, ἀριθμούσης ὀλιγώτερον τῆς πεντηκονταετίας, ἀνετοίμου ἔτι καὶ ἀνερματίστου καὶ κλυωδνιζομένης ἐν τῷ μέσῳ τόσων ἀμφιβολιῶν, ἀμφισβήτησεων καὶ διχογνωμιῶν μεταξὺ μεγάλων ἐπιστημόνων καὶ συγγραφέων. Παρ' ὅλα ταῦτα πᾶς τις μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς μελέτης θὰ πεισθῇ ὅτι ὁ συγγραφεὺς διῆλθεν ἀλώθητος τὰς συμπληγάδας καὶ παρέσχε καλὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς μᾶς ἐκθέτει πλήρως καὶ σαφῶς τὸ ἀντικείμενον τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς, ἀπασχολουμένης μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐξειλιγμένην αὐτῶν μορφήν, τῆς ἐπιχειρήσεως. Κατόπιν εἰσέρχεται εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστήμης, ἐγκείμενον εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς ἰδρύσεως, ὀργανώσεως,

εὐρύθμου λειτουργίας, ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως κ.λ.π. καὶ ἐκθέτει ποῖαι μέθοδοι χρησιμοποιοῦνται καὶ ποῖαι πρέπει νὰ χρησιμοποιῶνται καὶ κατὰ ποῖον τρόπον καὶ διαδοχὴν.

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον τίθενται αἱ δύο βασικαὶ κατηγορίαι τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς, ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ πληρότητι, ἡ οἰκονομία τῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ τῶν συναλλαγῶν, ὅπως ὁ συγγραφεὺς καταλήξῃ καὶ μᾶς δώσῃ τὴν εἰκόνα τῶν διαφόρων συγκροτημάτων, εἰς ἃ αὕτη κατανέμεται, ἀκολουθοῦσα ἐν τῇ τοιαύτῃ αὐτῆς διαιρέσει, τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν τράπεζαν κ.τ.λ. Ἐφ' ὅσον δὲ πρόκεινται γενικαὶ ἀρχαί, ἰσχύουσαι ἐφ' ὅλων τῶν κατ' ἰδίαν τούτων συγκροτημάτων τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς, σχηματίζεται ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ Γενικὴ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ, περιλαμβάνουσα καὶ ἐξετάζουσα τὰ εἰς πάντα ταῦτα προκύπτοντα προβλήματα. Ὁ συγγραφεὺς ἀριστοτεχνικῶς μᾶς μεταδίδει τὸ περιεχόμενον τῆς ὀλοκληρωτικῆς ταύτης ἐπιστήμης, τῆς συνενούσης τὰ διάφορα μέσα καὶ ἄκρα καὶ διερευνώσης τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως, τῆς λειτουργίας, τὸ κεφάλαιον, τὴν ἐργασίαν, τὴν ρευστότητα, τὸ κόστος, τοὺς κινδύνους κ.τ.λ. ἐφ' ὅσον πάντα ταῦτα ἀναφέρονται ἀπὸ κοινοῦ καὶ θίγουσιν ἅπαντας τοὺς κλάδους.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον διερευνᾶται ἡ συσχέτισις τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν πρὸς τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικὴν καὶ ὧν ἡ γνῶσις ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν. Μεταξὺ ὅλων ὅμως ἰδιάζουσας καὶ πρωτεύουσας κατέχει θέσιν ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομικὴ, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ ἐμφανίζει κοινὸν ὕλικόν, διαφοροποιούμενον ὅμως πλήρως παρὰ ταῖς δύο ἐπιστήμας.

Εἰς τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον ἐκτίθεται ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς. Ὁ συγγραφεὺς ἀνατρέχει εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, καθ' ἃς συναρμολογοῦνται καὶ ἐκδίδονται συστήματα ἀναφερόμενα κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ καταλήγει εἰς τὴν ὀλοκλήρῳσιν καὶ συστηματοποίησιν τῆς ἐπιστήμης, ὧν αἱ βάσεις τίθενται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910 ἐν Γερμανίᾳ, ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας, Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἀμερικὴν καὶ ὧν ἐφ' ἑκάστης εἰσέρχεται εἰς τὰ καθ' ἑκάστα τῆς ἐρεῦνης, ἡ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ ἐντοπίζεται ἐφ' ὠρισμένων πεδίων τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄνευ γενικῆς ὀλοκληρωτικῆς συνεκτικότητος.

Ὁ κ. Φωτιάς θὰ συνεχίσῃ βεβαίως τὸ ἔργον του καὶ θὰ μᾶς δώσῃ πλήρες σύστημα τῆς Γενικῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς καὶ πιθανῶς καὶ ἄλλων μερικῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Τὸ παρελθὸν ἐγγυᾶται περὶ τοῦ μέλλοντος.

Δρ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ν. ΣΠΟΥΡΓΙΤΗΣ

Dr. HERMANN GROSS: *Südosteuropa, Bau und Entwicklung der Wirtschaft*, Leipzig 1937, Universitätsverlag von Robert Noske.

Ἡ ἔργασία ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἐν Λειψία Ἰνστιτούτου τῆς Νοτιο-ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὡς ἰδιαίτερον τεῦχος τῆς «*Leipziger Vierteljahrschrift für Südosteuropa*» μὲ πρόλογον τοῦ Καθηγητοῦ Dr. Wiedenfeld, ἀποσκοπεῖ δὲ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν σχέσεων αἵτινες συνδέουν τὴν Νοτιοανατολικὴν Εὐρώπην μὲ τὰς λοιπὰς χώρας. Διὰ τὴν ὀρθὴν δὲ ἐκτίμησιν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης ὡς πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ παράγοντος ἀναγκαῖα εἶναι, κατὰ τὸν κ. Gross, μίᾳ ἀκριβοῦς γνῶσιν τῶν συνθηκῶν τῆς, τῶν ἰδιαιτέρων τῆς χαρακτηριστικῶν, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν συμφερόντων τῆς.

Ὁ σκοπός, ὃν ὁ συγγραφεὺς ἔθεσεν εἰς ἑαυτὸν εἶναι συστηματικῶς καὶ ὑπὸ ἐνιαῖον πνεῦμα νὰ ἐρευνήσῃ ποῖα κοινὰ καὶ ποῖα διάφορα χαρακτηριστικὰ ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν αἱ χώραι τῆς Ν. Α. Εὐρώπης (Οὐγγαρία, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ἑλλάς, Τουρκία, Ἀλβανία) εἰς τὴν βᾶσιν καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν οἰκονομιῶν των καὶ κατὰ πόσον δύναται γενικῶς νὰ γίνῃ λόγος περὶ μιᾶς κοινῆς οἰκονομικῆς περιφερείας παρὰ τὴν ἑλλειψιν κρατικῆς συνοχῆς καὶ παρὰ τὴν διάφορον ἐξέλιξιν, πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν τῶν ἐν λόγω χωρῶν. Ἵνα δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ἐπ' ἀναγκῆς ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν οἰκονομικὴν διάρθρωσιν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ καὶ τὰ ἰδιάζοντα σημεῖα, ὡς ἐπίσης τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν νοτιοανατολικῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ἅφ' οὗ ἰδιαιτέρως ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ φυσικὰ των οἰκονομικὰ δεδομένα καὶ ἡ οἰκονομικὴ των ἐξέλιξις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς κρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ τὰς ὡς ἄνω ρηθείσας χώρας τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴν των ἐξέλιξιν, ὅτι οὐκ ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ Κράτους, οὐχ ἥττον χαρακτηρίζει ταύτας ὡς τυπικὸν μεταβατικὸν πεδίον ἀπὸ τὴν πρωτόγονον καὶ ἀγροτικὴν Ἀνατολὴν εἰς τὴν προοδευμένην καὶ ἐκβιομηχανοποιηθεῖσαν δυτικὴν Εὐρώπην. Ἀπὸ ἀπόψεως βιομηχανικῶν ὁμάδων τῆς Μέσης καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ἀνατολικῆς Βορείου Ἀμερικῆς μὲ τὰ ἐντατικῶς καλλιεργούμενα γεωργικὰ κράτη (Αὐστρίαν, Δυτικὴν Γερμανίαν, Δανίαν, Ὀλλανδίαν, σιτοπαραγωγὸν περιοχὴν τῆς Β. Ἀμερικῆς) ἅφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἐντατικῶς μὲ σιτηρὰ καλλιεργουμένων χωρῶν: Νοτιοδυτικοῦ Καναδοῦ, τῶν μέσων πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς, τῆς Ρωσσίας, Ἀργεντινῆς, Ν. Ἀφρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Αὐστραλίας. Καὶ περαιτέρω μεταξὺ τῶν δασοφυῶν περιοχῶν τῆς Κεντρικῆς, Βορείου καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Ρωσικῶν καὶ Καναδικῶν δυτικῶν περιοχῶν καὶ τῶν πτωχῶν εἰς ξυλείαν χωρῶν τῆς Μεσογείου ἅφ' ἑτέρου.

Διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματός του ὁ συγγραφεὺς διαιρεῖ τὸ ἔργον του εἰς τέσσαρα μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἐρευνᾷ τὰς φυσικὰς οἰκονομικὰς ζώνας τῶν χωρῶν τῆς Νοτιο-ἀνατολικῆς Εὐρώπης, εἰς τὸ

δεύτερον τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὸ τρίτον τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὸ τέταρτον τὴν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν.

Λεπτομερέστερον εἰς τὸ πρῶτον μέρος ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ κλίματος καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους, τὰς ἐκτελουμένας καλλιεργείας, τὴν κατάστασιν τῆς συγκοινωνίας, τὴν ὑπαρξιν βιομηχανικῶν πρώτων ὑλῶν καὶ καυσίμων.

Εἰς τὰ δεύτερον τμῆμα ἐξετάζει τὸ δημογραφικὸν ζήτημα τῶν χωρῶν καὶ τὴν κατανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ κατ' ἐπαγγέλματα, τὴν μετακίνησιν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἣν αὕτη ἔσχεν ἐπὶ τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας ἐκάστης τῶν ὑπὸ ἔρευναν χωρῶν.

Εἰς τὸ τρίτον τμῆμα καταλαμβάνον 55 σελίδας ἐκ τῶν 230 τοῦ ὅλου ἔργου ἐρευνῶνται τὰ ἀγροτικὰ ζητήματα τῶν χωρῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, ἥτοι αἱ ἀγροτικαὶ μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἰδιαιτέρως, ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια, ἡ ἐν γένει ὀργάνωσις τῆς γεωργίας, ἡ ἀγροτικὴ πίστις καὶ οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοί.

Τέλος εἰς τὸ τέταρτον καὶ μεγαλύτερον ἐξ ὅλων μέρος τοῦ ἔργου (90 σελίδες) ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὴν βιοτεχνίαν τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τῆς καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἔρευναν τῆς βιομηχανίας τῶν ὑπὸ κρίσιν χωρῶν.

Ἐξιστορεῖ τὴν γένεσιν τῆς βιομηχανίας καὶ ἐξετάζει τὰ περισσότερα μετ' αὐτῆς συνυφασμένα οἰκονομικὰ ζητήματα, ὅπως τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν ἐκάστης χώρας, τὰς συνθήκας ἀπὸ ἀπόψεως κεφαλαίων καὶ πιστώσεων διὰ τὴν βιομηχανίαν, τὴν μεταπολεμικὴν ἐξέλιξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τὴν σημερινὴν θέσιν καὶ διάρθρωσιν ταύτης ὡς καὶ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν σημασίαν τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἐκάστης τῶν χωρῶν τούτων.

Τὸ ἔργον τελειώνει μὲ ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἐν ᾧ ἐξετάζεται ἡ Νοτιοανατολικὴ Εὐρώπη ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Γερμανίας.

Ἐν γένει τὸ ἔργον ἀποτελεῖ πολὺ καλὸν βοήθημα διὰ τοὺς ἐπιθυμούντας νὰ γνωρίσουν τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν χωρῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης.

ΑΠ. Ι. ΑΝΔΡΕΟΥ

H. GROSS: *Staatshandeln und Volkswirtschaft in Südosteuropa*, Heidelberg, - Berlin 1937.

Εἰς τὴν ἄνω μικρὰν πραγματείαν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «*Staatenwirtschaft*», ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται διὰ βραχέων μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν χωρῶν τῆς Νοτιο - Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ μὲ τὰ κυβερνητικὰ μέτρα τὰ ὅποια ἐλήφθησαν πρὸς προαγωγὴν τῶν κλάδων τούτων τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῶν ἐν λόγῳ χωρῶν. Παρεμπιπτόντως πραγματεύεται καὶ τὸ δημογραφικὸν ζήτημα ὡς καὶ τὸ ὑπαλληλικὸν ἐν συσχετίσει μὲ τὰ ληφθέντα κυβερνητικὰ μέτρα.

ΑΠ. ΑΝΔΡΕΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Δ. ΠΙΕΡΡΑΚΟΥ: Ἡ Γιουγκοσλαυϊκὴ Οἰκονομία καὶ τὸ Ἑλληνο - γιουγκοσλαυϊκὸν ἐμπόριον, Ἀθῆναι 1937.

Ὁ ἐν Βελιγραδίῳ Ἑλλήν ἐμπορικὸς σύμβουλος ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα ὀγκῶδες ἔργον ἐκ 330 σελίδων πραγματευόμενον περὶ τῆς γιουγκοσλαυϊκῆς οἰκονομίας καὶ τῶν σχέσεων ταύτης πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

Ἡ προσπάθεια τοῦ συγγραφέως ὑπῆρξε εἰς τὸ νὰ δώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν πλήρη καὶ πιστὴν εἰκόνα τῆς οἰκονομικῆς διαρθρώσεως τῆς γείτονος Ἑπικρατείας ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ διευκρινισθοῦν καὶ διαπιστωθοῦν αἱ δυνατότητες τῆς ἀμοιβαίας ἐμπορικῆς διεισδύσεως καὶ περαιτέρω εἰ δυνατόν μιᾶς κοινῆς συνδεδεασμένης παραγωγικῆς καὶ ἐμπορικῆς πολιτικῆς τῶν δύο φίλων ἐπικρατειῶν Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυϊας.

Τὸ ἔργον τοῦ ὁ κ. Πιερράκος κατένειμεν εἰς δύο μέρη καὶ εἰς ἓν παράρτημα. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος παρουσιάζει τὴν θέσιν τῆς γιουγκοσλαυϊκῆς οἰκονομίας εἰς τὰ κύρια σημεία καὶ τοὺς κυριωτέρους κλάδους αὐτῆς, εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἐκθέτει τὰς Ἑλληνο-γιουγκοσλαυϊκὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καὶ εἰς τὸ παράρτημα πραγματεύεται περὶ τῆς γιουγκοσλαυϊκῆς ἐλευθέρας ζώνης ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Λεπτομερέστερον εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἔργου ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει λίαν πολυτίμους πληροφορίας περὶ ὅλων σχεδὸν τῶν κλάδων τῆς γιουγκοσλαυϊκῆς οἰκονομίας ὥς καὶ περὶ τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Ἡ φιλότιμος καὶ ἀξιέπαινος προσπάθειά του εἶναι ἔκδηλος εἰς τὸ νὰ μᾶς παράσχῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβεστέρας καὶ πληρεστέρας πληροφορίας ὅσαι εἶναι δυνατόν θέβαια νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ πλαίσιον ἐνὸς βιβλίου τὸ ὁποῖον ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ ν' ἀσχοληθῇ μὲ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ἑθνικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας μιᾶς ἐκτεταμένης χώρας μὲ πληθυσμὸν 16 ἑκατ. ψυχῶν.

Εἰς τὸ δεύτερον τμήμα ὁ κ. Πιερράκος περιγράφει τὰς ἑλληνογιουγκοσλαυϊκὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Προτάσσει τὰς ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου του συναφθείσας μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυϊας ἐμπορικὰς συμβάσεις καὶ συμφωνίας καὶ ἀκολουθῶς διὰ πολλαπλῶν στατιστικῶν πινάκων παρουσιάζει τὸ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν διενεργούμενον ἐμπόριον, ἀσχολεῖται δ' ἰδιαίτερος μὲ τὸ σύστημα τῶν συμψηφιστικῶν ἢ ταμιακῶν γραμματίων.

Εἰς τὸ Δ' κεφάλαιον τοῦ ἐν λόγω δευτέρου τμήματος τοῦ ἔργου ἐκθέτει ὁ κ. Πιερράκος τὴν ὑφισταμένην ὀργάνωσιν τοῦ ἑλληνογιουγκοσλαυϊκοῦ ἐμπορίου ὥς καὶ τὰς δυνατότητας ἀναπτύξεως τῆς ἐξαγωγῆς ἑλληνικῶν προϊόντων εἰς Γιουγκοσλαυϊαν. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν διδομένων πληροφοριῶν ὁ κ. Πιερράκος παραθέτει καὶ τοὺς δασμοὺς καὶ τέλη εἰς οὓς ὑπόκεινται τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα εἰσαγόμενα εἰς Γιουγκοσλαυϊαν.

Τέλος εἰς τὸ παράρτημα ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται διὰ βραχέων καὶ μὲ τὴν ἰδρυσιν καὶ κίνησιν τῆς γιουγκοσλαυϊκῆς ἐλευθέρας ζώνης ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Πιερράκου θεωροῦμεν ὡς λίαν ἀξιόλογον βοήθημα τόσον διὰ τοὺς συναλλασσομένους μὲ τὴν Γιουγκοσλαυίαν ὡς καὶ διὰ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ τοὺς ἐπιστημονικῶς μὲ τὴν γιουγκοσλαυϊκὴν οἰκονομίαν γενικῶς ἀσχολουμένους.

ΑΠ Γ. ΑΝΔΡΕΟΥ

P. KYPRIOTIS: **Les cartels internationaux** (Librairie technique et économique) Paris 1936 p. p. 327.

Τὰ διεθνῇ καρτέλ ἐμφανίζονται εἰς τὴν οἰκονομίαν ὡς προέκτασις τῶν μορφῶν συγκεντρώσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν κρατῶν. Ἀναφανέντα καὶ ἀναπτυχθέντα ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κατέλαθον κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἰδιάζουσας θέσιν εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν, λόγῳ κυρίως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς. Ἡ χάραξις νέων συνόρων καὶ ἡ δημιουργία νέων κρατῶν ἄνευ σοβαροῦ ὑπολογισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς διαρθρώσεως τῶν χωρῶν, ἡ πτώσις τῶν νομισμάτων καὶ τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν, ἡ λόγῳ τοῦ πολέμου δημιουργία βιομηχανιῶν μὴ ἐδραιωμένων ἐπὶ στερεῶν βάσεων καὶ διάφοροι ἄλλαι συνέπειαι τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἔδωσαν ἓνα τόνον ἀρρυθμίας καὶ ὀξύτητος εἰς τὸν διεθνῇ οἰκονομικὸν ἀνταγωνισμόν. Τούτου ἀκριβῶς ἐπεδιώχθη ἡ ἀμβλυνσις διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς οἰκονομικῆς συμπράξεως ἐν τῷ διεθνεί πεδίῳ. Ἐκδήλωσις τῆς τάσεως ταύτης εἶναι καὶ ἡ σημειωθείσα κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον πρόοδος τῶν διεθνῶν συνασπισμῶν τῶν ἐθνικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ κατ' ἑκτασιν. Εἶναι συνεπῶς πρόδηλον τὸ ἐνδιαφέρον πάσης μελέτης μὲ ἀντικείμενον τοσαύτης σπουδαιότητος.

Ἡ ἀνὰ χεῖρας ἐργασία, ἐξετάζουσα τὸ θέμα ἀπὸ τε θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἀποτελεῖ σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τοῦ προβλήματος τῶν διεθνῶν καρτέλ. Ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιοῦν καὶ τὴν ἀναλυτικὴν καὶ τὴν συνθετικὴν μέθοδον, μελετᾷ ἐν ἀρχῇ ἱστορικῶς καὶ θεωρητικῶς τὰ διεθνῇ καρτέλ, εἰσέρχεται κατόπιν εἰς τὴν κατὰ κλάδους ἐξέτασιν τῶν σπουδαιοτέρων ἐξ αὐτῶν καὶ τέλος ἐπιφέρει γενικὰς τινὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν γεννωμένων ζητημάτων.

Ὁ κ. Κ. ἐπιλαμβανόμενος τῆς ἐρεῦνης τοῦ θέματός του συναντᾷ δύο εἰδῶν δυσχερείας. Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν μὴ ὑπαρξιν ὄρων κοινῶς δεκτῶν ἐπὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν συνδυασμῶν τῶν ἐπιχειρήσεων. Πράγματι, ἄλλοτε μὲν ὁ αὐτὸς ὅρος ἔχει διάφορον κατὰ χώρας σημασίαν, ἄλλοτε δὲ γίνεται χρῆσις πολλῶν ὄρων πρὸς δήλωσιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐσωτερικαὶ τῶν διαφόρων κρατῶν νομοθεσίαι, ὡσάκις ἠθέλησαν νὰ δώσουν ὁρισμοὺς τῶν ἐκάστοτε ὑπ' αὐτῶν ρυθμιζομένων ὁργανώσεων, πολλάκις συγκρούονται μετὰ τῶν αὐτῶν. Ἡ δευτέρα δυσχέρεια ἔγκειται εἰς τὴν πενιχρότητα τῶν ἰδιωτικῶν πηγῶν: διότι ἐὰν εἶναι ἀληθές ὅτι ὑφίστανται δυσχέρεια, ὡσάκις ζητεῖται νὰ ἀχθῇ εἰς συμπεράσματα ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν παρεχομέ-

νων ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρήσεων, τοῦτο εἶναι ἀληθέστερον προκειμένου περὶ τῶν διεθνῶν καρτέλ, ὅπου οἱ ἐπιχειρηματίαι συστηματικῶς τρόπον τινὰ ἀποφεύγουν νὰ δημοσιεύσουν στοιχεῖα. Κατ' ἀμφοτέρων τῶν δυσχερειῶν τούτων ἀγωνίζεται νὰ ἀντεπεξέλθῃ ὁ κ. Κυπριώτης βαδίζων ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πλέον προσφάτων ἐρευνῶν καὶ κατευθύνσεων.

Μεταξὺ τῶν ζητημάτων, ἅτινα μελετῶνται εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἀξιοσημεῖωτα εἶναι: ἡ ἀνάλυσις τῆς φύσεως τῶν διεθνῶν καρτέλ καὶ ἡ ἔρευνα τῶν προϋποθέσεων δημιουργίας καὶ ἐπικρατήσεως αὐτῶν. Ὁ σ. παραθέτει τὰς κατὰ καιροὺς ὑποστηριχθείσας θεωρίας ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν ὀργανώσεων τούτων, τάσσεται δέ, ὀρθῶς, μὲ τὴν γνώμην ὅτι σκοπὸς τοῦ καρτέλ καὶ δὴ τοῦ διεθνοῦς εἶναι ἡ ἐπιβολὴ καὶ ἡ ἄσκησις μονοπωλίου, γεγονός ὅπερ ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ μέσου τῆς βαθμιαίας προσχωρήσεως τῶν ἐκτὸς τοῦ καρτέλ ἀνταγωνιστῶν εἴτε διὰ τοῦ μεθοδικοῦ ἐκμηδενισμοῦ των. Ἡ καλυτέρα ἀπόδειξις εἶναι ὅτι τὰ μεγαλύτερα διεθνῇ καρτέλ συγκεντρώνουν τὰ 90—95 % τῶν παραγωγῶν τοῦ σχετικοῦ προϊόντος ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐξ ἄλλου καὶ αὐταὶ αἱ προϋποθέσεις ἐπικρατήσεως εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι συνήθως εὐνοϊκώτεροι ἐπὶ τῶν διεθνῶν ἢ ἐπὶ ἐσωτερικῶν καρτέλ.

Τὰ σπουδαιότερα ἐμπόδια διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν συνασπισμῶν εἶναι, κατὰ τὸν κ. Κ., ἡ πολλάκις διάφορος νοοτροπία καὶ κατεύθυνσις τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν, ἅτινα οὐχὶ σπανίως ἀνήκουν εἰς μὴ συγγενεῖς χώρας, ἢ συνήθως προαπαιτουμένη συγκατάθεσις τῶν οἰκείων κυβερνήσεων καὶ ὁ κατὰ χώρας διαφορισμὸς τῶν δαπανῶν παραγωγῆς τοῦ αὐτοῦ προϊόντος. Εἰς ταῦτα ὁ συγγραφεὺς προσθέτει καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς συμπράξεως ἐπιχειρήσεων, αἵτινες εὐρίσκονται εἰς ἐχθρότητα μεταξὺ των. Τοῦτο ὅμως δὲν μᾶς φαίνεται ὀρθόν, διότι ἀκριβῶς ἡ ὑπαρξὶς ἐχθρότητος μεταξὺ τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων προϋποτίθεται σχεδὸν πάντοτε, ὁ δὲ συνασπισμὸς εἶναι τὸ μέσον περιορισμοῦ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ ἐπιτυχίας κοινῶν σκοπῶν.

Ὡς ὅρους διευκολύνοντας τὴν δημιουργίαν διεθνῶν καρτέλ, ὁ σ. σημειώνει ἰδίως: τὴν ὑπαρξὶν ἐσωτερικῶν καρτέλ ἐπὶ τοῦ προϊόντος— ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡ σύγχρονος νομοθεσία τῶν κρατῶν εἶναι λίαν εὐνοϊκὴ— τὴν ὑπαρξὶν φυσικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς μονοπωλίου παραγωγῆς ὑπὲρ ὠρισμένης ἢ ὠρισμένων χωρῶν καὶ τὴν δυνατότητα ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τοῦ εἵδους τοῦ προϊόντος.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξετάζει καὶ τὴν σχέσιν τῶν τελωνειακῶν δασμῶν πρὸς τὰ καρτέλ. Ἀκολουθῶν τὴν γνώμην τοῦ Liefmann, ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τόσον οἱ πρῶτοι ὅσον καὶ τὰ τελευταῖα ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προϋπόθεσιν τὴν κακὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν βιομηχανικοῦ τινος κλάδου, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀρθόν τὸ ὑποστηριζόμενον ὅτι πάντοτε οἱ δασμοὶ εἶναι ἡ βᾶσις τῶν καρτέλ, ἀφοῦ τὰ περισσότερα καρτέλ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὰς χώρας τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου.

Τὸ κύριον τμῆμα τοῦ ἔργου, καταλαμβάνον τὸ μέγιστον μέρος αὐτοῦ (225 σελίδες), εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἀναλυτικὴν ἐξέτασιν τῶν ὑφισταμένων διεθνῶν καρτέλ κατὰ κλάδους παραγωγῆς. Ὁ συγγραφεὺς μελετᾷ αὐτὰ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς παραθέτει δὲ ἐκάστοτε διαφωτιστικούς πίνακας καὶ ἐξυπηρετικὰ διὰ τὸν ἀναγνώστην διαγράμματα, εἰς

ἃ ἐμφανίζεται ἡ ἐξέλιξις τῆς δραστηριότητος τῶν μελετωμένων ὀργανώσεων.

Ἐν τῇ κατὰ κλάδω ἀναλύσει τῶν καρτέλ ὁ κ. Κ. ἀφίνει τὸν ἀναγνώστην ἐλεύθερον νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα χάρις εἰς τὸ ἄφθονον πραγματικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον τοῦ προμηθεύει. Εἰς τὸ τέλος ὁμως τῆς μελέτης τοῦ προσπαθεῖ νὰ ἐκθέσῃ τὰς ἰδίας αὐτοῦ γενικὰς ἀπόψεις καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἀγωνιώδους ἐρωτήματος ἂν τὰ καρτέλ εἶναι προτιμητέα τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον δὲν διστάζει μὲν νὰ ἀποφανθῇ καταφατικῶς, ἀλλὰ θέτει ὠρισμένους ὅρους χαλιναγωγήσεως τῶν ἐπιχειρηματιῶν, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ὑγιᾶ ἐξέλιξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας.

Μὲ ὀλίγας λέξεις, ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ κ. Κυπριώτη περιλαμβάνει στοιχεῖα πολύτιμα καὶ ἀπόψεις ἀξιολόγους, ἰδικὰς του καὶ ξένας, καὶ διὰ τοῦτο ἀξιίζει νὰ συσταθῇ θερμῶς εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ μέγала προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

ΣΩΤ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

VITTORIO FAVILLI, L'Organizzazione Internazionale del Lavoro nel diritto internazionale. Pisa 1937 p. 91.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης ταύτης, διδάκτωρ τῆς νομικῆς καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐξετάζει τὴν Διεθνῇ Ὁργάνωσιν Ἐργασίας (Δ.Ο.Ε.) ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς. Καὶ ἄλλοτε οὗτος ἡσχολήθη μὲ παρεμφερὲς θέμα, δημοσιεύσας ἐν ἔτει 1936 σύντομον ἐργασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Aspetti politico-giuridici del problema di una riforma della Società delle Nazioni», ὅπου ἐμελέτησε τὰ νομικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, ἅτινα προκύπτουν εἰς περίπτωσιν ἀναδιοργανώσεως τῆς Κ.τ.Ε., ἥτις, ὡς γνωστόν, πολλαχόθεν ἀντιμετωπίζεται πρὸς ἕξοδον ἐκ τῆς σημερινῆς κρίσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Γενεύης.

Ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας μελέτῃ ὁ κ. Favilli ἀσχολεῖται ἀρχικῶς μὲ τὴν διαπίστωσιν τοῦ συνδέσμου, ὅστις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς Δ.Ο.Ε. καὶ τῆς Κ.τ.Ε. ἀπὸ ἀπόψεως μελῶν, ἔδρας, προϋπολογισμοῦ, ἀρμοδιοτήτων τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς Κ.τ.Ε. κ.λ.π. Ἐν τούτοις, τονίζει ὁ συγγραφεὺς, ἡ Δ.Ο.Ε. ἔχει ἰδίαν ὄντοτητα, μὴ ἀποτελοῦσα, δι' οὓς λόγους ἀναλυτικῶς ἀναπτύσσει, ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ὄργανον τῆς Κ.τ.Ε., ὡς ἰσχυρίσθησαν συγγραφεῖς τινες. Εἶναι ἀπλῶς διαρκὲς ὀργανισμὸς προσκεκολλημένος εἰς τὸν Ὁργανισμὸν τῆς Κ.τ.Ε.».

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἀναπτύσσεται ὁ τρόπος, καθ' ὃν κτᾶται καὶ ἀπόλλυται ἡ ἰδιότης τοῦ μέλους τῆς Δ.Ο.Ε.. Ὁ κ. Favilli παρατηρεῖ εὐστόχως, ὅτι ἐνῶ τὸ σύμφωνον τῆς Κ.τ.Ε. οὐδὲν ἄρθρον περιέχει ἐπιτρέπον τὴν ἀποδοχὴν ἢ τὴν παραμονὴν εἰς τὴν Δ.Ο.Ε. κράτους μὴ μέλους ἢ τέως μέλους τῆς Κ.τ.Ε., ἐν τούτοις ἐρμηνευτικῶς ἐν τῇ πράξει ἐπεκράτησε : α) νὰ προσκαλῶνται καὶ νὰ γίνωνται δεκτὰ εἰς τὴν Δ.Ο.Ε. μὴ μέλη τῆς Κοινωνίας (ὡς π. χ. συνέβη ἐν ἀρχῇ μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν πρὸ τῆς εἰσόδου των εἰς τὴν Κ.τ.Ε. καὶ θραδύτερον μὲ

τάς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Αἴγυπτον) καὶ β) ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς Κ.τ.Ε. νὰ μὴ συνεπάγεται, *ipso jure*, τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Δ.Ο.Ε. (ὥς συνέβη π.χ. μὲ τὴν Βραζιλίαν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν). Συνεπῶς, διὰ τὴν ἀποχώρησιν Κράτους τινὸς ἐκ τῆς Δ.Ο.Ε. δὲν μένει παρὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου περὶ ἀμοιβαίας ἀντιθέτου βουλήσεως (*mutuus dissensus*) τῶν ἀρχικῶς συμβληθέντων μερῶν, ἥτοι τῆς Δ.Ο.Ε. καὶ τοῦ ἐνδιαφερομένου Κράτους-μέλους.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ τὴν νομικὴν φύσιν τῆς Δ.Ο.Ε.. Ἀποκρούων τὴν κοινῶς παραδεδειγμένην γνώμην, καθ' ἣν ἡ Δ.Ο.Ε. συνιστᾷ ἰδιόμορφον τύπον ἐνώσεως Κρατῶν, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ὀρθὸς νομικὸς χαρακτήρ της εἶναι ὁ τοῦ διεθνοῦς διοικητικοῦ ὀργάνου. Εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον πρέπει νὰ καταλήξῃ τις εἴτε εἰς τὸν σκοπὸν εἴτε εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Δ.Ο.Ε. ἀποβλέψῃ. Βεβαίως ὑπάρχουν γνωρίσματά τινα μὴ ἀπαντῶντα εἰς ἄλλα διοικητικὰ διεθνή ὄργανα, ὥς ἡ ἐκπροσώπησις τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπαγγελματικῶν κατηγοριῶν, ἡ ὑποχρέωσις τῶν μελῶν πρὸς ὑποβολὴν ἐτησίως ἐκθέσεως ἐπὶ τῶν ληφθέντων μέτρων εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας, αἱ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβαινόντων τὰς ὑποχρεώσεις των κρατῶν καὶ ἡ δυνατότης τῆς τροποποιήσεως τοῦ καταστατικοῦ χάρτου τῆς Δ.Ο.Ε. διὰ πλειοψηφίας. Ἀλλὰ τὰ εἰδικὰ ταῦτα γνωρίσματα δὲν εἶναι, κατὰ τὸν κ. Favilli, ἄρκετὰ διὰ νὰ δώσουν εἰς τὴν Δ.Ο.Ε. ἄλλοῖον νομικὸν χαρακτήρα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως, αὕτη ἔχει ἰδίαν διεθνή νομικὴν προσωπηκότητα, καθ' ὅσον αἱ ἀρμοδιότητές της (π.χ. ἡ δυνατότης συστάσεως ἐπιτροπῶν ἐρεῦνης ἐν περιπτώσει καταγγελίας τινος) ἐκτείνονται πέραν τοῦ ἀτομικοῦ δι' ἑκάστον κράτος κύκλου ἐνεργειῶν.

Εἰς τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον ὁ κ. Favilli ἐξετάζει τὴν διαδικασίαν καταρτίσεως καὶ τὴν νομικὴν φύσιν τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας. Ἐνταῦθα ἐκτίθενται τὰ διάφορα συστήματα διαδικασίας, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἐφηρμόσθησαν, ἀναλύεται δὲ εἰδικώτερον τὸ σήμερον ἰσχύον. Ἀξιοσημεῖωτοι εἶναι εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο αἱ ὀξυδερκεῖς παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας κάμνει ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ὑποχρεώσεως τῶν κρατῶν πρὸς ὑποβολὴν τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας εἰς τὰς ἀρμοδίας ἐσωτερικὰς ἀρχὰς καὶ ἐπὶ τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν κοινῶν διεθνῶν συνθηκῶν καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας.

Ἐν συνόλῳ τῆς ἡ ἐργασία τοῦ κ. Favilli, χρησιμοποιοῦσα πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν καὶ συντεταγμένη μὲ μέθοδον καὶ σαφήνειαν, ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κυριωτέρων νομικῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα γεννῶνται περὶ τὴν Δ.Ο.Ε. καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς.

Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

J. VINER: *Studies in the theory of international trade*. London 1937, p. p. 650, XVIII.

Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου, ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει τὴν ἀποψιν, ὅτι ἐν καλὸν ἐπιστημονικὸν βιβλίον περιλαμβάνει συνήθως

συμβολήν εἰς τὴν γενικὴν σύνθεσιν τῆς θεωρίας, τὸ ὕλικόν ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζεται αὕτη, καὶ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν, κατὰ τρόπον συστηματικὸν καὶ ἀπλοποιημένον, θεωριῶν καὶ ἀπόψεων ἤδη γνωστῶν εἰς τοὺς μελετητάς. Τούναντίον ὁ ἴδιος, ὡς ἀναφέρει ἀμέσως κατωτέρω, ἐπεδίωξε κυρίως τὴν ἀναγέννησιν παλαιῶν θεωριῶν, λησμονηθειῶν ἢ παραβλεφθειῶν καὶ ἀξίων καλυτέρας τύχης, τὴν ἔρευναν τῶν πηγῶν καὶ τῆς ἐξελίξεως θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι τυγχάνουν μεγάλης διαδόσεως καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν βάσεων ἀπόψεων τινῶν γενομένων δεκτῶν εἰς εὐρείαν κλίμακα. Ἐκ τῶν ἀντικειμενικῶν τούτων σκοπῶν προκύπτει ὅτι τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ τὴν διαμόρφωσιν, ἣν συνήθως λαμβάνουν ἔργα καθιστάμενα κλασσικά, ὡς εἶναι π. χ. ἡ τὸ 1926 ἐν Cambridge Mass. δημοσιευθεῖσα θεωρία τῶν διεθνῶν τιμῶν τοῦ J. Angell καὶ τὸ κατὰ τὸ 1937 ἐν Παρισίοις δημοσιευθὲν ἰσοζύγιον εἰς τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς σχέσεις τοῦ A. Aftalion. Εἰς τὰ ὡς ἄνω ἔργα οἱ συγγραφεῖς, ἀφοῦ ἐξετάσουν τὰς προηγουμένως διδαχθείσας ὡς πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐξεταζόμενον εἰδικὸν θέμα θεωρίας, ἐκθέτουν τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν δύνανται νὰ ἀποδεχθοῦν ταύτας ἔν μέρει ἢ γενικῶς, καὶ ἀναλύουν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀποψιν καὶ τὰς σκέψεις ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα τοὺς ὠδήγησαν εἰς ταύτας. Ἐφ' ὅσον πρόκειται ἐκάστοτε περὶ ἑνὸς μόνον ζητήματος ἢ περὶ πλειόνων, εὐρισκομένων ὁμῶς ἐν στενῇ ἀλληλεξαρτήσῃ, ἢ παρακολούθησις καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικὴν δυσχέρειαν διὰ τὸν μεμυημένον εἰς τὴν ἐπιστήμην, διευκολυνόμενον ἄλλωστε ἐκ τῆς συστηματικῆς συγκεφαλαιώσεως καὶ ἀναλύσεως ὅλων τῶν ἐκτεθειῶν θεωριῶν, ἐπαναφερομένων οὕτω τελείως εἰς τὴν μνήμην του.

Ἦδη, ὁμῶς, ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου, «Μελέται εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου», καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ προλόγῳ λεχθέντων, προκύπτει ὅτι εἶναι ἐξέτασις διαφόρων ζητημάτων, εἰσερχομένων βεβαίως ὅλων εἰς τὸ πλαίσιον τῆς θεωρίας τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, ἀλλὰ μὴ εὐρισκομένων ἐν στενῇ ἀλληλεξαρτήσῃ ἀνὰ μεταξύ των, ἐν τινι μέτρῳ σειρὰ μελετῶν ἀνεξαρτήτων συγκεντρωθειῶν εἰς ἓν βιβλίον. Ἐπὶ πλέον αἱ ἀντιλήψεις τοῦ συγγραφέως δὲν ἀναπτύσσονται ἐν συνόλῳ, ἀλλ' ἐξευρίσκονται ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν κρίσεων τοῦ περὶ τῶν ἐκτιθεμένων θεωριῶν. Πάντα ταῦτα τὰ περιστατικὰ δυσχεραίνουν τὸν ἀναγνώστην, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃ προσλαμβανούσας παραστάσεις καὶ εἶναι χαρακτηριστικὰ ἑνὸς Nachschlagwerk ὠφελίμου, ὁσάκις πρόκειται νὰ μελετηθῇ ὅχι ἡ θεωρία τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου ἐν γένει, ἀλλ' ἐν τῶν εἰδικῶν θεμάτων, τῶν ἀποτελούντων τὸ ἀντικείμενον τῶν 9 κεφαλαίων τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου.

Εἰς ταῦτα ἐξετάζονται

- 1) αἱ ἀγγλικαὶ θεωρίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου πρὸ τοῦ Ἀδάμ Σμῖθ,
- 2) αἱ ἀγγλικαὶ νομισματικαὶ θεωρίαι ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1865,
- 3) ὁ διεθνὴς μηχανισμὸς τῶν δοσοληψιῶν ὑπὸ μεταλλικὸν καὶ τραπεζικὸν κανόνα,
- 4) ὁ νόμος τῶν συγκριτικῶν διαφορῶν τῶν δαπανῶν παραγωγῆς καὶ
- 5) τὰ κέρδη ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου.

1) Ἐν τῇ ἐρευνῇ τῶν ἀγγλικῶν θεωριῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου πρὸ τοῦ Ἀδάμ Σμῖθ, ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει κυρίως κατὰ πόσον δικαιολογεῖται :

α) ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν Bullionists καὶ τῶν ἐμποροκρατῶν, ἡ ὁποία συνήθως πιστεύεται ὅτι λαμβάνει χώραν κατὰ τὸ 1620, καθ' ὅτι πρὸ μὲν τοῦ 1620 ἀπητεῖτο ἡ ἰσοσκελίσις ἐκάστης δοσοληψίας, καὶ ἰσχυρον κανονισμοὶ φθάνοντες εἰς τὰς λεπτομερείας, ἐκ φόβου μὴ μειωθῇ τὸ εἰς χρυσὸν ἀπόθεμα καὶ διαταραχθῇ οὕτω ἡ νομισματικὴ σταθερότης, ἐνῶ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν περίοδον ἐνδιαφέρον προεκάλει μόνον τὸ γενικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐξήσεως τοῦ εἰς χρυσὸν ἀποθέματος, διὰ μέτρων ἐμμέσων καὶ ἄνευ ἰδιαίτερας φροντίδος διὰ τὴν νομισματικὴν σταθερότητα,

β) ἡ γνώμη ὅτι ἠγνοεῖτο πρὸ τοῦ Ἀδάμ Σμῖθ ἡ σημασία τῶν ἀδήλων πόρων,

γ) ἡ πεποίθησις ὅτι ὁ χρυσὸς δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς μέσον αὐξήσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ ὅτι ὑπὸ πάντων ἐξωμοιοῦτο πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ

δ) ἡ γνώμη ὅτι οἱ ἐμποροκράται ἐπεδίωκον ὅχι τὴν αὐξήσιν τῆς εὐημερίας, ἀλλὰ πολιτικοὺς σκοποὺς, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ληφθοῦν ὑπ' ὅψιν ἡ ἀγγλικὴ πρακτικὴ, ἡ ἐπίσημος πολιτικὴ καὶ αἱ ἐπίσημοι ἀπόψεις, ὅχι δὲ ἡ ἡπειρωτικὴ πρακτικὴ, αἱ δικαιολογίαι καὶ τὰ ἀνεπισημως ἐκάστοτε λεχθέντα.

Τὰς τρεῖς ὡς ἄνω διαδεδομένας ἀντιλήψεις ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει ἐσφαλμένας, καὶ ἔχει σχετικῶς τὴν εὐχέριαν νὰ σημειώσῃ ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἀφορμὴν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐμποροκρατικῶν θεωριῶν ἔδωκεν ἡ κριτικὴ τῆς ἐφαρμοζομένης τότε κατ' ἐξοχὴν ἀσυναρτήτου ἐξωτερικῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ἣν ἐνήργουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐμποροὶ ἀποθλέποντες εἰς τὴν ὑποστήριξιν ταξικῶν συμφερόντων καὶ μὴ περιβάλλοντες διὰ μεγάλης ἐκτιμήσεως τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲ καὶ ὅχι κατὰ τὸν δέκατον ἑνατον αἰῶνα, ὡς συνήθως ἐσφαλμένως πιστεύεται, ἀνεπτύχθη ἡ θεωρία τοῦ homo oeconomicus. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἄλλωστε, παρατηρεῖται πρῶτον μὲν ἡ τάσις ἐπιτεύξεως τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν ὀλιγώτερον διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας ρυθμίσεως τῶν δοσοληψιῶν εἰς πολύτιμα μέταλλα καὶ περισσότερον δι' ἀπαγορεύσεων εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀγαθῶν, ἅς διαδέχονται κατόπιν εἰς ὅλον ἐν μεγαλειτέραν κλίμακα οἱ δασμοὶ καὶ ἡ εἰς ὠρισμένας κατευθύνσεις ἀνάπτυξιν τῶν βιομηχανιῶν, δεύτερον δὲ ἡ βαθμιαία διάδοσις τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι αἱ εἰσαγωγαὶ καὶ αἱ ἐξαγωγαὶ εὐρίσκονται εἰς ἀλληλεξάρτησιν, καὶ ὅτι τὰ ἐλλείμματα τῶν ἰσοζυγίων τῶν λογαριασμῶν κατ' ἀνάγκην καλύπτονται διὰ χρυσοῦ, οὗ αἱ κινήσεις ἐπηρεάζουν τὰς τιμὰς, χωρὶς ἐν εὐρείᾳ τοῦλάχιστον προοπτικῇ νὰ ὑπάρχῃ φόβος ἐξαντλήσεως τῆς διὰ τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τῶν συναλλαγῶν ἀναγκαιούσης ποσότητος. Εἰς τὴν ἀναπτέρωσιν τοιούτων ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὰ τελευταίως ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ σημειούμενα εὐμενῇ σχόλια τούτων.

2) Ἐν τῇ λεπτομερεῖ ἀναλύσει τῶν περὶ νομίσματος συζητήσεων, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν ἐν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, ἀφ' ἧς τὸ 1797 ἡ Τρά-

πεζα της Ἀγγλίας ἀπηλλάγη τῆς ὑποχρεώσεως τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν τραπεζογραμμάτων της, μέχρι τοῦ 1844, ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει τὴν ἄποψιν, ὅτι,

α) αἱ συζητήσεις αὗται ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῆς ποιότητος, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν διαφόρων νομισματικῶν ἐννοιῶν, εἰς δὲ ἀκριβῶς σημεῖον εὐρίσκοντο κατὰ τὸ 1929,

β) οἱ ὁπαδοὶ τοῦ χρυσοῦ κανόνος, θεωροῦντες τὰ πλεονεκτήματα τούτου ὡς ἀδιαμφισβήτητα, δὲν κατέβαλον σοβαρὰν προσπάθειαν καταρρίψεως τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἀντιπάλων του,

γ) οὐσιαστικῶς, οὐδέποτε τὸ ἀγγλικὸν νόμισμα ἔπαυσε νὰ διευθύνεται μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν διατήρησιν τοῦ χρυσοῦ κανόνος μὲ ὅσον τὸ δυνατόν μικρότερον μεταλλικὸν ἀπόθεμα, καὶ

δ) ἡ συνεργασία τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν πρὸ τοῦ 1914 ἦτο σπανία.

3) Ὁ μηχανισμὸς τῶν διεθνῶν δοσοληψιῶν τόσον ὑπὸ τὴν προϋπὸθεσιν κυκλοφορίας ἀποκλειστικῶς μεταλλικῶν νομισμάτων ὅσον καὶ ὑπὸ τὰς συγχρόνους συνθήκας, χαρακτηριζομένης διὰ τῆς εἰς μεγάλην κλίμακα χορηγήσεως βραχυπροθέσμων πιστώσεων ὑπὸ τῶν ἐκδοτικῶν καὶ τῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν, μελετᾶται ἐν ἐκτάσει ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ὅστις λαμβάνει ἀφορμὴν διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι :

α) ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ Ohlin ὑπεστηρίχθη, ὅτι οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς, ἀκολουθοῦντες τὸν Hume, ἀπεδέχοντο ὅτι ἀρκεῖ, πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ τυχόν διαταραχθέντος ἰσοζυγίου τῶν λογαριασμῶν, ἡ μεταβολὴ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, καὶ παρεῖδον τὴν ἀνάγκην τῶν μετακινήσεων πολυτίμων μετάλλων,

β) ἐπὶ μονομερῶν μεταφορῶν ἀπαιτοῦνται καὶ μεταβολαὶ τῶν τιμῶν, καὶ δὴ συνήθως πρὸς τὰ κάτω εἰς τὸ ἐνεργοῦν ταύτας κράτος, μετὰ μεταβολῆς εἰς βάρος του τῆς διανομῆς τοῦ ἐκ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων ὀφέλους, ἰδίᾳ ὅταν τὸ προϊόν τῶν μονομερῶν τούτων μεταφορῶν ἐχρησιμοποιεῖτο κυρίως διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου,

γ) παραβλέπεται ἡ σημασία τῶν μεταβολῶν τῆς ταχύτητος τῆς κυκλοφορίας, καὶ δὴ ἐφ' ὅσον ἀφορᾷ τελικὰς ἀγορὰς κατὰ νέαν διάκρισιν, ὑπενθυμίζουσιν τὴν εἰς δημοσιονομικὴν καὶ οἰκονομικὴν τοῦ Keynes,

δ) αἱ ἐκδοτικαὶ τράπεζαι σπανίως ἀποκαλύπτουν δημοσίᾳ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένους σκοποὺς, οὔτε ἀγαποῦν νὰ ἐνεργοῦν συμφώνως πρὸς προκαθορισμένους κανόνους. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ χρυσοῦ κανόνος πάντως ἐπιδιώκεται ὑπὸ τούτων ἢ ἡ διατήρησις ἑνὸς ἐλαχίστου ἢ μεγίστου ἀποθέματος, ἢ ἡ ἀποφυγὴ τῆς διατηρήσεως μεγάλων ἀποθεμάτων, ἢ ἡ μείωσις τῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἢ ἡ ἐξασφάλις τῆς πρὸς ὠρισμένην κατεύθυνσιν ἐξελίξεως τῶν τιμῶν, τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος κλπ.,

ε) ἐξαίρεται ἡ εὐμενὴς ἐπίδρασις τῶν βραχυπροθέσμως τοποθετούμενων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ κεφαλαίων ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας καὶ αἱ δυσάρεστοι συνέπειαι ὑπὸ ἀνωμάλους συνθήκας, καὶ

στ) ἐκφράζεται ποιὸς τις σκεπτικισμὸς διὰ τὴν μείωσιν τῆς δυσμενοῦς ἐπιδράσεως τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων διὰ τῶν διεθνῶν οἰκο-

νομικῶν σχέσεων, ἃς θεωρεῖ τὸ ὄχημα τῆς μεταδόσεως τῶν κρίσεων.

4) Ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ νόμου τῶν συγκριτικῶν διαφορῶν τῶν δαπανῶν παραγωγῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεώς του, ὁ συγγραφεὺς ἀρκεῖται νὰ ὑποστηρίξη, ὅτι οὐσιαστικῶς ἡ πατρότης του ἀνήκει εἰς τὸν D. Ricardo καὶ ὄχι εἰς τὸν Torrens, καὶ ὅτι ὡς μόνον νέον προσέθεσε τὴν ἄποψιν ὅτι ὠφελεῖ εἰς κράτος τι νὰ εἰσαγάγῃ ἀγαθόν τι ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς, ἔστω καὶ ὅταν αἱ ἐκεῖ δαπάναι παραγωγῆς του εἶναι μεγαλύτεραι, ἂν οὕτω καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀνταλλαγή του μὲ ἄλλο, τὸ ὁποῖον παράγει μὲ ἔτι μικροτέραν δαπάνην.

5) Τὰ κέρδη ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ ἡ διανομὴ αὐτῶν ἐξαρτῶνται ἐκ πλείστων ὄσων συντελεστῶν, τὰς περὶ ὧν ἀπόψεις ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς, ἀλλ' ἀξιόλογος εἶναι ἡ παρατήρησις ὅτι δι' ἕκαστον κράτος σημασίαν ἔχουν αἱ πραγματικαὶ δαπάναι παραγωγῆς ἐν τῇ ἡμεδαπῇ. Ἐξ ἄλλου, αἱ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ τοιαῦται ἔχουν σημασίαν μόνον, ἐφ' ὅσον ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὰς νομισματικάς.

Ἐν τέλει ὁ συγγραφεὺς καταλήγει ὁρθῶς εἰς τὸ ὅτι ἡ θεωρία τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου δὲν δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς ἀδιαμφισβήτητα συμπεράσματα, ἀλλὰ μόνον εἰς ὑποθέσεις, αἱ ὁποῖαι, ἐφ' ὅσον λαμβάνονται ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἔχουν βασιμότητα σχετικὴν, ἀλλὰ ὄχι ἀπόλυτον, καθ' ἕσον διὰ ταύτην ἀπαιτοῦνται νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν περιστατικά, ὥστε οἱ συλλογισμοὶ νὰ εἶναι δυσχερεῖς.

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω ἐκθέσεως τῶν ἀντικειμένων τῶν 9 κεφαλαίων τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας καταφαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἡσχολήθη εἰς τὴν ἐρευναν θεμάτων μιᾶς πρακτικῆς σημασίας διὰ τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς σχέσεις, ὡς σήμερον ἐμφανίζονται, ὁρθότερον εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀπόψεων τῶν Ἀγγλοσαξόνων συγγραφέων καὶ τινων ἄλλων ἐφ' ὅσον τὰ ἔργα των μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀγγλικήν. Ἀσφαλῶς ἡ γενομένη ἐργασία εἶναι σημαντικὴ, ἐφ' ὅσον ἀφ' ἑνὸς συνοψίζει καὶ σχολιάζει πλείστας ὅσας θεωρίας ἐξενεχθείσας ἐπὶ τούτων, ἀφ' ἑτέρου περιέχει βιβλιογραφίαν τόσον τῶν ἀρχικῶν πηγῶν, ὅσον καὶ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἡσχολήθησαν μὲ ταῦτα.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ricardo, D.: Ἀρχαὶ πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ φορολογίας.—
Μετάφρασις ὑπὸ Ν. Κωνσταντινίδου. Ἀθῆναι 1938.

Allen, Fr.: Can capitalism last? London 1938.

Arenz, W.: Gedanken zum ständischen Aufbau in neuen Reich.
Berlin 1937.

Ashton, T. S.: The industrial revolution. London 1938.

Dechesne, L.: L'expérience historique de l'économie dirigée,
ou l'homme à la conquête de la liberté. Liège 1938.

Eucken, W.: Nationalökonomie, wozu? Leipzig 1938.

Felsmann, H.: Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte von Delphi,
Hamburg 1937.

Simon, F.: Das Gesetz des abnehmenden Bodenertrages. Bern,
Leipzig 1938.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀνωτ. Οἶκον. Συμβουλίου: Ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς
διατροφῆς ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1938.

Ἀντύπα, Σ.: Ἑλληνικὴ ἐργατικὴ νομοθεσία. Ἀθῆναι 1938.

Γιαννακοπούλου, Α.: Ἡ ρύθμισις τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν.
Ἀθῆναι 1938.

Δεδοπούλου, Π.: Μελέται ἐφηρμοσμένης οἰκονομικῆς.
Ἀθῆναι 1938.

Ἰγγλέση, Ν.: Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία ἐν Ἑλλάδι. Ἔκδοσις
2α. Ἀθῆναι 1938.

Στεφανίδη, Δ.: Ἡ θέσις τῆς βιομηχανίας ἐν τῇ Κοινωνικῇ
μας Οἰκονομίᾳ. Θεσσαλονίκη 1938.

Anderson, Oskar: Struktur und Konjunktur der bulgari-
schen Volkswirtschaft. Jena 1938.

Clark, Marjorie Ruth and S. Fanny Simon: The
labor movement in America. New-York 1938.

- Eulenburg, F.: Allgemeine Volkswirtschaftspolitik. Staat u. Wirtschaft. Zürich 1938.
- Hufnagl, L.: Lehrbuch der Forsteinrichtung. Neudamm 1938.
- Keyserlingk, K. Graf v.: So lebt der russische Arbeiter. Berlin 1938.
- Killough, Hugh Baxter: International trade. New-York 1938.
- Koenig, Philippe—Raymond: La réduction du chômage en Allemagne par les travaux publics. Paris 1938.
- Kuczynski, Jürgen: Löhne und Ernährungskosten in 1820 bis 1937. Libau 1937.
- Lytle, Charles Walter: Wage incentive methods; their selection, installation and operation. New-York 1938.
- Pallis A.: The population of Turkey in 1935. London 1938.
- Risler, Georges: L'amélioration du logement des travailleurs en France. Paris 1938.
- Schlegel, Fr.: Entwicklung der deutschen landwirtschaftlichen Genossenschaften, seit der Inflation bis 1932. Breslau 1937.
- Schlote, W.: Entwicklung u. Strukturwandlungen des englischen Aussenhandels von 1700 bis zur Gegenwart. Jena 1938.
- Schultze, Ernst.: Das Meer in Geschichte und Wirtschaft Bln—Charlottenburg 1938.
- Wattel, E.: Rénovation sociale. Paris 1937.
- Wehle, Louis B.: Labor laws of the United States of America. New-York 1937.
- Wiedemann, W.: Gemeinschaftliche Richtlinien und Erlasse zur landwirtschaftlichen Schuldenregelung. Berlin 1938.
- Wilmanns, Wolfgang: Die Landwirtschaft Chinas. Leipzig 1938.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ — ΠΙΣΤΙΣ

- Σπανδανοπούλου, Ι. Ἔργασίαι καὶ λογιστικὴ Τραπεζῶν. Ἀθῆναι 1938.
- Biard, H.: Le nouveau statut de la Banque de France. Paris 1938.

- Donaldson, John.: The dollar: a study of the new national and international monetary system. London 1938.
- Hagemann, W.: Die Werteinheitsfunktion des Geldes als Grundlage der modernen Verkehrswirtschaft und der dynamischen Geldpolitik. Kiel 1938.
- Hayek, Fr. A. v.: Monetary nationalism and international stability. New-York 1937.
- Livermore, Sch.: Investments principles and analysis. Chicago 1938.
- Morgan—Webb, Charles Sir: The outlook, for gold. London 1938.
- Puhr, A.: Die Stellung der Bank im Devisentermingeschäft. Wien 1938.
- Seischab, H.: Die Funktionen u. der Wertumlauf der Banken. Stuttgart 1938.
- Lescot, P.: La nouvelle législation de la lettre de change. Paris 1938.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

- Ἀνωτάτου Οἴκου. Συμβουλίου: Τὰ εἰδικὰ ταμεῖα ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1938.
- Νέζη Δ.—Τσιγκρη Δ.: Ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων καὶ ἀμοιβῶν ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν. Ἀθῆναι 1938.
- Blanchet, J.: Les services publics en régie devant l'impôt. Lille 1937.
- Chu, P.: Der Staatshaushalt und das Finanzsystem Chinas. Leipzig 1937.
- Conia, H. F.: Des abattements pour charges de famille, d'après le système fiscal français. Arras 1938.
- Dertilis, P.: Le tasse giudiziarie in Grecia. Padova 1938.
- Einzig, P.: World Finance 1935 - 1937. New-York 1937.
- Kendrick, M. S.: The undistributed profits tax. Washington 1937.
- Krout, John A.: Expenditures of the federal government. New-York 1938.
- Meussgeier, K.: Die Umsatzsteuer in der Brauerei. Nürnberg 1938.

- Moreau, J.: Etude sur le régime financier des services industriels de l'État en France. Paris 1937.
- Renand, M.: Le paiement en titres des dépenses publiques. Paris 1938.
- Simons, Henry Calvert: Personal income taxation. Chicago 1938.
- Troeger, H.: Das gasamte Grundsteuerrecht u. das Hauszinssteuerrecht des Reiches u. der Länder. Stuttgart 1938.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

- Γεν. Στατ. Ὑπηρεσία Ἑλλάδος: Στατιστικὴ τῆς Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸ ἀκαδημ. ἔτος 1935-1936. Μέρος Δ' Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις. Ἀθῆναι 1938.
- Allen, R. G. D.: Mathematical analysis for economists: studies in statistics and scientific method. London 1938.
- Lindquist, F. F.: A first course in statistics; their use and interpretation in education and psychology. Boston 1938.

VI. ΔΙΑΦΟΡΑ

- Ἀνωτ. Οἶκον. Συμβουλίου: Οἰκονομικὴ βιβλιογραφία ἔτους 1936. Ἀθῆναι 1938.
- Γιδαράκου, Δ.: Γεωλογικὴ καὶ γεωμορφολογικὴ ἔρευνα τῶν ἠφαιστειογενῶν νήσων Λιχάδων καὶ συσχετίσις αὐτῶν μετὰ τοῦ ὅρου Οἴτη καὶ τῆς ἀπέναντι Λοκρικῆς ἀκτῆς. Ἀθῆναι 1938. (Ἀνατύψεις ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).
- Μπαλῆ, Γ.: Κληρονομικὸν Δίκαιον. 4η Ἔκδοσις. Ἀθῆναι 1938.
- Berdy a er, N.: War and the christian conscience. London 1938.
- Hoffmann, F.: Sittliche Entartung und Geburtenschwund. München 1938.
- Moltke H. Kriege und Siege. Berlin 1938.
- Visscher, Ch. De la protection internationale des monuments historiques et des œuvres d'art en temps de guerre. Paris 1937.

Βιβλιοκρισία

FRITZ KARL MANN: **Steuerpolitische Ideale** (Finanzwissenschaftliche Forschungen, Heft 5) Jena 1937 σ. XII+364. Τιμή Μ. 15.

Ὁ καθηγητὴς Fritz Karl Mann, τοῦ ὁποῖου ἡ συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν δημοσιονομικῶν ζητημάτων εἶναι ὄχι μόνον ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἰδιαιτέρως γνωστὴ καὶ ἀξιόλογος, μᾶς δίδει, διὰ τῆς νέας του ὀγκώδους ἐργασίας «Steuerpolitische Ideale», μίαν πλήρη συγκριτικὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἐπιδράσεώς των ἐπὶ τῆς δημοσίας ζωῆς ἀπὸ τοῦ 1600 - 1935. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔρχεται πράγματι νὰ πληρώσῃ ἓνα κενὸν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν ἐπιστήμην, νὰ διευκρινίσῃ πλεῖστα σημεία περὶ τῶν ὁποίων εἴχομεν μέχρι τοῦδε συγκεχυμένην ἰδέαν καὶ νὰ συμβάλῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας πρέπει ν' ἀκολουθῇ ἡ θεωρία τοῦ φόρου καὶ ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ.

Εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο ὁ Mann ἐκθέτει τὴν ἐξέλιξιν τῶν περὶ φόρου ἰδεωδῶν καὶ κατευθύνσεων, δεικνύει πῶς ἐξεπήγασαν αἱ διάφοροι φορολογικαὶ θεωρίαι καὶ ποία ὑπῆρξεν ἡ μέχρι τοῦδε, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων πνευματικῶν ἐπιρροῶν, ἀκολουθηθεῖσα φορολογικὴ πολιτικὴ. Δὲν εἶναι δὲ μία ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν γεγονότων. Εἶναι μία ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ κριτικὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξέρχεται καὶ μένει ὅ,τι εἶναι ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν καὶ ἀκριβές. Ἡ δικαιολογητικὴ βάση τοῦ φόρου, ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, αἱ κατευθύνσεις καὶ τάσεις ἐκτίθενται μὲ τρόπον συστηματικὸν καὶ μὲ βάσιν πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, τὸν χειρισμὸν τῆς ὁποίας ἐπιτρέπει ἡ εὐρεία καὶ βαθεῖα μόρφωσις τοῦ συγγραφέως.

Κυρίως ὁ συγγραφεὺς ἀποθλέπει εἰς δύο τινά: πρῶτον εἰς τὸ νὰ διαπιστώσῃ τὰς τάσεις τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος, τὰς ἰδέας γύρω ἀπὸ τὰς ὁποίας κινεῖται ἡ ἀνθρωπίνη θέλησις καὶ ἐπιθυμία καὶ δεύτερον τὰς κατὰ καιροὺς ἀπόψεις ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, αἱ ὁποῖαι περιστρέφοντο εἰς τὸ ζήτημα τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἐκάστοτε γεγονότων.

Ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ Mann διαιρεῖται εἰς ἕξι τμήματα.

Εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὰ φορολογικὰ ἰδεώδη τοῦ ἀπολυταρχισμοῦ. Ἐκθέτει τὰς πολιτικὰς βάσεις τοῦ συστήματος τούτου, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἀνάγκη δημιουργίας ἰσχυροῦ κράτους καὶ ἡ ἐνίσχυσις ἐπομένως τοῦ δημοσίου τομέως. Τὰ ἔξοδα καλύπτονται κυρίως ἀπὸ τὰ ρεγάλια καὶ ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς περιουσίας τοῦ ἡγεμόνος. Ὁ φόρος εἶναι μία ἔκτακτος ἀνάγκη. Ἐπικρατεῖ ἡ ἰδιωτικοοικονομικὴ ἀντίληψις περὶ φόρου.

Εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα ἐκτίθενται τὰ ἰδεώδη ἀπὸ ἀπόψεως

φορολογικῆς πολιτικῆς τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Μὲ τὴν περίοδον τοῦ φυσικοῦ δικαίου δημιουργεῖται μία νέα φορολογικὴ ἰδεολογία.

Ἡ ἔννοια περὶ φυσικῆς τάξεως, ἡ ἄρμονία μεταξὺ ὀρθοῦ λόγου, φύσεως καὶ ἀληθείας ὑπαισέρονται εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, τὰ ὁποῖα καὶ προσαρμόζονται πρὸς τὰς ἰδέας αὐτάς. Ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἀναγκαιότητα τῆς κρατικῆς ὑπάρξεως ἀνακύπτει ἡ φυσικὴ ἀναγκαιότης τῶν μέσων ἐξασφαλίσεως τοῦ κράτους, ἐντεῦθεν συνεπῶς τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους. Τοὺς φόρους πρέπει νὰ καταβάλλουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι καὶ πράγματι θὰ ἔχουν ἐκ τῆς κρατικῆς δράσεως μίαν ὠφέλειαν, θὰ πρέπει συνεπῶς νὰ ὑπάρχῃ ἐν οἰκονομικὸν ἀντάλλαγμα. Ἐντεῦθεν ἀναπτύσσεται ἡ περὶ ἀνταλλάγματος καὶ ἀσφαλίστρου θεωρία τοῦ φόρου, ἡ ὁποία κρατεῖ ἐπὶ μακρόν, μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἐν συνεχείᾳ ἐκθέτει ὁ Μαρν τὰς ἀναπτυχθείσας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος φόρων καὶ ἐπὶ ὀρθοτέρου φορολογικοῦ συστήματος ἀντιλήψεις, ἐκθέτων κριτικῶς τὰς ἀπόψεις τῶν οἰκονομολόγων τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Εἰς τὸ τρίτον τμήμα ἐκθέτει τὰς φορολογικὰς κατευθύνσεις τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Ὁ ἀγὼν τῶν φιλελευθέρων ἐναντίον τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος, ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ τῆς κρατικῆς δράσεως καὶ τῆς ἐλαττώσεως εἰς τὸ ἐλάχιστον τῆς φορολογικῆς ἐπιβολῆς, τὸ ζήτημα τῆς ἀναλογικῆς καὶ προοδευτικῆς φορολογίας, ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον τῶν δευτερευόντων σκοπῶν τοῦ φόρου, παρουσιάζονται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κατὰ τρόπον ἐκτενῆ καὶ πλήρη κριτικῶν παρατηρήσεων καὶ συγκρίσεων.

Εἰς τὸ τέταρτον τμήμα ἐκτίθενται τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἄνευ φόρων κράτους. Ἐδῶ ἀνήκουν οἱ ρωμαντικοὶ καὶ οἱ σοσιαλισταί.

Εἰς τὸ πέμπτον τμήμα ἀκολουθεῖ ἡ ἐκθεσις τῶν ἰδεωδῶν τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Ὁ φόρος δὲν ἔχει μόνον ταμειευτικὴν ἀποστολήν. Δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς μοχλὸς τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Εἶναι αἱ ἀντιλήψεις τοῦ Adolf Wagner καὶ τῶν μεταγενεστέρων του.

Εἰς τὸ ἕκτον τέλος τμήμα ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς τὸ πολιτικὸν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν προσπάθειαν τῶν ὀλοκληρωτικῶν κρατῶν. Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ εἶναι τμήμα τῆς γενικωτέρας οἰκονομικῆς πολιτικῆς, εἶναι ἡ ἐπέκτασις τῆς γενικῆς πολιτικῆς θελήσεως.

Γενικῶς ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ Μαρν, ἀπαύγασμα πολυετῶν ἐρευνῶν τοῦ συγγραφέως, ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν θεωρίαν καὶ ἱστορίαν καὶ καθίσταται διὰ τοῦτο ἀπαραίτητον βοήθημα εἰς πάντα ἐρευνῶντα καὶ γενικῶς ἀσχολούμενον μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ δημοσιονομικὰ ζητήματα.

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

L. ROBBINS: *Economic Planning and International Order*. Λονδίνον 1937, σελ. 327.

Κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη γίνεται πολὺς λόγος περὶ τῆς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου, βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου ἐν τῇ ἐπιδιώξει ὠρισμένου ἐκάστοτε σκοποῦ, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ νεωτερισμοῦ τινός. Πράγματι, ἀνέκαθεν πᾶσα ἐνέργεια φύσεως οἰκονομικῆς ἐλάμβανε χώραν βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου, ἐπειδὴ ὅμως αὕτη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προήρχετο ἐκ μέρους σχετικῶς μικρῶν μονάδων κατευθυνομένων εἰς τὰς κινήσεις των ὑπὸ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν, τὸ στοιχεῖον τοῦτο δὲν ἐγένετο ἀρκούντως ἀντιληπτόν. Εἰς ταῦτα ὀφείλεται ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ ἐμφάνισις τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν μονάδων, ἐν πολλοῖς ἡμιδημοσίου χαρακτήρος, ὧν ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ κατεύθυνσις δὲν ἐνδιαφέρουν πλέον περιωρισμένον μόνον ἀριθμὸν μετόχων, ἀλλ' ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ κράτους, ὅπου ἐξήσκουν τὴν ἐνέργειάν των, καὶ εἰς τινὰς περιπτώσεις καὶ τινὰς τῶν ἔξω αὐτοῦ εὐρισκομένων. Οὕτω, ἐνῶ πραγματικῶς ὁ ἀγγλικὸς ὅρος *to plan* σημαίνει ἐνέργειαν κατόπιν ἐκλογῆς τοῦ ἀκολουθητέου τρόπου πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένου σκοποῦ, σήμερον ἐννοεῖται δι' αὐτοῦ, ὡς ἄλλωστε καὶ διὰ τῶν ἀντιστοίχων ὅρων εἰς τὰς λοιπὰς γλώσσας, ὁ ἐκ μέρους τῆς ὁλόκλητης ἐλέγχος τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὸ πεδίον τῆς παραγωγῆς καὶ εἰς τὸ τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ μάλιστα ἡ ὑποκατάστασις τῆς ὑπὸ δημοσίων ἢ ἡμιδημοσίων ὀργάνων. Τὴν ἔννοιαν ταύτην καθιστᾷ ἐμφανεστέραν ὁ γαλλικὸς ὅρος *économie dirigée*, ὅστις μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὡς διευνομένη οἰκονομία.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω σύγχρονον καὶ οὕτως εἰπεῖν περιωρισμένην ἔννοιαν χρησιμοποιοῖ εἰς τὴν ἀνὰ χεῖρας μελέτην ὁ συγγραφεὺς τὸν ὅρον *economic planning*, ἐξετάζων τὴν ἐπίδρασιν τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας ἐπὶ τοῦ ὅγκου τῶν ἀγαθῶν τῶν τιθεμένων συνεπείᾳ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐρευνᾷ, ὅθεν, κατὰ πόσον αὕτη, μὴ δυναμένη πλέον νὰ ἀναπτυχθῇ ἐλευθέρως, ὡς κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ ἰδίᾳ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος, συμμορφοῦται ἢ ὅχι πρὸς τὴν βασικὴν οἰκονομικὴν ἀρχήν. Ἐπειδὴ ἡ διευθυνομένη οἰκονομία κατ' ἀρχὴν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ μόνον ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον, συμφώνως πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένους γενικωτέρους σκοπούς, δίδει τὰς κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν κατευθυνόντων τοῦτο ἀναγκαίας γενικὰς ὁδηγίας, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀμέσως μὲν ἐκδηλοῦνται μόνον ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ περὶ οὗ πρόκειται κράτους, ἐμμέσως δὲ ἀναλόγως τῆς σημασίας τούτου εἰς τὴν τοῦ ἔξω κόσμου. Ἐξ ἄλλου ἕκαστον κράτος δύναται, βάσει συμφωνιῶν συναπτομένων μετ' ἄλλου ἢ μετ' ἄλλων κρατῶν, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ὠρισμένων ἢ ὅλων τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν του σχέσεων καθ' ὠρισμένην κατεύθυνσιν. Βάσει τῆς κατὰ τ' ἀνωτέρω καί, καθ' ἡμᾶς οὐχὶ ἐσφαλμένης, διακρίσεως, ὁ συγγραφεὺς προβαίνει εἰς τὴν μελέτην του.

Ὁ συγγραφεὺς φρονεῖ, καὶ συμφωνοῦμεν ἀπολύτως μετ' αὐτοῦ, ὅτι κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ συγχρόνου οἰκονομικοῦ βίου καὶ συνεπῶς

κανών είναι ή διευθυνομένη οικονομία ἐν τῷ κρατικῷ πλαισίῳ. Βεβαίως ή ἔκτασις της, ή πρὸς ἄλληλα συνοχή τῶν λαμβανομένων μέτρων καὶ οἱ ἐπιδιωκόμενοι σκοποὶ διαφέρουν ἐκάστοτε, καὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ὀργανώσεως τοῦ λαμβάνοντος ταῦτα κράτους, τοῦ βαθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς του ἀναπτύξεως καὶ τῆς συγκεκριμένης περιπτώσεως. Τὰ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιούμενα μέτρα εἶναι ἀλληλοδιαδόχως, ἐνίοτε καὶ συγχρόνως,

1) οἱ δασμοί, οὓς ἀντικαθιστοῦν εἰς τινὰς σπανίας περιπτώσεις αἱ ἐπιχορηγήσεις, μὴ δυνάμεναι νὰ λάθουν, ἐξ εὐνοήτων λόγων, μεγάλην ἔκτασιν, ἐκτὸς ἐπὶ νομισματικῆς ὑποτιμῆσεως,

2) ὁ ποσοτικὸς καθορισμὸς τῶν ἀντικειμένων τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, καὶ

3) ὁ ἔλεγχος καὶ ή κατεύθυνσις κατ' ἀρχὰς ὀλίγων καὶ κατόπιν περισσοτέρων κλάδων τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς.

Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων τούτων, ή εὐθύνη τοῦ Κράτους τοῦ ἐφαρμόζοντος ταῦτα εἶναι μεγάλη διὰ τὴν ὁμαλήν διεξαγωγὴν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Συνήθως ἀποβλέπουν κυρίως εἰς μείωσιν τῆς εἰσαγωγῆς, ἀλλ' ἔνεκα τῆς συγχρόνου ἐφαρμογῆς των ὑπὸ πλείστον κρατῶν, ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει εἰς ταῦτα τὴν κατὰ τὴν περίοδον 1929/33 ἔντασιν τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας καὶ τὸ πρόσκαιρον τῆς ἔκτοτε ἐπελθούσης ἀναρρώσεως, ἰδίᾳ εἰς τὰ μικρὰ κράτη. Θεωρῶν τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς σχέσεις, οὐχὶ ἀδίκως, ὅχι σκοπὸν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μέσον καλυτέρας ἱκανοποιήσεως τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν, φρονεῖ ὅτι διὰ τῆς ἐν τῷ κρατικῷ πλαισίῳ διευθυνομένης οἰκονομίας

α') περιορίζονται, ἀλλὰ δὲν καταργοῦνται αἱ διεθνεῖς οἰκονομικαὶ σχέσεις, μειουμένου οὕτω τοῦ διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τοῦ προϊόντος τούτου παρὰ τὴν κατὰ κανόνα μεγαλυτέραν σημασίαν τῆς ἐσωτερικῆς ἢ τῆς ἐξωτερικῆς ἀγορᾶς διὰ τοὺς παραγωγούς,

β') ἐπιθραδύνεται ή ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς μὲ τὰς μικροτέρας θυσίας,

γ') διευκολύνεται ή δημιουργία τεχνητῶν καὶ συνεπῶς εὐθραύστων μονοπωλίων, καὶ

δ') οὐδόλως ἐνισχύεται ή σταθερότης τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, στερουμένης τῆς δυνατότητος στηρίξεως ἐπὶ τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς, ἰδίᾳ ἐπὶ παροδικῆς ἀνισοσκελίσεως τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως.

Ἀνάλογα δυσμενῆ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ ἴσως εἰς μικροτέραν πῶς ἔκτασιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ συνόλου τῶν ἀγαθῶν τῶν τιθεμένων εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀνθρωπότητος, προκαλεῖ ή περιορισμένη ἐφαρμογὴ τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς πεδίου, κυρίως διὰ διμερῶν συμφωνιῶν, αἱ ὁποῖαι συνάπτονται βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς συναλλαγῆς κατὰ προτίμησιν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ἐκ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν ἀντιδράσεων μετὰ τῶν ἀγοραστῶν τῶν ἰδίων προϊόντων καὶ τῶν χρησιμοποιούντων τὰς ἰδίας ὑπηρεσίας. Οἱ ὅροι ὑφ' οὓς συνάπτονται αἱ συμφωνίαι αὗται εἶναι ἐκάστοτε διάφοροι, ἀναλόγως τῶν ἐπικρατουσῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν, καὶ ή ἐκ τούτων ὠφέλεια εἶναι κυρίως ἀρνητικὴ, δηλαδὴ συνίσταται εἰς τὴν μείωσιν τῶν

ἐκ τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας συνεπειῶν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὁ συγγραφεὺς 1) ἐξηγεῖ διατὶ ἡ ἀξία τῶν ἀποικιῶν ἔγκειται ὀλιγώτερον εἰς τὴν κατοχὴν ἢ εἰς τὴν δυνατότητα ἀποκλεισμοῦ τῶν ἄλλοεθνῶν, 2) ἐκφράζεται κατὰ τῶν συμφωνιῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι, ἐπὶ τῇ προφάσει καθιερώσεως ἠθικοῦ συναγωνισμοῦ, ἐπιδιώκουν τὴν ἐξίσωσιν τῆς δαπάνης παραγωγῆς, τῶν ὥρων ἐργασίας καὶ τῶν ἡμερομισθίων, παραθλῆπουσαι κυρίως τὰς διαφορὰς τῆς ἀποδόσεως, καὶ 3) ἐξηγεῖ ὅτι ἡ τάσις σχηματισμοῦ μεγάλων οἰκονομικῶν μονάδων οὐδόλως ὀφείλεται εἰς δῆθεν ἔμφυτον τάσιν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, ἀλλὰ εἰς τὰ ὑπὸ τῶν διαφόρων κυβερνήσεων λαμβανόμενα μέτρα.

Ἐξετάζων τέλος τὴν διαμόρφωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς πλήρους ἐφαρμογῆς τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας διὰ τῆς ἐνώσεως ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου εἰς ἓν καὶ μόνον κράτος ἢ τῆς συμφωνίας τῶν ὑπαρχόντων ἐπὶ διαφόρων ζωτικῶν ζητημάτων, ἀποκλίνει ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, ἐφ' ὅσον ἀφεθοῦν αἱ τιμαὶ νὰ κατευθύνουν τὴν ὅλην οἰκονομικὴν δραστηριότητα, ἀποφευγομένων οὕτω αὐθαιρεσιῶν. Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ κράτους εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου καὶ ὁ συγγραφεὺς συνιστᾷ ὅπως ἐπιδιώκηται πάντοτε, χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ, ἡ μεγαλυτέρα ἀξιοποίησις τῶν διαφόρων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, τῶν μὴ δυναμένων νὰ μετακινηθοῦν. Οὗτος πολλὰ κακὰ ἀποδίδει εἰς τὸν νομισματικὸν ἐθνικισμὸν, ὅστις ἀφ' ἐνὸς ἀποθλέπει εἰς τὴν διατήρησιν ὠρισμένης ἰσοτιμίας μετὰ τῆς ἄλλοδαπῆς, ἐνῶ συγχρόνως ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὰς ἐκδοτικὰς τραπέζας ἡ λήψις μέτρων συντελούντων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ συνεπῶς τῶν τιμῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ ταύτην. Ἐκ τῆς ἀντιφάσεως ταύτης προκύπτουν αἱ νομισματικαὶ κρίσεις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων λαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν.

Ὁ συγγραφεὺς, κατόπιν λίαν ζωηρᾶς, ἀλλὰ πάντως ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ διευθυνομένη οἰκονομία παρακωλύει τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς βασικῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς. Τοῦτο δὲν εἶναι τὸ νέον, ὀφειλόμενον εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας, ἀπαραιτήτου ἀκριβῶς διὰ τὴν μὴ πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς βασικῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον προσθέτει ὁμως, εἶναι ὅτι καὶ ἡ ἐπίτευξις τῶν ἄλλων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν σκοπῶν, οὓς ἐπιδιώκουν αἱ διάφοροι κυβερνήσεις, δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς διευθυνομένης οἰκονομίας, ἐπιμένων ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς μὴ αὐξήσεως τῆς σταθερότητος τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, ἥτοι ἐπὶ τῆς μὴ μειώσεως τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας στηρίξεως ἐπὶ τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, φρονοῦμεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν δύναται νὰ θέσῃ κανόνα, καθ' ὅτι ἡ ὥς πρὸς τοῦτο πρόοδος ἢ χειροτέρευσις δὲν εἶναι παγία, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐκάστοτε δεδομένων.

Ι. ΠΙΝΤΟΥ: Ἡ θεωρητικὴ ἀνάλυσις τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομίᾳ. Ἀθῆναι 1936.

Ἡ διερεύνησις τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιότερων, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ ἀκανθωδεστέρων, προβλημάτων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Αἱ τιμαί, ἀποτελοῦσαι κεντρικὸν ἄξονα τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, προσεΐλκυσαν ἀνέκαθεν τὴν προσοχὴν τῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐμελετήθησαν ἀπὸ διαφόρων πλευρῶν. Ἐπὶ τῶν ἐγειρομένων ὁμῶς ζητημάτων, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰς μεταβολάς, δυσκόλως συναντᾷ τις ταυτότητα ἐγκύρων γνώμων.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ τὰς δυσχερείας ταύτας. Θελήσας νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ θέματος, ἐπεχείρησεν ὅχι ἀπλῶς νὰ ἀναλύσῃ συστηματικῶς τὰ διάφορα προβλήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνεύρῃ τοὺς ἀποτελεσματικούς παράγοντας τῶν μεταβολῶν καὶ τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομίᾳ. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἰδίως ἡ συμβολὴ τοῦ ὑπῆρξε σημαντικὴ.

Ἡ ἔρευνά του εἶναι καθαρῶς θεωρητικὴ καὶ μονογραφικὴ. Ἡ ἀποκλειστικὴ προσήλωσίς του εἰς τὴν θεωρητικὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τὸν ἐμποδίζει νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰς κατευθύνσεις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς πρὸς ἐπηρεασμὸν τῶν τιμῶν, ἡ δὲ ἀπομόνωσις τοῦ προβλήματος τῶν τιμῶν ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἔστω καὶ συναφῶν, ἀντικειμένων τῆς οἰκονομίας, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν ἐν συσχετίσει πρὸς τὸ νόμισμα.

Ἡ ὅλη διαπραγματεύσις τοῦ θέματος γίνεται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν νεωτάτων θεωρητικῶν κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει καὶ κρίνει μετὰ βαθυτάτης σκέψεως καὶ παρατηρητικότητος.

Εἰς τὴν προτασσομένην τῶν πέντε κεφαλαίων τοῦ βιβλίου του εἰσῆγῃσιν, ὁ κ. Π. ἐξαίρει τὴν σημασίαν τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν διὰ τὸ σημερινὸν οἰκονομικὸν σύστημα, καθ' ὃ αὗται ρυθμίζουν οὐσιαστικῶς καὶ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἀγαθῶν. Παρατηρεῖ διὰ βραχέων ὅτι ἡ πείρα τῆς μεταπολεμικῆς οἰκονομίας ἀπέδειξεν ὅτι οἱ νόμοι τῶν κλασσικῶν οἰκονομολόγων περὶ αὐτομάτου ἰσορροπίας τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων καὶ τῶν τιμῶν δὲν λειτουργοῦν ἄνευ οὐσιωδῶν παρεκκλίσεων. Τέλος, διαπιστοῖ τὴν μικρὰν ἀπασχόλησιν τῆς θεωρητικῆς ἐρεύνης μὲ τὸ πρόβλημα τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν, εἰς ἣν ὀφείλεται καὶ ἡ σχετικὴ ἰσχύτης εἰς ἀποτελέσματα τῶν θεωριῶν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν.

Τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς μελέτης ἔχει χαρακτῆρα, ἐν πολλοῖς, ὡσαύτως εἰσαγωγικόν, καθ' ὅσον ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μὲ τὴν μεθοδολογίαν τῆς ἐρεύνης καὶ μὲ τὴν θέσιν τῶν ἐξετασθησομένων ζητημάτων. Κρίνων ὡς μὴ εὐσταθοῦσαν τὴν διάκρισιν τῶν θεωριῶν εἰς «ἀντικειμενικάς» καὶ «ὑποκειμενικάς», ἀποδέχεται ὡς χρήσιμον κριτήριον τὸ «μεθοδολογικόν». Μὲ βάσιν τὸ κριτήριον τοῦτο, διακρίνει δύο μεγάλας θεωρητικὰς κατευθύνσεις: Τὴν αἰτιολογικὴν, ἣτις ἐπιζητεῖ νὰ καθορίσῃ τὰ αἷτια, ἥτοι τοὺς νόμους τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν, καὶ τὴν συναρτησιακὴν, ἣτις, γεννηθεῖσα ἐκ τῆς ἀσκηθείσης ἀντιδράσεως κατὰ τῆς πρώτης κατευθύνσεως, ὑποστηρίζει ὅτι μεταξὺ τῶν

διαφόρων φαινομένων δὲν ὑπάρχουν σταθεραὶ σχέσεις αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, ἀλλὰ μόνον «συναρτήσεως», εἰς ἃς ἐπέρχεται ἀναγκαίως μεταβολή, εὐθὺς ὡς μία προσδιοριστικὴ οἰκονομικὴ δύναμις ἤθελεν ὑποστῇ ἀλλοίωσιν. Ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος, χρησιμοποιοῦσα εὐρέως τοὺς μαθηματικούς τύπους, ἔσχε μεγάλας ἐπιτυχίας εἰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας. Παρὰ τὰς προόδους ὅμως, τὰς ὁποίας ἐσημείωσε καὶ εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας, λόγω ἰδίως τῆς χρησιμοποιήσεώς της ὑπὸ ἐπιφανεστάτων οἰκονομολόγων, δὲν ἠδυνήθη τελικῶς νὰ ἐπικρατήσῃ, διότι παρεγνώρισε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ἥτις εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῶν «αἰτίων» τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων. Διὸ καὶ οἱ νεώτεροι οἰκονομολόγοι, ἀπὸ τοῦ Marshall καὶ ἐφεξῆς, χρησιμοποιοῦντες τὰς «συναρτήσεις» ἀποβλέπουν τελικῶς εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν «αἰτίων» τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ὅμως αἰτία οὔτε ἀμετάβλητα οὔτε διαρκῆ εἶναι.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτην τῶν τιμῶν ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ. Ὡς εἶναι φυσικόν, ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν του κυρίως τοὺς κλασσικοὺς οἰκονομολόγους, οἵτινες ἐμελέτησαν τὰ φαινόμενα ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐλευθέρου οἰκονομικῆς δράσεως τῶν ἀτόμων. Ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας — ἐν τῇ πραγματικῇ αὐτῆς μορφῇ ἐντὸς τῆς ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας — ὁδηγεῖ, κατ' αὐτούς, εἰς αὐτόματον ἰσορροπίαν τῶν συντελεστῶν τῆς οἰκονομίας καὶ ἄνετον λειτουργίαν τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν. Αἱ τυχόν σημειούμεναι ἀποκλίσεις ἀπὸ τῆς «φυσικῆς» καταστάσεως τῆς ἰσορροπίας δὲν δύνανται νὰ εἶναι μακρᾶς διαρκείας, καθ' ὅσον ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν, καὶ δὴ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, λειτουργῶν ἀπαρεγκλίτως θὰ ἐπαναφέρῃ τὰ πράγματα εἰς τὴν κανονικὴν τῶν θέσιν. Αἱ τιμαί, τείνουσαι εἰς τὴν κάλυψιν τῶν δαπανῶν παραγωγῆς, προσδιορίζουν τὴν ἀμοιβὴν τῶν συντελεστῶν. Ἡ τυχόν ἐμφανιζομένη ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰς δαπάνας παραγωγῆς, θὰ ἐσήμαινεν ὑπέρμετρον ἢ χαμηλὴν ἀμοιβὴν ἐνὸς ἢ πλειόνων συντελεστῶν, ἥτις δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ παύσῃ ὑφιστάμενη διὰ τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς μειώσεως τῆς προσφορᾶς τῶν ἀποφασιστικῶς ἐνεργούντων συντελεστῶν. Ἡ μόνη μόνιμος ἀπόκλισις τῆς τιμῆς ἀπὸ τὰς δαπάνας παραγωγῆς εἶναι δυνατὴ — κατὰ τοὺς κλασσικοὺς — εἰς τὴν σπανίαν περίπτωσιν τοῦ ἀπολύτου μονοπωλίου.

Ἀκολουθῶς πραγματεύεται μὲ ἐξαιρετικὴν σαφήνειαν τὸ ζήτημα τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν τιμῶν καὶ μελετᾷ α') τὴν ἐξάρτησιν τῶν τιμῶν τῶν ἐτοίμων ἀγαθῶν ἀπὸ τὰς τιμὰς τῶν στοιχειωδῶν μέσων παραγωγῆς, ὅπου παρατηρεῖ ὅτι καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς ζητήσεως τῶν πρώτων ἀσκεῖ ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζητήσεως τῶν τελευταίων, καὶ β') τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐτοίμων ἀγαθῶν καὶ παραγωγικῶν μέσων, ὅπου τονίζει ὅτι ἐκ τῆς δυνατότητος τῆς ὑποκαταστάσεως ἐνὸς συντελεστοῦ εἰς ἄλλον (μηχανῶν π.χ. εἰς ἐργάτας) δημιουργεῖται μία στενὴ ἐξάρτησις τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ἀναλύεται τὸ δυσχερὲς θέμα τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως καὶ τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν. Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι θεμελιωδέστατον διὰ τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν. Αἱ σπουδαιότεραι

πράγματι επιδράσεις ἐπὶ τῶν τιμῶν ὀφείλονται εἰς τὰς μεταβολάς, ἃς ἐκ διαφόρων λόγων ὑφίσταται ἡ καμπύλη τῆς ζητήσεως. Θέτων ὡς βάσιν τῆς ἀναλύσεως τοῦ τὸν κλασσικὸν νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, μελετᾷ τὴν «πραγματικὴν» ζήτησιν, ἣτις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς νεοκλασσικοὺς καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς μαθηματικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς σχολῆς νὰ δώσουν νέας διατυπώσεις εἰς τὸν νόμον, καθ' ἃς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν εἴτε ἡ προσφορὰ ὄλων τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ κυκλοφορούντων ἀγαθῶν, εἴτε ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος τῶν καταναλωτῶν διαφόρων ἀγαθῶν, εἴτε, τέλος, τὰ ψυχολογικὰ ἐλατήρια τὰ ἐνεργοῦντα ἐπὶ τῶν ἀτόμων.

Ἀποδίδων ὑψίστην σημασίαν — λίαν ὀρθῶς σκεπτόμενος — εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλαστικότητος, χρησιμοποιεῖ ταύτην ὡς κριτήριον διὰ νὰ διακρίνῃ τὰς προσπαθείας τῶν θεωρητικῶν πρὸς μελέτην τῶν μεταβολῶν τῆς ζητήσεως εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τὰς τεινούσας εἰς καθορισμὸν τῶν διακυμάνσεων τῆς ζητήσεως καὶ τῶν τιμῶν ἄνευ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἐννοίας τῆς ἐλαστικότητος καὶ εἰς τὰς συνδυαζούσας ἐκείνας πρὸς ταύτην. Ἡ δευτέρα κατηγορία τῶν θεωριῶν συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἐνιαίων τύπων μεταβολῆς τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν. Ὡς πρὸς τὸν ὀρισμὸν τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως, ὁ συγγραφεὺς στηρίζεται εἰς τοὺς ὀρισμοὺς οὓς ἔδωκαν οἱ Canel, Englaender καὶ Graff, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους ἐλαστικότης εἶναι τὸ μέτρον καθ' ὃ, κυμαινομένης μιᾶς τιμῆς, μεταβάλλεται ἡ ζήτησις καὶ ἀντιθέτως.

Εἰσέρχεται κατόπιν εἰς τὸ δύσλυτον ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ καὶ τῆς μετρήσεως τῆς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως. Ἀναπτύσσων τὰς σχετικὰς προσπαθείας τῶν θεωρητικῶν καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Marshall, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ διαμάχαι τῶν οἰκονομολόγων καταδεικνύουν τὴν δυσκολίαν τοποθετήσεως τῆς ἐρεῦνης ἐπὶ σταθερῶν θεωρητικῶν βάσεων. Ἐπιχειρεῖ, ὅθεν, νὰ ἀνεύρῃ τὰς προϋποθέσεις, ὑφ' ἃς ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἐννοίας τῆς ἐλαστικότητος εἶναι σκόπιμος καὶ δυνατὴ. Ἡ ἀνάπτυξις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἐξονυχιστικὴ καὶ ἄκρως ἐνδιαφέρουσα, καθ' ὃ ἐνέχουσα πρωτοτυπίαν. Ὁ συγγραφεὺς εἰσάγει τὴν ἔννοιαν τοῦ «κοινωνικοῦ ἐπιπέδου» καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ διακύμανσις τῆς ζητήσεως περιστρέφεται σχεδὸν πάντοτε ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνικῆς ὁμάδος, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ἄτομον.

Εἰς τὰ ἀκολουθοῦντα δύο παρατήματα τοῦ τρίτου μέρους, ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει α') τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζητήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ ὀρίου χρησιμότητος, ἀντικρούων τὴν γνώμην ὅτι ὁ σύνδεσμος τῆς ἐννοίας τῆς ἐλαστικότητος πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ ὀρίου εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ β') τὴν ἐλαστικότητα τῆς προσφορᾶς, τὴν ὁποίαν ὁμως, καίπερ θεωρῶν ὅτι τελεῖ ὑπὸ συνθήκας οὐσιωδῶς διαφόρους ἀπὸ ἐκείνην τῆς ζητήσεως, δὲν πραγματεύεται ἐν πλάτει καὶ ἐξαντλητικῶς, ἀρκούμενος μόνον νὰ κάμῃ ὠρισμένας νύξεις.

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἀναπτύσσει τὰ τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν εἰς τὴν σημερινὴν οἰκονομίαν. Τὸ γεγονός, λέγει ἐν ἀρχῇ, ὅτι ἡ σημερινὴ πραγματικότης ἀποδεικνύει ἐσφαλμένους τοὺς περὶ τιμῶν νόμους τῶν κλασσικῶν οἰκονομολόγων, δὲν σημαίνει ὅτι σήμερον δὲν ἐπιτυγχάνεται

ισορροπία τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, καθόσον, ἂν τοῦτο συνέβαινε, δὲν θὰ καθίστατο δυνατὸς ὁ σχηματισμὸς τῶν τιμῶν.

Χαρακτηριστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὅτι τόσον διὰ τὰς τιμὰς τῶν συντελεστῶν ὅσον καὶ διὰ τὰς τιμὰς τῶν ἐτοιμῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει μία τάσις πρὸς ἐνοποίησιν, ἣτις λόγον ἔχει τὸν ἐσωτερικὸν ἐλεύθερον συναγωνισμὸν καὶ τὴν διεθνῇ ἐπικοινωνίαν τῶν ἀγορῶν. Ἡ τάσις ὅμως αὕτη διεσπάσθη σήμερον, λόγω τῆς αὐταρκειακῆς πολιτικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν ἐσωτερικῶν ἀγορῶν δὲν ὑπάρχει πλέον ἢ παλαιὰ τάσις πρὸς ἐνοποίησιν, διότι, λόγω τῶν ἀντιδράσεων τῶν ὀργανωμένων συμφερόντων καὶ τῆς ρυθμιστικῆς ἐπὶ τῶν τιμῶν πολιτικῆς τῶν Κρατῶν, ὑπάρχει διαρκῆς τάσις διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν.

Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον, ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν σημερινὴν ἀγορὰν, εἶναι ἡ ἑλλειψὶς σταθερότητος ἐν τῇ διὰ μέσου τῶν τιμῶν ἐπιτυγχανόμενη ἰσορροπία τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν ἐντονὸν περιορισμὸν τοῦ συναγωνισμοῦ κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον ἐξ αἰτίας τῆς προϊούσης βιομηχανικῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἀσκουμένης προστατευτικῆς πολιτικῆς τῶν Κρατῶν. Ὅπως δὲ ὅμως, ὁ σημερινὸς περιορισμὸς τοῦ συναγωνισμοῦ δὲν φθάνει μέχρις ἐντελοῦς καταργήσεως τούτου, τὸ δὲ πλήρες μονοπώλιον δὲν ἀποτελεῖ τὸ σὺνηθες φαινόμενον ἐν τῇ σημερινῇ ἀγορᾷ. Ὁ ἐν λόγω περιορισμὸς τοῦ συναγωνισμοῦ ἀπαντᾷται περισσότερον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες παράγουν μὲ «κατιόντα» ἢ «σταθερά» ἔξοδα, καθ' ὅσον αὗται, δυνάμεναι νὰ αὐξήσωσι κατὰ πολὺ τὰ παραγόμενα προϊόντα, προκαλοῦν μεγάλην παραγωγὴν, δυσανάλογον πρὸς τὴν ζήτησιν. Ἡ δυσαναλογία δ' αὕτη ὁδηγεῖ εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὸν περιορισμὸν τοῦ συναγωνισμοῦ, ὅστις τελικῶς, ἐνῶ προκαλεῖ διεύρυνσιν τῶν κερδῶν τῶν ἐπιχειρηματιῶν, συνεπάγεται μείωσιν τῆς ἀμοιβῆς τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον ἀφιεροῦται εἰς τὴν μελέτην τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. Ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ ἀφ' ἑνὸς τὴν σημασίαν τοῦ χρόνου διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὰς διακυμάνσεις τῶν τιμῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑφισταμένην σχέσιν μεταξὺ τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων καὶ τῶν τιμῶν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα, ὁ κ. Π. ὑποστηρίζει ὅτι ἀναλόγως τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν χρονικοῦ σημείου διαφέρουν αἱ πιθανότητες μεταβολῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τιμῆς, καθόσον οἱ χρονικοὶ συντελεσταὶ εἶναι ἐκάστοτε διάφοροι. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος διαπιστοῖ ἐν ἀρχῇ ὅτι πολλάκις παρατηρεῖται παράλληλος ἐξέλιξις τῆς κινήσεως τῶν τιμῶν καὶ τῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων, τὴν ὁποίαν δὲν ἐξηγοῦν ἐπαρκῶς αἱ νομισματικαὶ θεωρίαι. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀναλύει καὶ ἀντικρούει τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ Hayek.

Ἀκολουθῶς τονίζει, ὅτι δὲν ἰσχύει εἰς τὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις ἡ παλαιὰ διατύπωσις τοῦ κλασσικοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, καθόσον εἰς τὴν δυναμικὴν οἰκονομίαν ἡ αὐξησις τῆς τιμῆς ἐπιφέρει αὐξησιν τῆς ζητήσεως, αὕτη δὲ νέαν αὐξησιν τῆς τιμῆς κ. ο. κ. Ἀποτέλεσμα τούτων εἶναι ἡ συνεχῶς αὐξουσα παραγωγικὴ τοποθέτη-

σις κεφαλαίων καὶ ἡ εἴσοδος εἰς περίοδον οἰκονομικῆς ἀνόδου, ἣτις διαρκεῖ, ἐφ' ὅσον χρόνον αἱ ὑψωτικαὶ τάσεις διατηροῦνται ἰσχυραὶ καὶ δὲν ἐπέλθῃ στενότης κεφαλαίου. Οὕτω, καταλήγει, εἰς τὴν δυναμικὴν οἰκονομίαν ὑφίσταται παράλληλος κίνησις εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν καὶ τῆς παραγωγῆς.

Μετὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο κεφάλαιον, ὁ κ. Π. συνοψίζει εἰς τρεῖς σελίδας τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ τὸν ἤγαγεν ἡ διερεύνησις τοῦ θέματος του.

Ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν τελικῶς ἀποκομίζει ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης εἶναι λίαν ἱκανοποιητικὴ. Θὰ παρείχετο δὲ ἀναμφιβόλως ὑπηρεσία εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς συνεχίζων τὴν προσπάθειάν του ἡσχολεῖτο καὶ μὲ ἑτέρας πλευράς τοῦ ζητήματος καὶ ἰδίως μὲ τὰς σχέσεις τῶν τιμῶν πρὸς τὸ νόμισμα.

Σ. Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

Δ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ: Ἡ θέσις τῆς βιομηχανίας ἐν τῇ κοινωνικῇ μας οἰκονομίᾳ. Θεσσαλονίκη 1938.

Ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης κ. Δημοσθένης Στεφανίδης ἀνετύπωσεν εἰς ἀνεξάρτητον τεῦχος τὴν ὡς ἄνω λίαν ἐνδιαφέρουσαν μελέτην του, δημοσιεύθεισαν τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκη ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Μῆνες». Εἰς ταύτην ἐξετάζει ἀφ' ἐνὸς γενικῶς, ἀφ' ἑτέρου καθόσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα, τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας, καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι γενικῶς ὠφελεῖ αὕτη πᾶν Κράτος, ὅταν αἱ συνθήκαι εἶναι πρόσφοροι. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο τὸν ὠθεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ γεωργία, ἰδίᾳ ὅταν δὲν ἐνεργῇται ἐπιστημονικῶς, ἐξασφαλίζει μὲν τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἰς τοὺς καλλιεργητάς, ἀλλὰ δὲν συντελεῖ, κατὰ κανόνα, εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς ἀποταμιεύσεως τῆς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ πολιτισμοῦ, κυρίως ἐνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐπ' αὐτῆς εἰς εὐρείαν κλίμακα ἐφαρμογῆς τῶν κεφαλαιοκρατικῶν μεθόδων παραγωγῆς. Εἰς τὸ ὡς ἄνω γεγονὸς ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὴν προσπάθειαν ὅλων τῶν Κρατῶν, τὰ ὁποῖα πρὸ τοῦ 1914 εἶχον οἰκονομίαν ἀποκλειστικῶς γεωργικὴν, πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας των ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς αὐταρκείας.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω σκέψεων τοῦ συγγραφέως καὶ ἐκ τῆς πεποιθήσεως, τὴν ὁποίαν ἐκφράζει, περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν Ἑλλάδι προσφόρων συνθηκῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας, ἰδίᾳ ἂν τὰ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν εὐρισκόμενα ἑλληνικὰ κεφάλαια παλιννοστήσουν καὶ τοποθετηθοῦν εἰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι κατ' αὐτὸν ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας παρ' ἡμῖν θὰ εἶναι ὠφέλιμος. Ἰνα οὕτως ἔχει ἡ κατάστασις, πρέπει βεβαίως ἡ βιομηχανία νὰ μὴ ἀναπτυχθῇ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου, λαμβάνοντος ὑπ' ὄψιν ὅλα τὰ δεδομένα, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς. Ἐπίσης ἀπολύτως συμφωνοῦμεν μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρη-

μάτων, δι' ὧν καταπολεμεῖ τὰς ἀπόψεις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι φρονοῦν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ὀφείλουν νὰ ἀσχολῶνται ἀποκλειστικῶς ἢ τοῦλάχιστον κυρίως εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς μεταφορὰς καὶ εἰς τὴν προσφορὰν ὑπηρεσιῶν εἰς τοὺς ἄλλοδαπούς. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι σχετικῶς ἡ ἐξήγησις τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς δίδει εἰς τὴν ὥς ἄνω ἀντίληψιν καὶ ἡ διαίρεσις τῶν περιόδων ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας, γενομένης μέχρι τοῦδε σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν γεγονότων ἐξωτερικῶν. Τοῦναντίον δὲν θὰ ἐθεωροῦμεν σκόπιμον τὴν ἀνάπτυξιν καθαρῶν βιομηχανικῶν τραπεζῶν, καθ' ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν βιομηχανιῶν θὰ ἔπρεπε, καθ' ἡμᾶς, νὰ γίνη διὰ τῆς ἐπενδύσεως τῶν κεφαλαίων τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ὄχι διὰ τῆς χρησιμοποίησεως πιστώσεων, ὁπότε συνήθως παρατηρεῖται μικροτέρα συντηρητικότης. Πιστώσεις χρειάζονται, καθ' ἡμᾶς, διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ὄχι δι' ἐπενδύσεις παγίας.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἔτος ἑννατον 1937·

Ἐκδομένη, χορηγία τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Γ. Χαριτάκη, τῇ συνεργασίᾳ ὁμάδος συνεργατῶν. Ἀθῆναι 1938, σελ. XVI+312+312.

Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Χαριτάκη ἐξεδόθη, συνεργασία ὁμάδος συνεργατῶν, ὁ νέος τόμος τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἔτος 1937. Εἰς τὴν ὀγκώδη ταύτην ἔκδοσιν συνεχίζεται κατὰ τρόπον πλήρη καὶ συστηματικὸν ἡ ἀπὸ ἐτῶν ἀνασκόπησις κατὰ κλάδους τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ νέα αὕτη ἔκδοσις περιέχει ἐν ἀρχῇ εἰσαγωγικὴν σύντομον μελέτην τοῦ κ. Χαριτάκη, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γενικὰ περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος», ἀκολουθῶς δὲ μελέτας ἐπὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Οἰκονομίας ὑπὸ τῶν κ.κ. Α. Ἀλεξοπούλου, Α. Ἀνδρέου, Χ. Βασματζίδου, Β. Βαστάχου, Α. Βελιανίτου, Β. Γανώση, Κ. Γεωργοπούλου, Γ. Γουλίκου, Α. Καλλιαβᾶ, Ν. Κομνηνοῦ, Ι. Λαχνιδάκη, Ι. Μαυρομάτη, Ν. Μικέλη, Ν. Μουσμότη, Ν. Νικολαΐδου, Ι. Παπαδάκη, Ν. Παπαχατζῆ, Π. Πογκῆ, Α. Σαουνάτσου, Ν. Σθορώνου, Δ. Σωτηρίου, Γ. Φιλιπποπούλου, Α. Χριστοδουλοπούλου καὶ Ν. Χριστοδούλου.

Ἐκεῖνο ἴσως τὸ ὁποῖον θὰ εἶχέ τις νὰ παρατηρήσῃ, εἶναι ὅτι ἡ ἔκθεσις ἐνίων μελετῶν εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτενὴς καὶ λεπτολόγος. Ἐνῶ μία συντομωτέρα διαπραγματεύσις τῶν καθ' ἕκαστα θεμάτων θὰ καθίστα τὴν ἔκδοσιν εὐχρηστοτέραν καὶ περισσότερον προσιτὴν εἰς τοὺς πολλούς, θὰ παρεῖχεν δ' οὕτω μεγαλυτέραν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς μελετητὰς τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων τῆς χώρας.

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓ.

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τρίμη, Γ.: Περὶ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Ἀθῆναι 1938.

Amonn, A.: Volkswirtschaftliche Grundbegriffe und Grundprobleme. Jena 1938.

Akerman, J.: Das Problem der sozialökonomischen Synthese. Lund 1938.

Pirou, G.: Essais sur le corporatisme. Paris 1938.

Sauvy, A.: Essai sur la conjoncture et la prévision économiques. Paris 1938.

Truchy, H.: La crise des échanges internationaux. Montreal 1937.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀγαπητίδου, Σωτ.: Ἡ ἐργασία εἰς τὴν σπογγαλιείαν. Ἀθῆναι 1938.

Ἀνωτ. Οἶκον. Συμβουλίου: Ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία κατὰ τὸ 1937. Ἀθῆναι 1938.

— Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀλιείας. Ἀθῆναι 1938.

Οἰκονομικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος: Ἐκδιδομένη ὑπὸ Γ. Χαριτάκη καὶ ὁμάδος συνεργατῶν. Ἔτος 9ον 1937. Ἀθῆναι 1938.

Χρηματιστήριον Ἐμπορευμάτων Πειραιῶς: Ππραγμένα 1933-37. (Ἐπιμελεῖα Ἰω. Μπράβου). Ἀθῆναι 1938.

Bowley, A.: Wages and Income in the United Kindom since 1860. London 1937.

Congrès Juif Mondial: La situation économique des Juifs dans le monde. Vol. I. Paris 1938.

- Decken, Hans: Entwicklung der Selbstversorgung Deutschlands mit landwirtschaftlichen Erzeugnissen. Parey 1938.
- Ertel, H.: Die Grundlagen der deutschen Volksernährung. Leipzig 1938.
- Fischer-Dieskau, J.: Einführung in die Wohnung und Siedlungspolitik. Berlin 1938.
- Hessenland, M.: Deutschlands Kampf um seine Rohstoffe. Berlin 1938.
- Manoilescu, M.: Die nationalen Produktivkräfte und der Aussenhandel. Berlin 1937.
- Pedersen, J. and O. Strange Petersen: An analysis of price behaviour during the period 1855-1913. Copenhagen, London 1938.
- Peel, G.: The economic policy of France. London 1937.
- Société des Nations: Aperçu de la situation économique internationale 1937/38. Genève 1938.
- Rapport sur le contrôle des changes. Genève 1938.
- Scherbening, E.: Wirtschaftsorganisation im Kriege. Jena 1938.
- Wagner, J.: Die Preispolitik im Vierjahresplan. Jena 1938.
- Winkler, E.: Die Tschechoslowakei im Spiegel der Statistik. Leipzig 1937.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ—ΠΙΣΤΙΣ

- Κατηφόρη, Σπ.: Θεωρία Νομισματικής Πολιτικής. Ἀθῆναι 1938.
- Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος: 1928-1938. Ἀθῆναι 1938.
- Baudin, L.: La réforme du crédit. Paris 1938.
- Centre d'Études Bancaires: Cahier n° 1. Bruxelles 1938.
- Chappey, Joseph: La crise du capital: 1. La formation du système monétaire moderne. Paris 1937.
- Chen Chia Tsün: Das chinesische Bankwesen unter besonderer Berücksichtigung der neuen Chinesischen Banken. Berlin, Wien 1938.

Houille, R.: La politique monétaire de la Turquie depuis 1929. Paris 1937.

Chorer, Edgar: Die Abwertung. Ihre Geschichte, ihre Probleme, ihre Technik und ihre Auswirkung auf die Wirtschaft. Jena 1938.

Zehn Jahre Cechoslovakische Nationalbank. (Die Währung, die Tätigkeit der Nationalbank, die Lage u. Entwicklung der Nationalwirtschaft der Cechoslov. Republik. Prag 1937.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Άγγελόπουλου, Άγγ.: Ἡ Οἰκονομική καὶ κοινωνική ἀποστολή τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. (Ἐναρκτήριος Λόγος). Ἀθῆναι 1938.

Μανώλη, Ι.: Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων. Ἀθῆναι 1938.

Υπουργεῖον Οἰκονομικῶν: Πεπραγμένα τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς Δασμολογίου καὶ Ἐμπορικῶν Συμβάσεων. Ἔτος 1937. Ἀθῆναι 1938.

Devies, L.: La détermination de la valeur vénale. Paris 1938.

Elsner, Otto: Über den Wandel des Staatskredits in der Nachkriegszeit. Würzburg 1937.

Jessen, Jens: Deutsche Finanzwirtschaft einschliesslich Übersicht über die Geschichte der deutschen Finanzwirtschaft. Hamburg 1938.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Γεν. Στατιστική Ὑπηρ. Ἑλλάδος: Στατιστική τῆς ἀλείας κατὰ τὸ ἔτος 1936. Ἀθῆναι 1938.

— Στατιστική τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1936. Ἀθῆναι 1938.

— Στατιστική τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης κατὰ τὸ ἔτος 1936. Ἀθῆναι 1938.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Κόκκαλη, Α.: Ἐπιχειρηματικὸν κέρδος καὶ ἡμερομίσθιον.
Μέρος Α'. Τεῦχος Α'. Θεσσαλονίκη 1938.

Παναγιωτοπούλου, Σ.: Λογιστική. Θεωρία καὶ Τεχνική.
Ἀθῆναι 1938.

Dettmer, H. H.: Organisation und Betriebsführung eines
Kleinbetriebes des Maschinenbaues. Leipzig 1937.

Kolbe, Kurt: Zweckmässige Überwachung des Betriebes
durch betriebswirtschaftliche Kurzanalysen. Leipzig 1938.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Σπυροπούλου, Ἰ.: Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον. Ἀθῆναι 1938.

Hüber, R.: Deutschland und der Wirtschaftsaufbau der Vor-
denen Orients. Stuttgart 1938.

Hunke, H.: Grundzüge der deutschen Volks-und Wehrwirt-
schaft. Berlin 1938.

Possony, S. N.: Die Wehrwirtschaft des totalen Krieges.
Wien 1938.

Βιβλιοκρισία

F. EULENBURG: *Allgemeine Volkswirtschaftspolitik*. - Ζυρίχη καὶ Λειψία 1938, σελ. 320.

Ἐφηρμοσμένη κοινωνικὴ οἰκονομικὴ εἶναι ὁ κλάδος τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ὁ ἐξετάζων τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον, ἥτοι τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν αὐτῶν. Ἡ διαίρεσις τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς θεωρητικὴν καὶ ἐφηρμοσμένην δὲν ἀκολουθεῖται γενικῶς, ἀλλὰ καθιερώθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης καὶ δὴ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Rau. Τοῦναντίον ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ, ἂν καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἰδίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως διδασκαλίας εἶναι ἀπολύτως σκόπιμος. Δὲν ξενίζεται τις ὅθεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ τὰ 2 Ἑλληνικὰ Πανεπιστήμια καθιέρωσαν τὴν διαίρεσιν ταύτην.

Ἄν καὶ ἡ ἐφηρμοσμένη κοινωνικὴ οἰκονομικὴ κατὰ τὰ ἀμέσως ἄνωτέρω λεχθέντα, ἀποτελεῖ τμήμα τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς, ἀσχολεῖται μὲ τόσον εὐρὺν κύκλον ζητημάτων, ὥστε ἐπιβάλλεται ἡ διαίρεσις αὐτῆς εἰς τμήματα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰ κυριώτερα πεδία ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον. Περὶ τῆς χρησιμοποιοῦν τῆς βάσεως δὲν ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος ὁμοφωνία. Πάντως ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν συγγραφέων ἔργων ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ἐχρησιμοποίησαν μίαν βάσιν ἐνδεικνυομένην λόγῳ τῆς πρακτικότητος αὐτῆς καὶ ὅχι ἕνεκα τῶν αὐστηρῶς ἐπιστημονικῶν πλεονεκτημάτων τῆς. Πρόκειται περὶ τῆς διαιρέσεως τῆς ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ἀναλόγως τοῦ κλάδου, εἰς ὃν ἀποθλέπει ἑκάστοτε ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ, διακρινόμενη κατὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀγροτικὴν, τὴν βιομηχανικὴν, τὴν βιοτεχνικὴν κλπ. πολιτικὴν. Ἡ πρακτικότης τῆς μεθόδου ταύτης συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἐπιτρέπει τὴν ἐν ταῖς λεπτομερείαις παρακολούθησιν ἑκάστου κλάδου καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου λαμβανομένων μέτρων, καὶ εἰς τὸ ὅτι εἶναι εὐχερῶς ἀντιληπτή. Τοῦναντίον ἡ διαίρεσις τῆς ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ἢ ἀναλόγως τῶν ἀντικειμένων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, ἥτοι αὔξεις τῆς παραγωγῆς, ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἢ ἀναλόγως τῶν διαφορῶν κατευθύνσεων, συμφώνως πρὸς ἃς ἀσκεῖται κριτικὴ ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, καὶ προκαλεῖται ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους ἥτοι π. χ. τῶν συνεπειῶν τῆς μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς οἰκονομικῆς ἐπικοινωνίας, τῆς συνθέσεως τῶν διαφορῶν κοινωνικῶν τάξεων εἰς τὴν ὑφισταμένην οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν κ.ο.κ. σπανίως ἀκολουθεῖται ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ὡς ἄνω δύο πλεονεκτημάτων.

Ἡ ἐφηρμοσμένη κοινωνικὴ οἰκονομικὴ εἶναι ἐξ ἄλλου ἐθνικῶς καὶ χρονικῶς διάφορος ἑκάστοτε, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἐπακριβὴς ἀνάλυσις τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσχερὴς, συνε-

πῶς εἴτε παραλείπεται πλήρως, εἴτε περιορίζεται εἰς γενικότητος, περιλαμβανομένας συνήθως εἰς τὴν εἰσαγωγήν. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀνά χειρᾶς ἔργου ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1929, καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ «συστήματος τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» ἔργον περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἐν ᾧ πραγματεύεται γενικῶς περὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, μὴ ἀπολέσαν τὴν ἐπικαιρότητά του, καὶ διακρινόμενον ἰδίᾳ διὰ τὸ ἄρτιον τῆς μελέτης τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς ταύτης. Ἠκολούθησε δηλαδὴ καὶ ὁ ἴδιος τὴν συνηθέστερον χρησιμοποιουμένην μέθοδον διαιρέσεως τῆς ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς.

Ἀντιθέτως εἰς τὸ ἀνά χειρᾶς ἔργον προβαίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς ἐπισταμένην καὶ πλήρη ἔρευναν τοῦ εἰσαγωγικοῦ μέρους τῶν περισσοτέρων ἐγχειριδίων ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς, χωρὶς οὐδόλως νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Αὕτη ἄλλωστε προϋποθέτει πάντοτε τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς συγκεκριμένου κράτους καὶ ὠρισμένων εἰδικῶν συνθηκῶν προκαλουσῶν τὴν α ἢ τὴν β ἐνέργειαν, καὶ ἀπόκειται εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην κοινωνικὴν οἰκονομικὴν νὰ ἐκφέρῃ κρίσεις ἐπὶ τῶν μέσων καὶ τῶν μεθόδων, δι' ὧν ταῦτα ἐπιδιώκονται καὶ ὅχι περὶ τοῦ κατὰ πόσον ἢ ἐπιδίδωξις τῶν σκοπῶν τούτων ἐπεβάλλετο ἢ ὅχι. Τοῦτο εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ὑπευθύνως χειριζομένων τὰ κοινὰ καὶ ὅχι τῶν ἐπιστημόνων, ὧν ἡ ἀρμοδιότης εἶναι περισσότερον περιορισμένη καὶ τεχνική. Ἡ ἐπιφυλακτικότης αὕτη ἐπιβάλλεται ἔτι μᾶλλον, ὥς λίαν προσφυῶς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς, καθόσον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην ἐλλείπει τὸ ἀδιαμφισβήτητον κριτήριον τῆς ὀρθότητος.

Γενικῶς ἀντικείμενον τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἐκάστου ἀνεπτυγμένου λαοῦ εἶναι ἡ ἐπικράτησις τοῦ καὶ ἡ ἐξασφάλις τῶν μέσων συντηρήσεώς του, ἀποκλειομένου παντὸς ὅτι δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν διακινδύνευσίν των. Τοιοῦτο εἶναι μεταξὺ ἄλλων ἡ μεγάλη ἀνισότης τῶν εἰσοδημάτων τῶν διαφόρων ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Διακριτικὸν γνῶρισμα τοῦ κράτους δικαίου δὲν εἶναι ἡ μὴ ἐπέμβασις ἐν γένει τῆς διοικήσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον, ἀλλ' ἡ μὴ αὐθαίρετος ἐπέμβασις τῆς ρυθμιζομένη ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν νόμων. Ἐξ ἄλλου ἡ ἔμμεσος ἐπέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον ἰδίᾳ διὰ τοῦ τρόπου διαχειρίσεως τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ, τόσον ὥς πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ἐσόδων αὐτοῦ ὅσον ὥς πρὸς τὸν τρόπον διαθέσεως αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ρυθμίσεως τῶν μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς οἰκονομικῶν σχέσεων εἶναι σημαντική.

Κατόπιν ὁ συγγραφεὺς εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον μέρος τοῦ ἔργου τοῦ ἐρευνῶν θεωρητικῶς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους, προϋποθέτουσαν τὴν ὑπαρξιν τῆς ἀγορᾶς, ὥς μέσου ἱκανοποιήσεως τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν τῶν ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, μὴ ἐργαζομένων πρὸς παραγωγήν τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἱκανοποίησιν ἐκάστης τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀναγκῶν, ἀλλὰ ἐκείνων μόνον ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς πωλήσεως τῶν ὁποίων ἀποκτοῦν τὰ μέσα ἀποκτήσεως τοῦ ἐκάστοτε ἀναγκασιούντος αὐτοῖς.

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους καὶ τῶν λοιπῶν νομικῶν προσώπων

δημοσίου δικαίου εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον εἶναι εἴτε ἀπλῶς ρυθμιστική, ὅποτε λαμβάνει τοῦτο μέτρα θετικά, ὡς ἡ προστασία καὶ ἡ ἐπίβλεψις ἢ ἀρνητικά ὡς ἡ ἀπαγόρευσις καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου δράσεως τῶν ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου, εἴτε ἰδίᾳ ἐνέργεια αὐτοῦ, ὅποτε ἐκτελεῖ ἀπ' εὐθείας διὰ τῶν ὀργάνων του ὠρισμένας λειτουργίας. Τὸ κυριώτερον πεδῖον ἰδίᾳς ἐνεργείας τοῦ κράτους ἀποτελεῖ ἡ ἐξάσκησις τῶν κυριαρχικῶν αὐτοῦ καθηκόντων καὶ κατὰ δεύτερον λόγον αἱ συμπληρώσεις τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας μὴ στερουμένη σημασίας ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν τεχνικῶν τελειοποιήσεων, ὅτε αὕτη προϋποθέτει ὠρισμένας ἐκάστοτε κρατικὰς ἐνεργείας.

Ὁ κύκλος τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους καὶ τῶν λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον ὑφίσταται κατὰ καιροὺς σημαντικὰς διακυμάνσεις, καὶ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ πεντηκονταετίας διαρκῶς εὐρύνεται. Διὰ τοῦ τρόπου τῆς διανομῆς τῶν κρατικῶν παραγγελιῶν δύναται νὰ ἐπηρεασθῇ ἡ διαμόρφωσις τῆς μορφῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, εὐνοουμένων ὠρισμένων ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο ἐξ ἄλλου συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ εἵδους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς παραγωγῆς των, καὶ σχετικῶς ὀρθῶς τονίζεται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἐπίτευξις τῶν διαφόρων ἀντικειμένων τῆς κρατικῆς πολιτικῆς προϋποθέτει ὕλικά ἀγαθὰ, αὕτη δὲν πρέπει νὰ παρακωλύῃ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ νὰ μὴ περιορίζῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς εἰς τὸν τρόπον τῆς κατανομῆς αὐτοῦ ἀδιαφοροῦσα διὰ τὸ ποσόν του.

Ὁ σχηματισμὸς κεφαλαίων, ταῦτα δὲ εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ αὐξάνοντος πληθυσμοῦ, πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας καὶ πρὸς ἐπίτευξιν ἐλλογισμένης διαρρυθμίσεως τῆς παραγωγῆς, ἐξαρτᾶται εἰς σημαντικὸν βαθμὸν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Αὕτη δὲν πρέπει νὰ ὠθῇ εἰς κατανάλωσιν τῶν ἐκάστοτε διαθεσίμων κεφαλαίων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπένδυσίν των κατὰ τρόπον παραγωγικόν, ἥτοι συντελοῦντα εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος χωρὶς ὅμως νὰ παρακωλύηται ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τῶν ὑποκειμένων τοῦ οἰκονομικοῦ βίου.

Διὰ τῆς κρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἐπηρεάζεται κατὰ ταῦτα καὶ ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις. Ἡ ἀποτελεσματικότης ὅμως ἐξαρτᾶται: 1) ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς συνοχῆς καὶ τῆς μὴ ἀλληλοσυγκρούσεως τῶν διαφόρων ὑπὸ τοῦ κράτους λαμβανομένων μέτρων, ὅπερ δυσχερῶς ὅμως ἀποφεύγεται ἐπὶ τῆς ἀρμοδιότητος πολλῶν ὀργάνων, 2) ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς μελέτης ὅλων τῶν ἐνδεχομένων συνεπειῶν τῶν ἐκάστοτε λαμβανομένων μέτρων, 3) ἐκ τῆς δυνατότητος προσαρμογῆς τῆς οἰκονομίας ἀπαραιτήτου εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ 4) ἐκ τῆς τηρήσεως τῆς βασικῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς. Ἡ συνδυασμένη ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τούτων ὁδηγεῖ τὸν συγγραφέα εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν προσφερομένων ὑπὸ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὧν τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς εἶναι ἐκ φύσεως σχετικὸν μεγάλον, εἰς τὰς ἐξυπηρετούσας ἀνάγκας, ἃς ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν αὗται ἐπιδιώκουν τὴν κάλυψιν τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῶν δαπανῶν παραγωγῆς, εἰς τὰς ἀποβλεπούσας εἰς τὴν ἐπίτευξιν προ-

σόδων τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν μὴ δυναμένων νὰ καλύψουν ταύτας ἐπὶ πληρωμῇ ἀτόμων.

Προσεπαθήσαμεν ἐνταῦθα νὰ δώσωμεν τὰς γενικὰς γραμμὰς τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου, δικαιολογοῦντος ἀπολύτως τὸν τίτλον του καὶ ἀποτελοῦντος σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν βασικῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν κανόνων τῆς ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι θὰ ἦτο ἐνδιαφέρουσα ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐν αὐτῷ συστήματος ἐργασίας εἰς τὰ συγγράμματα ἐφηρμοσμένης κοινωνικῆς οἰκονομικῆς, μὴ παραγνωρίζοντες ὅμως τὰς δημιουργουμένας δυσχερείας διὰ τοὺς συγγραφεῖς των, οἵτινες ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν ἐργασίαν των ἑκάστοτε βάσει τοῦ ὑπ' αὐτῶν καταστρουμένου σχεδίου δὲν δύνανται εὐχερῶς νὰ τὸ προσαρμόσουν πρὸς ξένον τι.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

C. I. VERSEN: **Aspects of the theory of international capital movements.**- Λονδῖνον, 1936, σελ. 536.

Ἀφ' ἧς οἱ Σκανδιναυοὶ οἰκονομολόγοι ἀντελήφθησαν ὅτι ὁ πρῶτος μεταξὺ αὐτῶν ὁ Σουηδὸς Wicksell ἐπὶ μακρὸν παρέμεινε τελείως ἄγνωστος εἰς τὸν ἔξω κόσμον, καθ' ὅσον δὲν ἐφρόντισε νὰ μεταφρασθοῦν τοῦλάχιστον αἱ σημαντικώτεραι τῶν ἐργασιῶν του εἰς μίαν τῶν διεθνῶν γλωσσῶν, ὅλον ἐν περισσότερον χρησιμοποιοῦν ταύτας, ὅταν συγγράφουν. Οὕτω συντελοῦν νὰ αὐξάνῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγνωστῶν των, εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἢ ὠφέλεια τούτων, ἐνισχύοντες τὴν ἐν γένει προαγωγὴν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης.

Καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης περὶ ἀπόψεων τινῶν τῆς θεωρίας τῶν διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ G. Cassel, τοῦ B. Ohlin, τῆς K. Cock καὶ τοῦ Nurkse, δημοσιεύσας ταύτην ἀγγλιστί, ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ὀρθοτάτης, καθ' ἡμᾶς, ἀπόψεως ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν συμπατριωτῶν του ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ ζητήματα ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον θὰ εἶναι εἰς θέσιν, ἂν ὅχι νὰ ὁμιλήσουν, ἀλλὰ πάντως νὰ ἀναγνώσουν τὴν ἀγγλικήν.

Τὴν ἀνὰ χεῖρας μελέτην ὁ C. I. Versen διαιρεῖ εἰς δύο μέρη ἐξετάζων εἰς τὸ πρῶτον μὲν τὴν φύσιν, τὰ αἷτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων, εἰς τὸ δεύτερον δὲ τὸν μηχανισμόν αὐτῶν, καὶ δῆ: α) Τὰς διατυπωθείσας θεωρίας διακρίνων ἀναλόγως τοῦ ἂν θεωρῇται ἢ ὄχι ἀναγκαία ἐπὶ διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων ἢ μεταβολὴ τῶν τιμῶν καὶ συνεπῶς τῆς σχέσεως ἀνταλλαγῆς τὴν κλασσικὴν καὶ τὴν σύγχρονον.

β) Τὰ γεγονότα, ὡς ταῦτα ἀνελύθησαν εἰς ὠρισμένας κλασσικὰς ἐργασίας καὶ

γ) Τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος κατέληξε, καὶ τὰ ὁποῖα γενικῶς εἶναι ὑπὲρ τῆς συγχρόνου θεωρίας. Πρόκειται ὅθεν περὶ ἐργασίας εἰς σημαντικὸν βαθμὸν συγκεφαλαιωτικῆς, ἀλλ' ἐχούσης τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν μελέται πραγματικῶς κλασσικαί, ὅτι

ή ἀνάλυσις καὶ οἱ συλλογισμοὶ ἐγένοντο εὐσυνειδήτως καὶ συστηματικῶς, καὶ ὅτι συνετάχθη σαφῶς.

Ἀντικείμενον τῆς ἀναλυομένης μελέτης ἀποτελοῦν αἱ διεθνεῖς κινήσεις κεφαλαίων, καὶ δὴ κεφαλαίων ἐλευθέρων καὶ ρευστῶν ταῦτα εἶναι ἡ δυνατότης ἀμέσου χρησιμοποίησεως αὐτῶν καὶ ὅχι τὸ σύνολον τῶν παραχθέντων μέσων περαιτέρω παραγωγῆς. Περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν ὁ συγγραφεὺς προβαίνει μεταξὺ ἄλλων εἰς τὰς ὀρθοτάτας καθ' ἡμᾶς παρατηρήσεις ὅτι:

α) Ἐλεύθερον κεφάλαιον προκύπτει, ἀμέσως μὲν ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν τρεχόντων εἰσοδημάτων καὶ ἐκ τῆς μὴ ἐκ νέου ἐπενδύσεως τῶν ἐκάστοτε κρατουμένων δι' ἀποσβέσεις ποσῶν, ἐμμέσως δὲ ἐκ τῆς πωλήσεως περιουσιακῶν στοιχείων, ἐκ τῆς ἀναλήψεως τραπεζιτικῶν καταθέσεων καὶ ἐκ τῆς μὴ ἀνανεώσεως τῶν καθισταμένων ἀπαιτητῶν δανείων. Ἡ ἔμμεσος δημιουργία ἐλευθέρου κεφαλαίου προϋποθέτει τὴν ὑπὸ ἄλλων παροχὴν του, ὥστε ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἐλευθερώνονται κεφάλαια μόνον, ὅταν ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα παρέχῃ πιστώσεις καὶ ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ἂν αὕτη ἀκολουθῇ συντηρητικὴν πολιτικὴν, δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἀξία λόγου μεταφορὰ κεφαλαίων εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, ἔστω καὶ ἄνευ ἐπιβολῆς τῶν περιορισμῶν τῶν μετὰ τῆς ἄλλοδαπῆς δοσοληψιῶν. Γεγονὸς ὅμως εἶναι, ὅτι εἰς πλείστας περιπτώσεις αἱ ἐκδοτικαὶ τράπεζαι ἀναγκάζονται ἐκ λόγων μὴ οἰκονομικῶν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς πιστώσεις των, ὅποτε ἄνευ περιορισμοῦ τῶν μετὰ τῆς ἄλλοδαπῆς δοσοληψιῶν δύναται νὰ λάβῃ χώραν διαφυγὴ κεφαλαίων εἰς βαθμὸν παραλύοντα τὸν οἰκονομικὸν βίον, ἢ τοῦλάχιστον διακινδυνεύοντα τὴν ὁμαλὴν ἐνέργειαν πληρωμῶν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν.

β) Ἡ προσφορὰ κεφαλαίου ἔν τινι κράτει σπανιώτατα εἶναι ἐλαστικὴ, καὶ οὕτω ἡ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν παροχὴ δανείων εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ἢ ἡ ὑπὸ ταύτης χορήγησις των δύναται νὰ διευκολύνουν εἰς σημαντικὸν βαθμὸν τὴν κατάστασιν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο.

γ) Ὁ χαρακτηρισμὸς δανείου τινὸς ὡς παραγωγικοῦ ἢ ὡς καταναλωτικοῦ οὐδόλως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἂν ἡ μεταφορὰ του λαμβάνῃ χώραν δι' ἀγαθῶν διαρκῶν ἢ ἀμέσου καταναλώσεως, καθ' ὅτι ἡ προτίμησις τῶν μὲν ἢ τῶν δὲ ὀφείλεται εἰς τὰς συγκριτικὰς διαφορὰς τῶν δαπανῶν παραγωγῆς καὶ εἰς τὰς διαφορὰν τῶν κομίστρων.

δ) Οὐδεμία παγία σχέσις ἢ συσχέτισις ὑπάρχει ἀφ' ἐνὸς μεταξὺ εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν ἀγαθῶν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ὡς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων κρατῶν, ἀλλὰ πάντως ὑπάρχει μία ἀλληλεπίδρασις διαφόρων χαρακτηριστικῶν εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν.

ε) Ἡ προσπάθεια ἐξαρτήσεως τῆς χορηγήσεως δανείων εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ἐκ τῆς ὑπὸ ταύτης ἀναλήψεως τῆς ὑποχρεώσεως ἀγορᾶς ἀγαθῶν ἡμεδαπῶν εἶναι βεβαίως κατ' ἀρχὴν περιττή, ἀλλὰ πάντως διευκολύνει τὴν προσαρμογὴν.

Ὡς γενικὸν αἷτιον τῶν διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς βασικῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς ἐπιδιωκούσης ἀφ' ἐνὸς

μὲν τὴν αὕξησιν τῆς ἐκ τῶν κεφαλαίων ἀποδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀποφυγὴν ζημιῶν. Ἐπιδράσιν ἐξασκοῦν σχετικῶς: α) Πᾶσα μεταβολὴ τῶν τιμῶν καὶ τῶν τόκων ὅχι μόνον εἰς τὸ περὶ οὗ πρόκειται κράτος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἔξω κόσμον καὶ β) πᾶσα τροποποίησις τῆς εὐκινήσιας τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν διαφόρων ἀντικειμένων τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, ὡς συνέθη π. χ. ἐν ταῖς Ἑνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου κατόπιν τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς μεταναστεύσεως ἔλαθε χώραν εἰς σημαντικὴν κλίμακα ἐπένδους κεφαλαίων εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχον αἱ ἀναγκαῖαι ἐργατικαὶ χεῖρες ἐκεῖ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων, ἀποτελουσῶν τμήμα τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, εἶναι ἀνάλογα τῶν τούτων, ὡς εἴχομεν ἄλλωστε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξωμεν προσφάτως εἰς μελέτην ἡμῶν περὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων, ἥτοι συνοπτικῶς ἐπιτάχυνσις τῆς οἰκονομικῆς προόδου καὶ ἐνίσχυσις τῆς τάσεως ἐξισώσεως μὲν τῶν τιμῶν, αὐξήσεως δὲ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ παγκοσμίου εἰσοδήματος τοῦλάχιστον μέχρις ὀρισμένου σημείου καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ προϊόν των δὲν χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν δημιουργίαν συναγωνιστικῶν βιομηχανιῶν. Καθ' ἡμᾶς, ὅχι ἐσφαλμένως ὁ συγγραφεὺς διαμφισθητεῖ τὸ κοινῶς λεγόμενον ὅτι μόνον διὰ τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐπενδύσεων μειοῦνται τὰ πρὸς ἄμεσον κατανάλωσιν διαθέσιμα ἀγαθὰ, καὶ ὅτι ἐπὶ πτωχεύσεως οὐδὲν ἀπομένει διὰ τὴν πιστώτριαν οἰκονομίαν, καθ' ὅτι πᾶσα ἐπένδυσις ἔχει τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα οὐσιαστικῶς, καὶ ὀρθῶς ἐκφράζει τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἐπίδρασις των ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου δὲν δύναται νὰ προβλεφθῇ μετ' ἀσφαλείας διαφωνῶν ὡς πρὸς τοῦτο ριζικῶς μετὰ τῆς κλασσικῆς θεωρίας. Ὅρθως ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς διακρίνει μετὰ τῶν ἀμέσων καὶ τῶν ἀπωτέρων ἀποτελεσμάτων τῶν διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων, καὶ ἀναφέρει ὅτι τὰ ἀπώτερα σπανίως δύνανται νὰ ἐκδηλωθοῦν ἔνεκα τῶν παντοειδῶν ἀντιδράσεων.

Τέλος ὡς πρὸς τὸν μηχανισμόν τῶν διεθνῶν κινήσεων κεφαλαίων ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ ὅτι ἡ χρησιμοποίησις δύο νομισμάτων εἶναι τὸ μόνον διακριτικὸν γνώρισμα ἐν σχέσει πρὸς τὰς διατοπικὰς κινήσεις κεφαλαίων, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κράτους. Κατὰ τὰ ἄλλα οὐδεμία ἀξία λόγου βασικὴ διαφορὰ, ἀλλὰ μόνον διαφοραὶ βαθμοὶ ὑπάρχουν.

Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας προβαίνει κατόπιν τῆς διακρίσεως καὶ τῆς ἀναλύσεως τῶν διαφόρων θεωριῶν καὶ τῶν συστηματικῶς παρακολουθηθεισῶν περιπτώσεων. Κατ' αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς ἐπίσης ἐπιμένει: 1) ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συνοχῆς καὶ τῆς ἀποφυγῆς ἀντιφάσεων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, 2) ἐπὶ τῆς διαφόρου ἐπιδράσεως τῆς εἰσαγωγῆς χρυσοῦ ἀναλόγως τοῦ ἂν λειτουργῇ ἢ ὅχι ὁ χρυσοὺς κανὼν, καθότι ἐν τῇ πρώτῃ μὲν περιπτώσει προκαλεῖ μείωσιν τῶν τιμῶν ἐν τῇ δευτέρῃ δὲ αὕξησιν αὐτῶν συνεπεία τῆς αὐξήσεως τῆς εἰς χρυσὸν ἀξίας τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος, καὶ 3) ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας αἱ μεταφοραὶ κεφαλαίων, ἐφ' ὅσον δὲν γίνονται δι' ἀγαθῶν καὶ δι' ὑπηρεσιῶν γίνονται ὁλονὲν ὀλιγώτερον διὰ χρυ-

σοῦ καὶ περισσότερον διὰ τῆς χορηγήσεως βραχυπροθέσμων πιστώσεων. Ἐκδηλώνει κατὰ ταῦτα τὴν ἄποψιν ὅτι ἀντὶ τῆς δαπανηρᾶς μεταφορᾶς χρυσοῦ πέραν τῶν ποσῶν τῶν ἀπαιτούμενων ὡς κάλυμμα τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας γίνεται χρῆσις βραχυπροθέσμων πιστώσεων διδομένων εἰς τὸ χορηγοῦν τὸ μακροπρόθεσμον δάνειον κράτος.

Τοῦτο βεβαίως καὶ ἐν πολλοῖς ὅλος ὁ ἀναλυόμενος μηχανισμὸς μετὰ τῶν ἐκτιθεμένων θεωριῶν καὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν ἐκτάσει παραδειγμάτων ἀφοροῦν κανονικὰς περιστάσεις, ἥτοι πάντως ἀπηλλαγμένης τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Κατὰ τὰ σήμερον κρατοῦντα ὁ μηχανισμὸς δὲν λειτουργεῖ οὕτω εἰμὴ κατ' ἐξαίρεσιν καὶ εἰς ὠρισμένης μόνον περιοχᾶς. Παρὰ ταῦτα ἡ μελέτη αὕτη εἶναι χρήσιμος, καὶ χάρις εἰς τὰ προμνησθέντα προτερήματα τῆς εὐχερῶς ἀντιληπτῇ.

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗΣ

Δ. Ι. ΔΕΛΙΒΑΝΗ. Αἱ διεθνεῖς οἰκονομικαὶ σχέσεις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων. - Ἀθῆναι 1938.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ αἱ μεταπολεμικαὶ οἰκονομικαὶ κρίσεις εἶχον, ὡς γνωστόν, σοβαρὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας. Αἱ διάφοροι Κυβερνήσεις ἐθεώρησαν καθήκον των νὰ παρέμβουν ἐνεργῶς καὶ διὰ σειρᾶς μέτρων νὰ ἐπιδράσουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τῆς χώρας των μετὰ τῆς ἄλλοδαπῆς. Ἡ ἐπέμβασις ὅμως αὕτη τοῦ κράτους ὑπῆρξε δραστικώτερα ἰδίως ἀπὸ τῆς τελευταίας οἰκονομικῆς κρίσεως, ὅτε ὄχι μόνον ἀνεβίωσαν πολλοὶ παλαιοὶ μορφαὶ περιορισμοὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπενοήθησαν νέαι μέθοδοι ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὴν σύγχρονον ἐξέλιξιν τῶν διεθνῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Οἱ ἐμπορικοὶ περιορισμοὶ καὶ αἱ ἀπαγορεύσεις εἰσαγωγῆς ἐμπορευμάτων, ἡ αὐταρκειακὴ πολιτικὴ, αἱ συναλλαγματικαὶ δεσμεύσεις, τὰ κληρικὰ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μεταναστεύσεως εἶναι αἱ πλέον τυπικαὶ μορφαὶ τῶν μέτρων, δι' ὧν τὰ διάφορα κράτη ἐπεδίωξαν νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων των μετὰ τῆς ἄλλοδαπῆς.

Τὰ μέτρα ταῦτα οὔτε ὁμοιομόρφως, οὔτε ταυτοχρόνως ἐθεσπίσθησαν εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Διὰ τοῦτο δέ, καὶ διότι ἀκόμη ἡ οἰκονομικὴ διάρθρωσις τῶν κρατῶν δὲν εἶναι ὁμοία, διάφοροι ὑπῆρξαν αἱ συνέπειαι ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ρηθέντων μέτρων. Ἡ ἐν γένει μελέτη τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας δύνανται νὰ προκαλέσουν τὰ κυβερνητικὰ μέτρα πρὸς ἐπηρεασμὸν τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν, ἐμφανίζει μέγα ἐνδιαφέρον. Εἶναι δὲ λίαν εὐχάριστον ὅτι καὶ ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομικὴ βιβλιογραφία πλουτίζεται μὲ τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐργασίαν τοῦ κ. Δελιβάνη.

Ὁ κ. Δελιβάνης δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνην τὴν ἐξέτασιν τῆς φύσεως τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Ἡθέλησε νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν προσπά-

θειάν του καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν προϋποθέσεων καὶ τῆς φύσεως τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ μελέτη περιέλαβε καὶ ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ὕλην τῶν γενικῶν γνώσεων τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς. Οὕτω τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δελιβάνη καθίσταται μὲν προσιτὸν καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐγκύψαντας εἰδικῶς εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην πολιτικὴν οἰκονομίαν, καταλαμβάνει ὅμως ἔκτασιν μεγαλειτέραν ἐκείνης, ἣν θὰ ἀπῆτει ἡ θεωρητικὴ καὶ μονογραφικὴ ἀνάλυσις τοῦ κυρίου τοῦ θέματος. κυρίου τοῦ θέματος.

Τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη:

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος μελετῶνται αἱ διεθνεῖς οἰκονομικαὶ σχέσεις καθ' ἑαυτάς. Τὸ μέρος τοῦτο κατανέμεται εἰς τέσσαρα κεφάλαια, εἰς ἃ ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ:

1) Τὰς φυσικὰς καὶ κοινωνικὰς προϋποθέσεις τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, ἀναλύων τοὺς ὅρους, οἵτινες δέον νὰ συνυπάρχουν ἵνα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενα διεθνοῦς συναλλαγῆς.

2) Τοὺς κανόνες, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις ταύτας. Τούτους διακρίνει εἰς τοὺς γενικοὺς οἰκονομικοὺς κανόνες καὶ τοὺς εἰδικῶς ἐπὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων ἰσχύοντας κανόνες, ὡς εἶναι ὁ νόμος τῶν συγκριτικῶν διαφορῶν τῶν δαπανῶν παραγωγῆς καὶ ὁ κανὼν τῆς διανομῆς τῶν ἐκ τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν προκυπτόντων πλεονεκτημάτων. Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εἰδικῶν τούτων κανόνων ἔχει ὡς ἀφετηρίαν τὴν κλασσικὴν οἰκονομικὴν θεωρίαν τοῦ Ricardo καὶ τοῦ John Stuart Mill, εἰς ἣν παραθέτει καὶ τὰς ὑπὸ διαφόρων νεωτέρων οἰκονομολόγων ἐξενεχθείσας ἀντιθέτους κρίσεις.

3) Τὰ στοιχεῖα τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τὰ ἰσοζύγια λογαριασμῶν καὶ πληρωμῶν. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ κ. Δελιβάνης κλείει μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν κυκλικῶν δαικυμάνσεων ἐπὶ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων.

4) Τὰς συνεπείας τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς πλήρους ἐλευθερίας ὡς καὶ τῶν ἐμμέσων περιορισμῶν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τόσο τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ὅσον καὶ τῶν τιμῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐργασίας του, διαιρούμενον εἰς δύο κεφάλαια, ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μὲ τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα· ἦτοι τὰ ἄμεσα κυβερνητικὰ μέτρα ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐρευνῶνται τὰ αἷτια καὶ οἱ σκοποὶ τῶν μέτρων τούτων ἰδίως κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεγάλης κρίσεως καὶ ἐντεῦθεν περίοδον. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων σκοπῶν ὁ κ. Δελιβάνης ἀναφέρει πολὺ ὀρθῶς τοὺς πολιτικοὺς καὶ τοὺς κοινωνικοὺς, οἵτινες πράγματι τοσοῦτον ἐπηρέασαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰς κυβερνήσεις πολλῶν κρατῶν.

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἐκτίθενται τὰ μέσα καὶ ἡ μορφή τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἐν λόγῳ μέτρων, γίνεται δὲ εὐρύς λόγος περὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ τῶν συναλλαγματικῶν περιορισμῶν κ. ἄ.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀμέσων κυβερνητικῶν μέτρων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν

σχέσεων. Ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει ὅτι διὰ τῶν μέτρων τούτων μειοῦται ὁ διεθνὴς καταμερισμὸς τῶν ἔργων, καθόσον περιορίζεται τὸ πεδίον ἐφαρμογῆς τῆς βασικῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, παρεμβάλλεται δὲ οὕτω σοβαρὸν πρόσκομμα εἰς τὴν τάσιν διεθνoῦς ἐξομοιώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ βίου καὶ προκαλεῖται συνήθως μείωσις τοῦ ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας παραγομένου συνολικοῦ εἰσοδήματος.

Ἐν ἐπιλόγῳ ὁ κ. Δελιθάνης παρατηρεῖ ὅτι εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ὑποχώρησις τῶν αἰτίων, ἅτινα προεκάλεσαν τὰ ἐξετασθέντα μέτρα δὲν ἐπέφερε, ὥς θὰ ἦτο φυσικόν, ἀνάλογον ἄμβλυνσιν αὐτῶν διὰ λόγους ψυχολογικοῦς. Τοῦτο ὅμως οὐδαμῶς σημαίνει ὅτι αἱ διεθνεῖς οἰκονομικαὶ σχέσεις ὑπέστησαν ἢ θὰ ὑποστοῦν σημαντικὴν ὕφεσιν.

Ὁ κ. Δελιθάνης ἐθάσισε τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς πραγματείας του εἰς ἄφθονον ὕλικόν, χρησιμοποιοῦν ἐυσυνειδήτως, ὥς δεικνύει ὁ μακρὸς βιβλιογραφικὸς κατάλογος καὶ ἡ τακτικὴ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον παραπομπή, ἥτις τοσοῦτον δύναται νὰ ἀποβῇ χρήσιμος διὰ τοὺς μελετητὰς τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς.

Ὁ συγγραφεὺς μετ' ἐπιμελείας ζητεῖ ἐκάστοτε νὰ ἀνεύρῃ τὴν προσφορωτέραν γνώμην, αἱ δὲ παρατηρήσεις καὶ αἱ κρίσεις του εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἄξιαι μεγάλης προσοχῆς.

Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Bogart, E. L.: Economic history of the United States. New York 1938.
- Bowman, W. D.: Die Geschichte der Bank von England von ihrer Gründung im Jahre 1694 bis heute. Basel 1938.
- Busch - Zantner, R.: Agrarverfassung, Gesellschaft u. Siedlung in Südosteuropa. Leipzig 1938.
- Cioli, L.: Histoire économique depuis l'antiquité jusqu'à nos jours. Paris 1938.
- Einaudi, Mario: The physiocratic doctrine of judicial control. Cambridge, Mass 1938.
- Hutchison T. W.: The significance and basic postulates of economic theory. London 1938.
- Jather, G. B., and S. G. Beri: Elementary economics. London 1938.
- Layton, W. T. Sir and Geoffrey Crowther: An introduction to the study of prices. London 1938.
- Lescure Jean: Des crises générales et périodiques de surproduction. 5e Edition. Paris 1938.
- Markovitch T.: Les théories modernes de la sous-consommation. Paris 1938.
- Mélanges, dédiés à M. le Professeur H. Truchy. Paris 1938.
- Zolotas, X.: La question de l'or et le problème monétaire (Extrait de «Travaux du Congrès International des Sciences Économiques»). Paris 1937.
- La théorie économique traverse-t-elle une crise? (Extrait de «Mélanges dédiés à M. le Professeur H. Truchy»). Paris 1938.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Ἀλεβιζάτου, Μ.: Κράτος καὶ Γεωργικὴ Πολιτική. Ἀθῆναι 1938.
- Ἀνωτ. Οἶκον. Συμβουλίου: Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ καπνοῦ. (Γνωμοδότησις - Εἰσηγήσεις). Ἀθῆναι 1938.

- Ἑποικιοφυλακὸν Γεωργίας: Ἱστορία τῆς παρ' ἡμῖν γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως Ἀθῆναι 1938.
- Ἑποικιοφυλακὸν Ἑργασίας: Ἐκθεσις καὶ πεπραγμένα Σώματος Ἐπιθεωρήσεως Ἑργασίας κατὰ τὸ 1935. (ὑπὸ Π. Παυλάκη). Ἀθῆναι 1938.
- Asher, P. H.: National self-sufficiency. London 1938.
- Engler, Siegfried: Die Bedeutung der Leipziger Messe für die deutsche Ausfuhr seit Ausbruch der Wirtschaftskrise. Leipzig 1938.
- Gross, H.: Die wirtschaftliche Bedeutung Südosteuropas für das Deutsche Reich. Berlin 1938.
- Haensel, P.: Die Wirtschafts-und Finanzpolitik der Vereinigten Staaten von America. Stuttgart 1938.
- Kränzlein, G.: Die fortschreitende Entwicklung der Kunststoffe. München 1938.
- Le Standard de vie des travailleurs. Genève 1938.
- Letellier, etc.: Enquête sur le chômage. T. 1: Le chômage en France de 1930 à 1936. Paris 1938.
- Moulton, H.: Hausse des salaires ou baisse des prix? Trad. Paris 1938.
- Pechota, W.: Das Problem der staatlichen Arbeitsbeschaffung, mit bes. Berücks. d. Massnahmen d. Bundes in d. Jahren 1930 - 1938. Jürich 1938.
- Pirath C.: Der Weltluftverkehr. Elemente des Aufbaus. Berlin 1938.
- Plesia, Radu: L'autarcie. Paris 1938.
- Ronchi, E.: Mussolini creatore d'economia. Roma 1938.
- Uhrmacher H.: Grossraumwirtschaft. Breslau 1938.
- Vakil, Chandulal Nagindas and D. N. Maluste: Commercial relations between India and Japan. New-York 1938.
- Wagemann, E.: La Stratégie économique. Principes généraux de politique économique. Trad. Paris 1938.
- Witt, K.: Wirtschaftskräfte u. Wirtschaftspolitik der Tschecho-Slowakei. Leipzig 1938.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ — ΠΙΣΤΙΣ

Ἑθν. Τράπεζα Ἑλλάδος: Ἡμερολόγιον ἑλληνικῶν χρεωγράφων. Ἀθῆναι 1938.

Γ. Βούρου: Τὰ δέκα ἔτη τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1938.

Alberti, Mario: La guerra delle monete. Como 1938.

Bellman, Harry Sir: Capital, confidence, and the community. London 1938.

Dell'Amore, G.: Il credito in Italia. Milano 1938.

Goertz W.: Die Liquiditätsprobleme der Kreditbanken. Würzburg 1938.

Kalveram, W.: Wirtschaftlichkeitsprobleme im Bank- und Kreditwesen. Wortr. Stuttgart 1938.

Lufft H.: Das moderne Goldproblem als Problem der internationalen Politik. Berlin 1938.

Prang-Lancele, Eugen W. F.: Das zwischenstaatliche Clearing in der deutschen Devisengesetzgebung unter bes. Berücks. der Auswirkung des Clearingzwanges auf bestehende Schuldverhältnisse. Berlin 1938.

Schickhaus, H.: Währungsausgleichsfonds, unter bes. Berücks. ihrer Bedeutung für die Währungs- und Kreditpolitik. Rostock 1938.

Schlenker, M.: Banksystem u. Kapitalbildung. Schramberg 1938.

Sippell, K. E.: Gegenwartsaufgaben der Banken im Kreditgeschäft. Berlin 1938.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ἀγγ. Ἀγγελόπουλου: Ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Ἀθῆναι 1938.

Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν: Κωδικοποίησις διατάξεων τελωνειακῆς νομοθεσίας. Ἀθῆναι 1938.

Bühler, Ott.: Lehrbuch des Steuerrechts. Bd. 1. 2. Berlin 1938.

Dacheux R.: Les finances des états totalitaires. Paris 1938.

- D a s h ö f e r, H.: Die steuerfreien Vermögensvermehrungen bei den einkommensteuerpflichtigen u. körperschaftsteuerpflichtigen Personen. 1938.
- D e r t i l i s, P.: Le droit budgétaire en Grèce. (Extrait de la «Revue de Science et de Législation financières»). Paris 1938.
- La Dette flottante en Grèce. (Extrait des «Annales de Finances Publiques»). Paris 1938.
- C l e m b i n H.: Theorie und Technik der Konversionen. Jena 1938.
- P i a t i e r A.: L'évasion fiscale et l'assistance administrative entre états. Paris 1938.
- S c h w e r i n v. K r o s i g k, L u t z G r a f: Fragen der gegenwärtigen Wirtschafts- und Finanzpolitik. Stuttgart 1938.
- W e d d i g e n, W.: Allgemeine Finanzwissenschaft. Leipzig 1938.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

- Γ ε ν. Σ τ α τ. Ὑ π η ρ ε σ ί α Ἑ λ λ ά δ ο ς: Στατιστική Ἐκπαίδευσως κατὰ τὸ 1935-36. Μέρος Α'. Δημ. Ἐκπαίδευσις. Ἀθῆναι 1938.
- Σωφρονιστική Στατιστική κατὰ τὸ 1936. Ἀθῆναι 1938.
- Στατιστική Ἐμπορίου Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1934. Ἀθῆναι 1938.
- Στατιστική τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ 1936. Ἀθῆναι 1938.
- Στατιστική Πολιτικῆς Δικαιοσύνης κατὰ τὸ 1936. Ἀθῆναι 1938.
- C r u m, W. L.: Introduction to economic statistics. New-York 1938.
- F r a n z, J.: Heiratsalter u. Beruf. Eine bevölkerungstatistische Studie. Berlin 1938.
- K r a m e r s, H. A.: Didaktisches zur Verwendung der Grand Ensembles in der Statistik. Amsterdam 1938.
- L a s o r s a G., Lezioni sulla organizzazione e le fonti della statistica economica. Padova 1938.
- S t a t i s t i q u e s r e l a t i v e s à l a f o r m a t i o n d e s c a p i t a u x. Note sur les méthodes par le Comité d'experts statisticiens. Genève 1938.
- W a g e m a n n, E r s t.: Die Zahl als Detektiv. Heitere Plauderei über gewichtige Dinge. Hamburg 1938.

VI. ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἀνωτ. Οἶκον. Συμβουλίου: Οἰκονομική βιβλιογραφία
ἔτους 1937. Ἀθῆναι 1938.

Συμβ. Ἐπικρατείας: Ἀποφάσεις Συμβουλίου Ἐπικρα-
τείας. Ἀθῆναι 1938.

Ὑπουργεῖον Κρατικῆς Ὑγιεινῆς: Ὅργανωσις τοῦ
ἀντιφυματικοῦ ἀγῶνος. Ἀθῆναι 1938.

Barilli, E.: Principi di cultura fascista. Modena 1938.

Braun-Larrien, A.: Le rôle social du cinéma. Paris 1938.

Gorki, Maxime: La culture et le peuple. Derniers écrits.
Paris 1938.

Hyma, A.: Christianity and politics; a history of the prin-
ciples and struggles of church and state. Philadelphia 1938.

Kao, Mong-Tsang: Die Bedeutung von Schanghai, für die
chinesische Volkswirtschaft unter bes. Berücks. des Bank-
wesens. Berlin 1938.

Louis-Lévy, Marthe: L'émancipation politique des femmes.
Paris 1938.

Mac Murray, J.: Creative society: a study of the relation
of Christianity to communism. London 1938.

Schneider, H.: Die Götter der Germanen. Tübingen 1938.

Schnabel R.: Das Führerschulungswerk des Hitlerjugend.
Berlin 1938.
